دابینکردنی مافە نەتەوایەتی‌یەکانی گەلی کورد لە چوارچێوەی ئێرانێکی دێمۆکراتیکی فیدراڵی‌دا

کوردستان

ژمارە: ٤٥٢
هەینی
١٥ی بەفرانباری ١٣٨٥
٦ی ژانویەی ٢٠٠٧
١٥٠ تمەن

ئۆرگانی حیزبی دیمۆکراتی کوردستان ـ ئێران
www. kurdistanukurd.com

ئێرە رادیۆی دەنگی کوردستانە

هاونیشتمانە بەڕێزەکان!

رادیۆی دەنگی کوردستان دەنگی لاوانی رووناکبیرو پیرانی بە تەدبیرو ژنان‌و پیاوانی زاناو ژیرە، دەنگی ئەو رۆڵە کوردانەیە کە خۆیان‌و مێژووی خەباتی پڕکارەساتی گەلی کوردیان ناسیوەو بارتەقای هەوڵ‌و تێکۆشان‌و فیداکاری‌و قوربانیدانی ئەو گەلە، ماف‌و ئازادی‌و دەسکەوتی بۆ داوا دەکەن، دەنگی ئەو شۆڕشگێڕە زاناو ئاگایانەیە کە بەدوای شتی تازەو نوێ‌بوونەوەو نوێ کردنەوەدا دەگەڕێن، دەنگی ئازادی‌و دیموکراسی‌و مافی وەك یەك بۆ هەموانە، دەنگی چین‌و توێژە گەلی‌یەکانی خەڵکی کوردستانە، دەنگی حیزبی دیموکراتی کوردستانە.

رادیۆی دەنگی کوردستان هەموو ڕۆژێ بەرنامەکانی خۆی لە سەعات ٨ هەتا ٩/٣٠ی دوانیوەڕۆ بەکاتی تاران سەعاتێك بە زمانی کوردی‌و نیو سەعات بە زمانی فارسی لەسەر شەپۆلی کورتی ٧٥ میتر، فرێکانسی ٣٩٣٠ کیلوهێرتز بڵاو دەکاتەوە. دەقی ئەو بەرنامەیە رۆژی دواتر لە سەعات ٧ تا ٨/٣٠ی بەیانی سەرلەنوێ بڵاو دەکرێتەوە.

سەرپێچیی کۆماری ئیسلامی هەنگاوی پتەوترو بڕیاری توندتری بەدوادا دێ

سەرەنجام رۆژی شەممە ٢٠٠٦/١٢/٢٣ رێکەوتی ١٣٨٥/١٠/٢ بڕیارنامەی ژمارە ١٧٣٧ی ئەنجومەنی ئاسایشی رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان لە پێوەندی لەگەڵ بەرنامە ئەتۆمی‌یەکانی کۆماری ئیسلامی‌دا دەرچوو. ئەمە دووهەمین بڕیارنامەی ئەو ئەنجومەنە لەو پێوەندی‌یە دایە.

خاڵی جێگای خۆشحاڵی ئەوەیە کە بڕیارنامەی ١٧٣٧سێرەی تەنیا لە بەرنامە ئەتۆمی‌یەکانی کۆماری ئیسلامی گرتووە و گەمارۆیەکی نەخستۆتە سەر ئێران کە زیان لە ژیان‌و قازانجە مەشرووعەکانی گەلانی ئێران بدا. جیاکردنەوەی کاربەدەستە دژی گەلی‌یەکان‌و بەرنامە پڕمەترسی‌یەکانیان لە گەلانی ئێران دەتوانێ پشتیوانی‌و هاوپێوەندیی کۆمەڵانی خەڵك لەگەڵ هەنگاوە نێونەتەوەیی‌یەکان مسۆگەر بکا. گومانی تێدا نیە ئەگەر فشارەکانی کۆمەڵگای نێونەتەوەیی بۆ سەرکۆماری ئیسلامی پتر لە پێوەندی لەگەڵ پێشێلکردنی ماف‌و ئازادی‌یەکانی گەلانی ئێران دا بوونایە، هاودەنگیی خەڵکی وڵاتەکەمان لەگەڵ ئەو بڕیارە نێونەتەوەیی‌یانە زیاتر دەبوو.

خاڵی گرنگی دیکە لەو بڕیارنامەیەدا ئەوەیە کە ئەو تەحریمانەی تێی‌دا هاتوون وەك هەنگاوی دەست پێکردن سەیر کراون‌و بە راشکاوی گوتراوە کە سەرپێچیی کۆماری ئیسلامی هەنگاوی پتەوترو بڕیاری توندتری بەدوادا دێ.

لەم بارەیەوە هەر لەم ژمارەیەی" کوردستان"دا دوو وتار هەن کە سەرنجتان بۆ خوێندنەوەیان رادەکێشین.

لە بارەی بەڕێوە چوونی سزای ئێعدام لە سەر سەددام حوسێن

چەند چرکەیەك بەر لە کاتژمێر ٦ی بەیانیی رۆژی شەممە ٣٠ی دیسامبری ٢٠٠٦ (٩ی بەفرانباری ١٣٨٥)، سەددام حوسێن، سەرکۆماری پێشووی ئەو وڵاتە، لەدار درا.

سەددام حوسێن، دیکتاتۆری عێراق، بە تاوانی جینایەت دژی مرۆڤایەتی، گیانی لێ‌ئەستێندرا. حوکمی ئێعدامی ناوبراو، لە لایەن دادگایەکی تایبەتی‌یەوە درا کە ماوەی ساڵێك بوو بۆ موحاکەمەی سەرانی رێژیمی رووخاوی بەعس پێك هاتبوو. ئەو حوکمە رۆژی ٢٦ی دیسامبر لە لایەن دادگای چاوپێداخشاندنەوەوە پەسند کرایەوەو، سەرئەنجام بەرەبەیانی رۆژی جێژنی قوربان، بەڕێوە چوو.

هەموو ئەو کەس‌و لایەنانەی لە نێوخۆو دەرەوەی عێراق بیرەوەری‌یەکی تاڵیان لە دەسەڵاتدارەتیی سەددام‌و حکوومەتەکەی هەبوو، هەواڵی لەداردرانی ئەویان بە خۆشی‌و شادمانی‌یەوە وەرگرت. لەداردرانی سەرۆکی پێشووی عێراق، کە کارنامەیەکی رەش‌و دوورو درێژی لە سەرکوتی خەڵکی وڵاتەکەی‌و جینایەتی بێ‌ئەژمار دەرحەق بە هاونیشتمانان‌و دراوسێکانی ئەو وڵاتەدا هەبوو، بە مانای بەڕێوەچوونی دادپەروەری‌و بێ وەڵام نەمانەوەی تاوان‌و ستەم‌و دەستدرێژی بەرامبەر بە مرۆڤایەتی‌یە. بەڕێوەچوونی ئەم سزا دادپەروەرانەیە لە سەر دیکتاتۆری عێراق بۆ عێراقی‌یەکان نیشانەی دانانی خاڵی کۆتایی لەسەر تەمەنی دیکتاتۆرێکە، بەڵام بۆ وڵاتان‌و نەتەوەکانی دیکەش کە هێشتا لە ژێر دەسەڵاتی رێژیمە دیکتاتۆرو توتالیتێرەکان دان، پەیامێکی گەورەی تێدایە. ئەویش ئەوەیە کە سیستەمە دیکتاتۆرەکان‌و رێژیمە ئازادیکوژەکان ئەستێرەی بەختیان لە ئاوابوون دایەو، سەرئەنجام گژەبای گۆڕان‌و دیموکراسیخوازی تەخت‌و بەختیان تێکەوە دەپێچێ‌و، دەستی عەداڵەت گەروویان رێك دەکوشێ‌و، ئاواتی ئازادی دێتە دێ.

ئەگەرچی خەڵکی کوردستان‌و تەنانەت سروشتی کوردستان، زیاتر لە هەموولا زەبریان لە دەست سەددام حوسێن‌و رێژیمە خوێنرێژەکەی وێ کەوتوەو، گەورەترین قوربانیی تاوانەکانی ئەو و رێژیمەکەی بوون، بەڵام بە داخەوە سەددام نەك لە سەر کیمیابارانی هەڵەبجە، کوشتاری بارزانی‌یەکان، ئەنفال‌و..... بەڵکوو لە سەر تاوانێکی دیکە، تاوانی دوجەیل لە دار درا. لە حاڵێك دا ئەم تاوانانەی دیکە بە چەند قات گەورەترو دژی مرۆڤانەتر بوون. بەو حاڵەش خۆشیی نەتەوەی کورد، بە بۆنەی بەڕێوەچوونی حوکمی دادپەروەرانە لە سەر سەددام حوسێن لە خۆشیی عێراقی‌یەکانی دیکە کەمتر نیەو، لە هەموان زیاتر بە ئێعدامی دیکتاتۆر، خۆشحاڵن. هیوادارین لەداردرانی سەددام حسێن بە مانای پووش بەسەر کردنی تاوانەکانی لە کوردستان‌و جنووبی عێراق نەبێ‌و لایەنە جۆراوجۆرەکانی ئەو تاوانانە بەزوویی بۆ بیروڕای گشتیی جیهانی رون بکرێنەوەو وەك بەڵگەیەکی زیندوو بپارێزرێن.

ئاواتمان ئەوەیە دەسەڵاتدارانی دیکتاتۆرو خوێنڕێژ، لە هەموو جێگایەك‌و یەك لەوان لە وڵاتی ئێران، بە بۆنەی تاوانەکانیان بکێشرێنە بەردەم دادگاو، بڕیاری عادیلانەیان لە بارەیەوە بدرێ.

٩ی بەفرانباری ١٣٨٥ـ ٣٠ دیسامبری ٢٠٠٦

رێورەسمێك بە بۆنەی ٧٦ساڵەی لە دایك بوونی د.قاسملووی نەمرەوە

لێژنەی بەڕێوەبەریی رێورەسمەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستان ـ ئێران ، لە شەو زستانی ئەمساڵ واتە شەوی یەلْدا رێورەسمێکی بەم بۆنەیە و هەروەها بە بۆنەی ٦٧ ساڵەی لەدایك بوونی دوکتور قاسملووی رێبەرمان پێك هێنا.

لەم رێورەسمەدا کە بە بەشداریی ژمارەیەکی بەرچاو لە ئەندامانی رێبەری و زۆر لە کادر و پێشمەرگەی حیزب و بنەماڵەکانیان لە یەکێك لە کەمپەکانی حیزبی دیموکراتی کوردستان دا بەڕێوە چوو، بۆ جارێکی دیکەش یاد و بیرەوەریی دوکتور قاسملووی نەمر و نەخش و رۆڵی کاریگەری

ئەم زاتەمەزنە لە رەوتی بزووتنەوەی نەتەوەیی کورددا بەرز راگیرا و پەیمانی وەفاداری و بەڵێنی درێژەدانی رێبازی لەگەڵ نوێ کرایەوە.

٢

مەهاباد: دوو ماشێنی هێزە سەرکوتکەرەکانی رێژیم لەکار خران

رێکەوتی ٧ی بەفرانبار دوو ماشێنی هێزە سەرکوتکەرەکانی رێژیم لە نزیك گوندی خانەگێ لەلایەن ژمارەیەك لە خەڵکی ناڕازییەوە تێك شکێندران.

شایانی باسە هێزەکانی رێژیم لەو ماشێنانە کە لە جۆری ئیلگانسن بوون، بۆ راوەدونانی کاسبکاران‌و خەڵکی ناوچە کەلکیان لێ وەردەگرت.

خۆپیێشاندانی خەڵکی شاری سەقز

بە نیشانەی ناڕەزایەتی لە بڕانی گازو خزمەتگوزاری‌یەکان

سایتی کوردستان‌و کورد: رۆژی چوار شەممە رێکەوتی ١٣٨٥/١٠/١٣ی هەتاوی ژمارەیەکی بەرچاو لە خەڵکی شاری سەقز بۆ دەربڕینی ناڕەزایەتی لە بڕانی گازو خزمەتگوزاری‌یەکان لەو شارە لەبەر فەرمانداریی شار کۆ بوونەوە. خۆپێشاندەران سەرەتا بە دروشمی "صادرات چرا، ما خود محتاجیم؟" (بۆچی هەناردن، خۆمان موحتاجین؟) دەستیان بە دەربڕینی ناڕەزایەتی کرد.

دوابەدوای ئەوەی کە فەرمانداری‌و کاربەدەستان وڵامی خەڵکی ناڕازی‌یان نەدایەوە، خۆپێشاندەران لە شەقامەکانی شار دەستیان کرد بە خۆپێشاندان‌و بە دانی دروشمی دژی رێژیم پەلاماری دامودەزگا دەوڵەتی‌یەکانیان داو ژمارەیەکی زۆر دامودەزگای دەوڵەتی وەك: بانکی سپە، بانکی میللی‌و... تێك شکێندران. شایانی باسە تا گەیشتنی ئەم هەواڵە دوکان‌و بازاڕەکانی ئەم شارە داخراون‌و هێزە سەرکوتکەرەکانی رێژیم‌و لیباس شەخسی‌یەکان لەنێو شاردا بڵاو بوونەتەوەو ئامادەی سەرکوتی

خۆپێشاندەرانن.

پێویستە بگوترێ زۆر لە شارەکانی دیکەی کوردستان لەگەڵ بڕانی گازو نەبوونی سووتەمەنی لە سەرمای نزیك ٣٠ دەرەجە ژێر سیفردا بەرەوروون.

جێژنی دووجێژنتان پیرۆز

ئەمساڵ جێژنی قوربانی موسڵمانان و جێژنی سەری ساڵی زایینی دەستەملانی یەکتر بوون. بە بۆنەی هەر دوو جێژنی قوربان و دەست پێکردنی ساڵی ٢٠٠٧ی زایینی، لە قووڵایی دڵمانەوە پیرۆزبایی لە موسڵمانان‌و مەسیحی‌یەکانی کوردستان، ئێران‌و هەموو جیهان دەکەین. بە ئاواتی تێپەڕکردنی جێژنێکی پڕ لە خێرو خۆشی‌و، بەو هیوایە کە ساڵی ٢٠٠٧، ساڵێکی خۆش بۆ نەتەوەکەمان‌و بۆ هەموو ئۆگرانی ئاشتی‌و ئازادی‌و دادپەروەری بێ. **جێژنی قوربان‌و جێژنی سەری ساڵتان پیرۆز**

"کوردستان"

دیدارو کۆبوونەوەکانی کومیتەکانی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە دەرەوەی وڵات ٢

عەبدوڵڵا حەسەن زادە لە بەردەم پرسیاری رۆژنامەنووسان دا ٣

قسەکانی جەلیل گادانی لە رێورەسمی شەوی یەلدا، حەفتاوشەش ساڵەی لەدایك بوونی دوکتور قاسملوودا ٥

دەرچوونی بڕیارنامەی ئەنجومەنی ئاسایش لە بارەی بەرنامەی ئەتۆمیی ئێرانەوە ٦

درێژەی پشتیوانی لە حیزبی دیموکراتی کوردستان ٦

فستیڤاڵی یادی پەنجا ساڵەی کۆچی دوایی یەکەم مەلیکی کوردستان

کوردستان: لە ڕۆژانی ٢٠٠٦/١٢/٢٣ تا ٢٠٠٦/١٢/٢٦ فستیڤاڵێکی سێ‌ڕۆژە بۆ یادی پەنجاساڵەی کۆچی دوایی مەلیك مەحموود لە شاری سلێمانی بەڕێوەچوو. لە ڕێورەسمی کردنەوەی ئەم فستیڤاڵەدا کە زۆر کەسایەتیی سیاسیی‌و کەلتووری‌و وەفدی حیزبە سیاسی‌یەکان تێی‌دا بەشدار بوون، مام جەلال سەرکۆماری عێراق، پەردەی لەسەر پەیکەرەی شێخ مەحموود لاداو تاجەگوڵینەی لەسەر دانا. هەر لەو مەراسیمەش دا وتارێکی لە سەر کەسایەتی‌و ڕۆڵی یەکەم مەلیکی کوردستان‌و هەلومەرجی ئەمرۆی عێراق پێشکەش کرد. دواتر کۆسرەت ڕەسووڵ جێگری سەرۆکی هەرێمی کوردستان پەیامی سەرۆکی هەرێمی کوردستان، بەڕێز مەسعوود بارزانیی خوێندەوە. لە بەرنامەکانی دواتری ئەم فستیڤاڵەدا کۆمەڵێك توێژینەوە پێشکەش کران. پێویستە بگوترێ فستیڤاڵەکە لە لایەن لێژنەیەکی باڵا بە سەرۆکایەتیی د. کەماڵ فوئادو بە هاوکاریی بنکەی ژین‌و چەند ئەندامێکی بنەماڵەی حەفید، بەڕێوە چوو.

لە ڕێورەسمی دەست پێکردنی ئەم فستیڤاڵەدا، هەیئەتێکی حیزبی دیموکراتی کوردستان بە سەرۆکایەتیی ڕێزدار عەبدوڵڵا حەسەن زادەو ئەندامەتیی بەڕێزان جەلیل گادانی‌و رامبود لوتفپووری بەشدار بوون. لێرەدا وتەی هەیئەتی حیزب بۆ ئەم ڕێورەسمەتان دەخەینە بەرچاو:

پەیامی حیزبی دیموکراتی کوردستان بۆ فستیڤاڵی یادی ٥٠ ساڵەی شێخ مەحموود

ئامادە بووانی بەڕێزی ڕێوڕەسمی پەنجا ساڵەی کۆچی دوایی شێخ مەحموودی حەفید، یەکەم مەلیکی کوردستان!
وێڕای سڵاوو ڕێز !

پڕبەدڵ دەستخۆشی لە لێژنەی ئامادە کردنی ئەم ڕێوڕەسمە بە شکۆیە دەکەین و بە شانازی‌یەکی گەورەی دەزانین کە لەلایەن حیزبی دێموکراتی کوردستانەوە لەم کۆبوونەوەیەدا کە بۆ ڕێزگرتن لە شێخی نەمر پێك هاتوە بەشدارین.

بۆ هەموو کوردێك جێی شانازی‌یە کە لە حکوومەتی هەرێمی کوردستان‌دا بایەخ بە زیندوو ڕاگرتنی یادی ڕێبەرانی شەهیدی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازانەی کورد دەدرێ و هەر جارە بۆ ڕێزگرتن لە یەکێکیان ڕێوڕەسمی لەو بابەتە ڕێك دەخرێ. دوێنێ و پێرێ یادی سەروەران پێشەواو بارزانی‌و ئەمڕۆ یادی شێخ مەحموود و سبەی‌و دووی بیرەوەریی شێخ عوبەیدوڵڵا و شێخ سەعید و سمکۆ و ئەوانی دیکە .

شانازیی گەورەتریش لەوە دایە کە ئەم ڕێوڕەسمانە لە کوردستانێکی ئازاددا پێك دێن کە بە پلەی یەکەم بەرهەمی گیانبازیی شەهیدانی ڕێگای ڕزگاریی کوردستان لە ڕیزی پێشەوەیان ڕێبەرانی وەك شێخ مەحموودی حەفید و دواتریش ئاکامی هەوڵ و تێکۆشانی میراتگرە بەوەجەکانی ئەو نەمرانەیە.

بەم بۆنەیەوە لە لایەن حیزبی دێموکراتی کوردستان و گەلی کورد لە کوردستانی ئێرانەوە سڵاو لە یادی شێخ مەحموودی مەلیك و هەموو ڕێبەرانی شەهیدی تەڤگەری ڕزگاریخوازانەی کورد دەکەین و ئافەرین و دەستخۆشی بۆ هەمووی ئەو تێکۆشەرە ماندوویی نەناسانە دەنێرین کە ئەم ئەزموونە بەنرخەیان خوڵقاندوەو لە چەسپاندن‌و بەرەوپێشبردنی دا تێ‌دەکۆشن. بە ئاواتین ئەزموونی ئەمڕۆی باشووری کوردستان ببێتە نموونەیەك بۆ چارەسەری مەسەلەی کورد لە هەموو بەشەکانی دیکەی کوردستان‌داو سەرەنجامیش ئەو ڕۆژە دوور نەبێ کە نەتەوەکەمان لەسەر خاکی باب‌و باپیرانی بە مافی ڕەوای دیاریکردنی چارەنووس شاد بێ.

دووبارە سڵاو لە یادی شێخی نەمرو ئێوەش هەر بژین بۆ خزمەتی کوردو کوردستان

لەلایەن دەستەی نوێنەرایەتیی
حیزبی دێموکراتی کوردستان ـ ئێران
عەبدوڵڵا حسن زادە ـ سلێمانی ٢٠٠٦/١٢/٢٣

ڕێوڕەسمێك بە بۆنەی شەوی یەڵدا، ٧٦ ساڵەی لە دایك بوونی د.قاسملوو

کوردستان: سۆزی بڵاوێنی شمشاڵەکەی ڕەسوڵ سوڵتانی لە سەرەتای ڕێورەسمەکەدا مزگێنی شەویادێکی خۆشی بۆ بەشداران بە دیاری هێنا.

بەڕێز جەلیل گادانی کادری لەمێژینەی حیزب یەکەم وتار بێژی ڕێورەسمەکە بوو کە وێرای گێڕانەوەی کورتەیەك لە ژیاننامەی دوکتور قاسملوو، چەند ڕەهەندێکی ژیانی سیاسیی دوکتور قاسملووی خستە بەر باس و لە سەریان دوا .

دواتر بەڕێز قادر وریا کەسایەتیی دیاری بواری ڕاگەیاندنی حیزب لە وتارێك دا بەشێك لە بنەما فیکری‌یەکانی دوکتور قاسملوو و کارتێکەرییانی لە سەر ڕەوتی پێشڤەچوونی بزاڤی نەتەوەیی کورد خستە بەر باس و لێدوان.

لە بەشێکی دیکەی ڕێورەسمەکەدا نۆرە درا بە شاعیران و ئەدیبانی بەشدار بوو لە کۆڕەکە تا بەرهەمە شێعری و ئەدەبی‌یەکانی خۆیان پێشکەش بکەن. لەم بەشەدا بەڕێزان ئەحمەد قادری ، مامۆستا بێبەش، کوێستان فتووحی، هەباس حەقبین، سوهەیلا قادری، حەلیمە ڕەسوولی، عەلی بوداغی و ڕەسوڵ سوڵتانی لە کەشێکی شاعیرانەدا بەرهەمە ئەدەبییەکانی خۆیان پێشکەش کرد.

لە نێوئاخنی بەرنامەکانیش دا ئازاد عەبباسیان بە نەوای حەزینی "نەی"و ڕەسوڵ سوڵتانی بە حەیرانێك شەو یادەکەیان هەرچی زیاتر ڕازاندەوە .

گۆرانیی " گەوهەرێ گیان گەوهەرێ" بە دەنگی فەرهاد ساڵحی دوایین بڕگەی ئەم ڕێوڕەسمە بوو کە لە گەڵ پێشوازی گەرمی بەشداران بەرەوروو بوو.

شایانی باسە کە ڕێوڕەسمەکە پاش ٢ کاتژمێر لە نێو خۆشحاڵی و شادمانیی بەشداران دا کۆتایی پێ‌هات.

دیدارو کۆبوونەوەکانی کومیتەکانی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە دەرەوەی وڵات

◆ **نۆروێژ**

ـــ ڕۆژی ٢٠٠٦/١٢/٢٣، هەیئەتێکی حیزبی دیموکراتی کوردستان پێکهاتوو لە بەڕێزان هاشم ڕۆستەمی، محەممەد گادانی، ئەحمەد نەقشی، ئازاد ڕۆستەمی‌و ناسر فەتاحی بە مەبەستی دیدارو نوێکردنەوەی پێوەندییەکان سەردانی کۆمیتەی یەکیەتیی نیشتمانی کوردستان لە شاری ئۆسلۆیان کردو لە لایەن بەڕێزان هۆگر بەرپرسی کۆمیتە، هەندرێن باوەنووری ، شەماڵ عەبدولخالق، ئاراس کۆیی، ئاسۆ گەرمیانی‌و مامۆستا سامان پێشوازییان لێکرا.

لەو دیدارە دۆستانەیەدا پرسی لەتبوونی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران و پێوەندییە دوو لایەنەکانی خرایە بەر باس.

ـــ ڕێکەوتی ١٩ ـ ١٤ ی دێسامبری ٢٠٠٦، وەفدێکی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە وڵاتی نۆروێژ کە بریتی بوون لە بەڕێزان خدر عومەرزادە(مەلا خدر دۆڵەگەرمی)، ئەحمەد نەقشی ، لوقمان کەسرایی‌و عەبدوڵا خزرنیا(شەقان) بەمەبەستی نوێکردنەوەی پێوەندی لە گەڵ ئەندامانی حیزب سەردانی ئەندامانی حیزب لە وڵاتەکەیان دا کرد. ئەو گەشتە سیاسی ـ ڕێکخراوەییە شارەکانی ڕۆژهەڵات، ڕۆژئاواو باشووری ئەو وڵاتەی گرتەوەو لە درێژەی ئەودا کۆمیتەی حیزب لە ڕۆژهەڵاتی ئەو وڵاتە دیاری کرا.

بە دوای ئەوەدا وەڤدەکە بە هاوڕێیەتیی کاك ئەحمەد پادگانی، کۆمیتەی شاری بێرگنیان دیاری کردو لە درێژەی گەشتەکەیان دا سەردانی شاری بێرگنیان کردو کۆمیتەی ئەو ناوچەیەشیان دیاری کرد.

◆ **سویس**

چاوپێکەوتن لەگەڵ ڕێکخستنی حیزبی شیوعیی کوردستان

ڕۆژی ٢٨ی دیسامبری ٢٠٠٦ ، وەڤدێکی کۆمیتەی سویسی حیزبی دێموکراتی کوردستان پێکهاتوو لە بەڕێزان ڕەحمان ئیبراهیم زادە بەرپرسی کۆمیتە، زاهید شاعیری، ڕەحیم مەلا محەممەدی لە شاری بیل چاویان بە بەڕێز ئازاد عوسمان بەرپرسی یەکەمی حیزبی شیوعیی کوردستان لەوڵاتی سویس کەوت.

لەو چاوپێکەوتنە دوستانەیەدا پرسی لەتبوونی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران و پێوەندییەکانی نێوان هەر دوولا تاوتوێ کران.

◆ **ئوستراليا**

وەفدێکی کۆمیتەی حیزبی دیموکراتی کوردستان چاوی بە بەڕێوەبەرانی کۆمیتەی پارتی دیموکراتی کوردستان کەوت

ڕۆژی ٢٨ی دێسامبر، وەفدێکی کۆمیتەی حیزب بە مەبەستی پتەوتر کردن و بەردەوامی‌دان بە پێوەندییە دوولایەنەو خستنە بەر باسی پرسی لەتبوونی حیزب، سەردانی کۆمیتەی پارتی دێموکراتی کوردستانیان کرد. وەڤدی‌کۆمیتەی حیزب لە وڵاتی ئوستراليا لە گەڵ پێشوازی بەرپرسی کۆمیتەی پارتی دێموکراتی کوردستان لەو وڵاتە بەرەوڕوو بوو. لە درێژەی ئەو دیدارەدا پێوەندییەکانی نێوان هەر دوولا، پرسی لەتبوونی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، پرسە پێوەندیدارەکان بە ناوچەو کوردستان و پتەوترکردنی پێوەندیی دوولایەنەو هاوکاریی دوولایەنە کەوتنە بەرباس.

◆ **سویس ـ بێرن**

وەفدێکی کۆمیتەی حیزب چاوی بە بەر پرسی ڕێکخستنی یەکیەتیی فیدایيانی گەلی ئێران کەوت

ڕۆژی ٢٨ی دیسامبری ٢٠٠٦، وەفدێکی کۆمیتەی حیزب لە سویس پێکهاتوو لە بەڕێزان ڕەحمان ئیبراهیم زادە بەرپرسی کۆمیتە، زاهید شاعیری، ئارەزوو عەبدوڵلامەنش و ڕەحیم مەلا محەممەدی چاویان بە بەڕێز ڕەفیق سیروس بەرپرسی ڕێکخستنی یەکیەتیی فیدایيانی گەلی ئێران کەوت.

لەو دیدارەدا پرسەکانی ئێستای ئێران، لەتبوونی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران و پێوەندییەکانی نێوان هەردوو حیزب خرانە بەر باس و پێوەندی و هاوکاری دۆستانەی نێوان هەر دوو لا پێی لە سەر گیرایەوە.

◆ **سوئێد ـ یوتوبوری**

چاوپێکەوتنی وەڤدێکی کۆمیتەی حیزب لەڕێکخراوی کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران

ڕێکەوتی ٣٠ ی دێسامبری ٢٠٠٦ ، وەڤدێکی کومیتەی حیزبی دیموکراتی کوردستان بریتی لە بەڕێزان محێدین خان ئەحمەدی، نەبەز عەلیدوست، خالید بۆکانی، بەهمەن بابامیری سەردانی ڕێکخراوی کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران لە وڵاتی سوئێدیان کردو لەلایەن بەڕێزان هێرش عەلیزادە، ڕەزا لوتفی، عەلی قەنبەری، مستەفا جەلالی‌و تاهیر پەناهەندەوە پێشوازی‌یان لێ کرا.

لەو دیدارە دۆستانەیەدا نوێ کردنەوەی پێوەندییەکان، ڕووداوەکانی ئەم دواییانەی نێو ڕیزەکانی حیزبی دیموکراتی کوردستان و زۆر بابەت و پرسی دیکە خرانە بەرباس‌و لێدوان.

◆ **سوئێد**

دیدار لەگەڵ وەڤدێکی ڕێکخراوی کوردستانی حیزبی کومونیستی ئێران

ڕۆژی ٢٩ ی دێسامبر، وەڤدێکی کومیتەی حیزب لە سوئید پێکهاتوو لە بەڕێزان محێدین خان ئەحمەدی، نەبەز عەلیدوست، خالید بۆکانی و بەهمەن بابامیری سەردانی ڕێکخراوی کوردستانی حیزبی کومونیستی ئێران(کۆمەڵە) لەو وڵاتەیان کرد و لە لایەن بەڕێزان حوسێن حەمیدی، حەبیبوڵڵا سوڵتانی، ئاکۆ ئەنوەری و وەلی عەریبی یەوە بە گەرمی پێشوازییان لێ‌کرا.

شایانی باسە لەو دیدارەدا لە لایەن هەر دوو وەڤد پێوەندییە دوو لایەنەکان و پرسی لەت بوونی حیزبی دیموکراتی کوردستان و کۆمەڵێك بابەتی دیکە خرانە بەر باس.

ئوستراليا، بریسبان

دیدار لەگەڵ سەناتۆر موور

کوردستان‌و کورد ـ ڕۆژی پێنج شەممە ٢٠٠٦ /١٢/٢١ لە شاری بریسبان کاك سەلاح پوور ئەسەد لەگەڵ سەناتۆر کلێر موور لە حیزبی کرێکاری ئوستراليا، کۆبۆوە. لەم دانیشتنەدا باسێکی گشتی سەبارەت بە خەباتی گەلی کوردو سیاسەتی سەرکوتکەرانەی کۆماری ئیسلامی دەرحەق بە خەڵکی کوردستان کرا. پاشان پێوەندیی نێوان هەر دوو حیزب پێی لەسەر داگیرایەوەو سەناتۆر موور پشتیوانیی خۆی‌و حیزبەکەی لە خەباتی ڕەوای گەلی کورد دووپات کردەوە. لە بەشێکی دیکەی دانیشتنەکەدا سەناتۆر موور پشتیوانیی خۆی بۆ ئەم کۆنفرانسە دەربڕی کە بڕیارە لە سەر ژینۆسایدی گەلی کورد پێك بێ.

هەوڵەکانمان بۆ گۆڕینی دیموکراتیك لەنێو حیزب و کۆمەڵ بخەینە گەڕ

عەبدوڵڵا حەسەن زادە لە بەردەم پرسیاری ڕۆژنامەنووسان دا

بە دوای دوو کەرتبوونی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران ڕۆژی ١٣ی دیسامبر کونگرەیەکی ڕۆژنامەوانی بۆ عەبدوڵڵا حەسەنزادە کەسایەتیی دیاری ئەم حیزبە لە شاری هەولێر پێک هات. ناوبراو بە دوای پێشکەشکردنی باسێک لە سەرەتا و دوو کەرتبوونەی حیزبی دێموکرات، وەڵامی پرسیاری کۆمەڵێک لە ڕۆژنامەنووسانی بەشداری لەو کونفرانسە دایەوە. ئەوەی لێرەدا دەخرێتە ڕوو ئەو پرسیارو وەڵامانەیە کە لە نێوان ڕۆژنامەنووسان و حەسەنزادا هاتونەتە گۆڕێ:

زاگروس: لایەنی بەرامبەر ئێوەی وەک لادەر ناو هێناوە، هەڵوێستی ئێوە چیە؟ پرسیاری دواترم لە پێوەندی لە گەڵ جیابوونەوەی باڵێکی دیکەی حیزبە بە ناوی ئارارات کە ئەمانیش جیابوونەوەی خۆیان ڕاگەیاند، ئەمە تا چەندە ڕاستە. پرسیاری دواتر ئەوەیە ئایا ئێوە لە کۆیە دەمێننەوە؟

حەسەنزادە: لە پێش دا لە سەر ئەو ناوانە پێم خۆشە ئەوە بڵێم کە ئەوە یەکێک لەو شتانەیە کە ئێمە ئارەزوو ناکەین ببێ، ئەویش ئەوەیە کە ئەو شتانە سواون و زۆر کۆن بوون. نیزیکەی بیست ساڵ پێش ئێستا بۆ جەمعێک کە لە کۆنگری هەشت دا ڕیزی خۆیان جیاکردەوە بە کار دەبرا. ئەو ئیستیلاحە زۆر کۆن بووەو ئێستاش ئەوانە هەوڵیان ئەوەیە بڵێن ئەوە هەر ئەوانن. ئیددیعا دەکەن خۆ ئێستا جیابوونەوەیەک نەبووە، جیابوونەوەیەکی دائیم هەبوەو جارێکی دیکە ئیعلان کراوەتەوە. باشە ئەوانە ئەوکات لە چییان لادابوو؟ چووبوونە پاڵ کۆماری ئیسلامی؟ ئەوانە ئەوکات بەشێک لە سادقترین تێکۆشەرانی حیزبی دێموکرات بوون. ئەمن ناڵێم نەدەبوو بیکەین، چونکە تازە کراوە. بە نەدەبوو هیچ عیلاجێک ناکرێ. بەڵام ئەوە مەنتەقێکی باش نیە هەر کەس لەگەڵ ئێمە نەبوو دوژمنمانە. یانی چی؟ ئەو کەسە دوژمنی ئێمەیە کە لەگەڵ دوژمنمانە. نەک هەرکەس لەگەڵمان نەبوو، دوژمنمانە. هەرکەس دوژمنمان نەبوو دۆستمانە. ئێمە پێڕەوی لەم مەنتیقە دەکەین، نەک لەو مەنتیقە. ئێستاش ئێمە لە سەنگەری پێشەوەی خەبات داین. ئەوەی کە حیزبی دێموکرات وەک سیاسەت و پرەنسیپ پێڕەوەی لێدەکا ئەگەر ڕۆژێک دانیشن بە داوەری هێندێک داوەری بە ئینسافی بێ لایەن سابیتی دەکەین کە پرەنسیپە دیمۆکراتیکەکانی حیزبی دیمۆکرات پاش ڕێبەرانی شەهیدمان (قازی، قاسملوو شەرەفکەندی) هەموو بەرهەمی ئەو بەشەیە کە ئێستا ئەو بەرێزانە ئەو ناوەی لە سەر دادەنێن.

لە سەر مەسەلەی مانەوەمان لە کۆیە، ئێمە لە ئەوەڵەوە گوتوومانە نە ئێمە ئەوانمان پێ دەردەکرێ‌و نە ئەوانیش ئێمەیان لە کۆیە پێ دەردەکرێ. حکومەتی هەرێمی کوردستانیش کە لەوێ حاکمە، ئەگەر بیەوێ هەموومان دەربکا خۆ موقابلەی لەگەڵ ناکەین، بەڵام هیچ مەنتەقی تێدا نیە ئێمە بۆ ئەوان دەربکا یا ئەوان بۆ ئێمە دەربکا. لە عەینی حاڵیش ئەگر بێن دەزانن کە لە کۆیە چەندی لای ئێمەیەو چەندی لای ئەوانە. کەوابێ ئێمە پێمان وایە ئێمە لە کۆیە دەبین‌و ئەوانیش لە کۆیە دەبن. بەڵام دەبێ لێک جیابکرێنەوە. تا ئەو کەفوکوڵە دادەمرکێ‌و شەڕە قسە نەبێ. ماشەڵڵا ئەوان کەمێکیش لەو بارەیەوە ئازان، هەمیشە لە هەوڵی هێرش دان کە ئەوە ئازایەتی نیە. بۆ هیچ کەس شانازی نیە تفەنگ بە ڕوڵەی کوردەوە بنێ. من ئێستاو لە بەردەم ئێوە دەڵێم نەفرەت لە هەر گوللەیەکی دەکەم کە لە دەستی کوردێک دەرچووبێ بەرەو کوردێک.

ڕۆژهەڵات تیڤی: لە بەیاننامەکەتان دا باسی لەتبوونی حیزبی دێموکراتتان کردوە بەو مانایە کە باڵی بەرێز مستەفا هیجری بە حیزبی دێموکرات دەزانن، کەواتە مەسەلەی ئەندامەتی ئێوە لە ئەنتێرناسیونالی سوسیالیست بە مافی خۆتان دەزانن یا ئەوان؟ دووهەم پرسیار، سیاسەتتان بەرامبەر بە کۆمەڵە چون دەبێ؟

حەسەن زادە: ئێمە پێمان وایە هیچ ناکۆکییەک نیە لەوەی ئێمە حیزبی دێموکرات بین‌و ئەوانیش حیزبی دێموکرات بن. ئەو ناوە سەبتی هیچ لایەک نیە. هەر دووکمان میراتگری شانازییەکانی حیزبی دێموکراتین کەوابێ زۆر سروشتییە کە هەردووکمان لێی ئیستفادە بکەین. ئێمە گوتوومانە کە ئەنتێرناسیونالی سوسیالیست وەک بنەماڵەی گەورەی خۆمان سەیر دەکەین‌و هەوڵ دەدەین پلەی ئەندامەتیی خۆمان لەوێ دا بەرینە سەرێ. بەڵام ئەوە پێویستی بەوە هەیە لەگەڵ بەرپرسانی ئەنتێرناسیونالی سوسیالیست قسە بکەین کە داخوا هەر دووکمان وەردەگرن بە ئەندامی ئەنتێرناسیونالی سوسیالیست یا یەکێکمان دەناسن؟ ئەوە مەسەلەیەک نیە کە ئێستا بتوانین بڕیاری لە سەر بدەین‌و ساغی بکەینەوە. لە عەینی حاڵیش دا مەسەلەیەکی زۆر موهیمیش نیە. بەڵام مەسەلەی پێوەندیی لە گەڵ هێزە کوردستانییەکان زۆر موهیمە. ئێمە لەگەڵ هەموو ڕێکخراوە کوردستانییەکان باوەڕمان بە دوستایەتی هەیە. باوەڕمان بە هاوکاری هەیە. کۆمەڵەش لە ڕیزی پێشەوەی ئەو هێزانەیە کە لە کوردستانی ئێران دا خاوەنی ڕابردووی سیاسین‌و خاوەن نفوزی سیاسین‌و هەڵوێستیشیان بەرامبەر بە ئێمە لە ١٥، ٢٠ ساڵی ڕابردووش دا دۆستانەو برایانە بووەو پێوەندیشمان بەردەوام دەبێ.

کورستان ڕاپۆرت: جەنابی مامۆستا ئێوە (خەتی تیرەتان) بۆ حیزبەکەتان داناوە ئەمە بۆ تۆخ کردنی خەباتی نەتەوەییە یا تەنیا بۆ جیاکارییە لە گەڵ باڵەکەی دیکەی حیزب؟ ئایا ئێوە ئەگەر هەڵنەبژێرنەوە بە سکرتێر لە گەڵ ئەو حیزبە کار دەکەن؟ پێتان وا نیە کەسانێک تووشی نائۆمیدی بووە لەم ڕووداوە، بۆ نموونە نەمانی کەسێک وەک بابا عەلی مێهرپەروەر؟

حەسەن زادە: من ئێستاش هەر سکرتێری ئەو ڕێکخراوە نیم. کاریشیان لە گەڵ دەکەم وەک سەربازێک. ئەگەر ئەوان لوتفیان لە گەڵم هەیە وەک ئەندامێکی کارا قبوڵیان کردووم، شانازیی پێوە دەکەم، بەڵام من وەک پێشمەرگەیەک لە خزمەتیان دام. ئەوەی مەربووتە بە کاک باباعەلی پێم وانیە کاک باباعەلی نائۆمید بێ، بەڵام ئیعترازی کاک باباعەلی زۆر بە جێیە چونکە کاک باباعەلی جگە لەوەی تێکۆشەرێکە ٢٧ ساڵە لەم حیزبەدا ژیان بەخت دەکا، هەوڵێکی ئێجگار شەریفیشی دا بۆ ئەوەی ئەم حیزبە دووچاری ئەوە نەبێ. یەکێک لە چالاکترین دڵسۆزان بوو کە لەو بوارەدا تێکۆشا کە بە داخەوە هەوڵەکانی ئەویش بە هیچ جێگایەک نەگەیشت‌و تەنانەت زۆریش بێ حورمەتییان پێ کرد. ئێمە لە جوابی ئەو کشانەوەیەی ئەودا شتێکمان نووسی‌و ئێستاش دەیڵێم کە زۆر بە داخین لەو هەلوێستەی‌و هیوادارم هەڵوێستی قەتعی نەبێ. زۆر بە شانازییەوە حازرین لە ڕیزی هەرە پێشەوەی ڕێبەریی حیزب دا لە خزمەتی دا هاوکاری بکەین. ئارەزووم ئەوەیە ئەو توورەییە جێگای خوی بدا بە گەڕانەوە. خەڵکی دیکەش ڕەنگە دووچاری نائۆمێدی بووبن، بەڵام ئەگەر ئێمە کار بکەین کە بۆ ئەوەش کار دەکەین ئارەزووم ئەوەیە کە ئەو نائۆمێدییە تەبدیل بێتەوە بە ئومێد.

بەڵام ئەو داشەمان کە داناوە چەند مانا دەتوانێ ببەخشێ، یەکێکیان کە لە هەموویان موهیمترە بۆ ئێمە ئەوەیە کە گەڕاوینەتەوە سەر ئەسڵ. حیزبی ئێمە تا ساڵی ١٩٨٠ ناوی حیزبی دێموکراتی کوردستان بووە. ئەو حیزبەی بە دەستی بە توانای پێشەوا قازی محەممەد دانرا ناوی حیزبی دێموکراتی کوردستان بوو. هیچی دیکەی لە گەڵ نەبوو. شتێکی دیکەی کە تێدایە ئەوەیە کە ئێمە ئەمڕۆ وەختی ئەوە هاتووە کە کوردستان وەک کوردستان بناسین. هەڵوێستی دەوڵەتەکان بەرانبەر بە کورد بەوە ناگۆڕێ کە ناوی خۆت بنێی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران یا تورکیە یا سوریە. ئەوان دایانناوە کە ئێمە جیاوازیخوازین. ئەوەی لە گەڵمان کراوە دەیکەن. بەڵام ئێستا کاتی ئەوەیە ئێمە خۆمان پێناسە بکەینەوە وەک میللەت‌و خاکێک. کەوایە ئامانجمان ئەوەیە کەمێک پڕرەنگتر بێ.

کوردستان تیڤی: دەسەڵاتی سیاسی ئێرە تا چەند ئاگاداری ئەم جیابوونەوەی ئێوەیە؟ ئەم جیابوونەوەیە لە چیەوە سەرچاوەی گرتووە. هەست دەکرێ پەشیمانبوونەوەیەک هەیە؟ ڕای ئێوە لە سەر ڕاپۆرتی بیکەر هاملتون چۆنە؟

حەسەنزادە: ئەوانەی پێیان خۆشە هەموو شتێک بە ڕەشبینیەوە ببینن هێندێک شتی خراپ دەڵێن وەک ئەوەی کە ڕەنگە ئەم لایەن‌و ئەو لایەن تەئسیریان هەبووبێ لەو کارە. من لێرە بە مەسئولییەتەوە ڕادەگەیەنم لە هیچ هێزێکی سیاسی‌و هیچ ئینسانێک غەیری هەوڵ بۆ یەکپارچەیی هیچ مان نەدیوەو ئەوەی دیکە هەموو بوختانە. دیارە ئێمە ئێستا بۆ چارەسەری کێشەکانی خۆمان حکوومەتی کوردستانمان ئاگادار کردۆتەوە، چونکە ئەو برادەرانەی ئێمە بە نەفەسێک چاو لە مەسەلەکە دەکەن کە پێیانوایە ئەوان بە تەنیا حیزبی دێموکراتن‌و ئەوانی دیکە هیچ نین کە هەر ئەو مەنتەقەش بوو کە حیزبی دێموکراتی دووچاری ئەوە کرد. ئێمە پێمان وایە حیزبی دێموکرات دەبێ حیزبی هەمووان بێ بە مافی وەک یەکو بە ئەرکی وەک یەکو بە بیرو باوەری جیاوازەوە. حیزبێک یەک دەنگی تێدابێ حیزب نیە. چونکە یا دیکتاتۆری تێدایە یا یەکێک بیر دەکاتەوە ئەوانی دیکەش دەبێ وەدوای بکەون‌و هەقی بیرکردنەوەیان نیە. ئەوەش حیزب نیە. باسی پەشیمانبوونەوە کرا. شتێک بە ناوی پەشیمانبوونەوە لە ئارادا نیە. ئێمە لە ئەوەڵەوە موخالیفی لەتبوون بووین. بەڵام وەزعێک کە پێش هاتبوو حیزبی دێموکراتی فەلەج کردبوو، ئێمە گەیشتینە ئەو باوەڕەی کە ئەگەر ئەو وەزعە درێژەی هەبێ حیزب هەمووی دەمرێ. بەڵام ئەگەر بە جودا کارەکانمان بکەین سەعی دەکەین ئەو بەشەی خۆمان ببوژێنینەوە. ئارەزوومان ئەوەیە بەشەکەی دیکەش پێش بکەوێ. ئارەزووم ئەوەیە بەشەکەی دیکەش بێتە سەر ئەو بیرە نیشتمانی‌و نەتەوەییەی کە پێکەوە کار بکەین. ئەگەر نەمانتوانی لە نێو حیزبێک دا بین با لە دەرێی حیزب پێکەوە کار بکەین. تەنانەت ئارەزووم ئەوەیە فەزایەک بخوڵقێنین کە بتوانین جارێکی دیکە پێکەوە بین. لە یەک کەلام دا ئێمە یەکێتیخوازین، بەڵام یەک دەستخواز نین، نامانەوێ تەنیا یەک دەنگ هەبێ. دەمانەوێ پلۆرالیزمی فیکری لە نێو حیزب دا هەبێ‌و ئەو حیزبەش دەتوانێ زۆر بیروبۆچوونی جیاوازی دیکەی تێدا بێ.

بەڵام لە پێوەندیی لەگەڵ ڕاپۆرتی بیکەر هامیلتون من قەد دووچاری نائۆمیدی نابم. بۆ من زۆر شتێکی تازە نەبوو. پێم وابێ شتی وا هەر دەبێ بەڵام مەوقیفێکە زۆر خراب بوو. نە لە گەل مەسلەحەتی ئەمریکییەکان ڕێک دەکەوێ نە لەگەڵ مەسڵەحەتی عێراقییەکان ڕێک دەکەوێ‌و نە لەگەڵ مەسڵەحەتی کورد ڕێک دەکەوێ و نە لەگەڵ بڕیاری عێراقییەکان کە ساحیبی قەزییەکەن ڕێک دەکەوێ. عێراقییەکان بۆ خۆیان ڕێک کەوتوون لە سەر ئەوەی کە مەسەلەی کەرکووک بخرێتە ریفراندۆمەوە، ئێستا بۆ یەکێک لەو سەری ئۆقیانووسەکانەوە بێ پێشنیار بکا ئەوە دوابخرێ.

کوردستان ئۆنلاین: مامۆستا ئەمە چەندین جارە حیزبی دێموکرات لەت دەبێ، ئەمە چون دەبینی‌و ئایا جیاوازی هەیە لە گەل لەتبوونەکانی دیکە؟ ئایا ئێوە دوای ئەو هەلوێستەتان بەرنامەتان هەیە بۆ گەڕانەوە بۆ ئێران‌و کارکردن لە گەڵ ڕووناکبیران‌و نوخبەی کوردی لە ئێران؟

حەسەنزادە: ڕەنگە ئەو شتانەی لە حیزبی دیمۆکرات روویان داوە زیاتر بن لە سێ‌و چوار جار. هێندێکیان

ئامادەکردنی: خالید محەممەدزادە

کشانەوەو دووبارە پێوەست بوون. لە واقیع باشترین پێوەستبوونەوە پێویستبوونەوەی ڕێبەرایەتیی شۆڕشگێر بوو لە ساڵی ١٩٩٦دا بوو. ئەوانەی دیکە وەک فەرد گەڕاونەتەوە. بەڵام ئایا جیاوازیی هەیە یا نا؟ لێم گەڕێ با بەشێکی زۆری هەڵگرم بۆ ئایندە. بەڵام لێرەدا دەمەوێ دووشت بڵێم، ئێمە گوتوومانە زۆرایەتیی کۆمیتەی ناوەندی‌و کەمایەتیی کۆمیتەی ناوەندی. نەمانوتووە زۆرایەتیی حیزب‌و کەمایەتیی حیزب. هەتا لە جێگایەکیش لە ڕۆژنامەی کوردستان نووسیومانە کە ئەوە دروست نیە ئەو ئیستلاحە بە کار بێت. چونکە نە ئێستا ڕوونەو نە مەعلومەو بۆ داهاتووش قابیلی گۆڕانە. هەرئێستا ئەگەر تەماشا بکەی حیزبی دێموکرات لە زۆر جێگادا بەشی زۆری لای ئێمەیەو لە هێندێک جیگاش دا لە لای ئەوانە، بەڵام بێجگە لەوە هێندێک فەرقی دیکەشی هەیە کە هیوادارم هاورێیانی موقابیلمان دوچاری تەوەهوم نەبن. مەسەلەن ئێستا لەگەڵ ساڵی ١٩٨٨ بەراورد ناکرێ. یەکەم ئەو کات هیچ ئەندامێکی کۆمیتە مەرکەزییان لەگەڵ نەبوو. ڕێبەرایەتی شۆڕشگێر یەک ئەندامی کۆمیتەی مەرکەزییان لەگەڵ نەبوو. چونکە کۆنگرەیەک گیرابوو هیچ کام لەوان خۆیان کاندید نەکردبوو. نۆ کەسیان کاندیدا کرابوو، بەڵام نەیان کرد. ئەوە فەرقی زۆرە. لە پاشان بلیمەتێکی وەک دوکتۆر قاسملو لە مەیدان دا بوو. کەسانێکی ئەو کات بوونیان هەبوو بە وەزنی حیزبی دێموکرات دەناسران لەولایە، بەڵام ئێستا تەماشای وەزنەکان‌و سیماکانی حیزبی دێموکرات بکەین ئەو کەسانەی شارەزان ڕەنگە قەزاوەتێکی دیکە بکەن. ئارەزوم ئەوەیە هاورێیان خۆیان لە جێگای دوکتۆر قاسملوو دانەنێن. هیچمان ناگەینە قاسملو، بەڵام ئیتر با ئەو تەوەهومە بۆ ئەوانیش پەیدا نەبێ.

فەتاح کاویان: من یەکێک لەوکەسانە بووم کە مامۆستا باسی کرد لە حیزب جیابووینەوە. پێم خوشە ئەوە بڵێم لێرە ژمارەی ئەو برادەرانەی کە ئەوکات لگەڵ ئێمەبوون‌و ئێستا لەگەڵ خەتی حیزبی دێموکراتی کوردستان‌و مامۆستا دان لە سەدا پێنج کەمتریشن. کەوابێ سەدا ٩٠ی ئەو کەسانەی کە خەتی مامۆستایان قبوول کردوە هەموو ئەو کەسانەن کە وەفادارانە لەگەڵ دوکتۆر قاسملووی شەهید مانەوە. کەوابوو بە هیچ جۆرێک ناتوانن ئەوانە کەلیمەی لادەر بە کار بێنن. ئەوکاتیش لە خەتی ئەساسی حیزب لامان نەدابوو، بەڵام ئێستا هەر کەس ئەوە بڵێ بۆ خۆی باش دەزانێ سەد لە سەد درۆ دەکا.

حەسەنزادە: ئێمە بەوانمان دەگوت لادەر، چونکە ئەوان لە بڕیاری کۆنگرەی ٨ لایان دابوو. ئێستا ئەوەی بە ئەوان دەڵێ لادەر ٤ جار خۆی لادەرە، بۆ؟ لە کۆنگری ١٠ ئێمە قبوڵمان کردۆتەوە دەبینەوە یەک حیزب. لە کۆنگرەی ١١ هەر ئەوەمان قبوول کردوە. لە کۆنگرەی ١٢و ١٣یش قبوڵمان کرد کە ئەمانە وەک هەمومان ئەندامی حیزبی دێموکراتن. ئەگەر ئێستا کەسێک بەوان بڵێ لادەر لە بڕیاری ٤ کۆنگرە لای داوە. لە پاشان بۆ ئەوەی بزانن ئەو وشەیە چەندە نادروستە بزانن کاتی‌خۆی ئێمە ڕێککەتنامەیەکمان ئیمزا کرد لە ساڵی ٩٦ کە لە بەندی ١٨ی ئەو ڕێککەوتننامەیەدا هاتووە، هەر بڕیارێکی لە ۱۹۸۸|۳|۰۲ بە دواوە لە لایەن هەر لایەنێکمانەوە دەرچووە هەر بەخشنامەیەکی دەرچووە ئەگەر پێچەوانەی ئەم ریککەتننامەیە بێ بەتاڵە. کەواتە هەر ئەو کات بڕیارمان دا کە ئەو کەلیمەیە مەحکوومو پە تاڵە.

پاشان لە سەر بەرنامەمان بۆ ناو روناکبیران. جا ئەگەر ئێمە ئەوە نەکەین چی دەکەین؟ کاری نوێ بە فیکری نوێ دەکرێ. ئەوە پێویستی بە هێزی نوێ‌و خوێندنەوەی نوێ هەیە. کەوابێ دەچینە نێو ڕووناکبیران‌و ڕووناکبیران دێنە نێو حیزب.

کۆمەڵە تی ڤی: ئێوە میکانیزمێکتان لە بەرچاو گرتوە بۆ ئەوەی لە نێوانتان دا شەڕ بەرپا نەبێ؟ دەتانەوێ لە داهاتوودا کۆنگرە بگرن؟ ئایا ئەمە شەری دەسەڵات نیە؟ ئەو فشارانەی کە ئێستا لە سەر ئێران هەیە دەوری بینیوە لە سەر ئەو لەتبوونەی حیزبی دێموکرات؟

حەسەنزادە: میکانیزمی ئیمە بۆ ئەو کارە سەبرو تەحەمولە. هەروەک لەو ڕۆژانە هەموو شتێمکان کرد بۆ ئەوەی شتی خراپ ڕوو نەداو ئەمەش بەردەوام دەبێ. ئارەزووشمانە ئەو ڕەفیقانەی دیکەشمان ئەو کارە بکەن‌و ئاواتمە هێزە کوردستانییەکانی دیکەش چاوەدێر بن بە سەر مانەوەو ئەو لایەنە بە کورد بناسێنن کە خەتابارە. بەڵام بۆ کۆنگرە گرتن، مەعلوم ئەگەر یەک بوایەتین هەر کۆنگرەمان دەگرت، ئێستا بووین بە دوو حەتمەن کۆنگرە دەگرین. ئێستا دەمانەوێ زۆر ئاڵوگۆر بکەین، ناتوانین بیکەین. دەبێ بچینە کۆنگرە. بۆ نموونە ئێستا بەرنامەو پێڕەوی نێوخوی حیزبی دێموکرات پێویستی بە گۆڕین هەیە، ئێمە ناتوانین بیگۆڕین تا نەچینە کۆنگرە. کەواتە کار دەکەین تا کۆنگرە. شەرعییەتیشمان هەیە بۆ؟ چونکە کومیتەی ناوەندی لەت بووە. بەشێکی لەگەڵ ئێمەیەو بەشێکی لە گەڵ ئەوانە. بە چەند عەدەد کەم‌و زۆر شەرعییەت لە دەست نادا. کەوابێ شەرعییەتمان هەیە بۆ کۆنگرەو پاشان دەچینە کۆنگرەو ڕێبەرییەکی تازەو خەتێکی تازە هەڵدەبژێرین.

لە سەر شەڕی دەسەڵات دووشت بڵێم. ئەوەڵەن شەڕی دەسەڵات تاوان نیە هەر حیزبێک کە دادەمەزرێ بەو ئاواتە دادەمەزرێ بەو جۆرەی کە بۆ خوی بە مەسڵەحەتی میللەت دەزانێ بەرنامەکەی بەرێوەبەرێ. ئەمە سروشتیە لە پاشان ئەگەر شەڕ لە سەر دەسەڵات تاوانە شەڕ بۆ پاوانکردنی دەسەڵاتیش چوار جار تاوانە. ئیختلافی ئێمە لە گەڵ ئەو هاورێیانە ئەوە بوو کە ئەوان دەسەڵاتیان پاوان کردبوو لە دەست خۆیان دا. ئەوان لە دێموکراسی ئەو تەعبیرەیان هەبووکە دێموکراسی مانای ئەوەیە کەمایەتی دەبێ پێڕەوی لە زۆرایەتی بکا. لە حاڵێک ئێوە هەمووتان ڕووناکبیرن، ئەوە پێناسەی دێموکراسی نیە. ئێمە تەنیا دیکتاتۆری‌و دیمۆکراسیمان نیە. دیکتاتۆری فەردییمان هەیە. دیکتاتۆری زۆرایەتیمان هەیە. دێموکراسیمان هەیە. سەرەتاییترین ئەلفوبێی دێموکراسی موراعاتی مافی کەمینەیە لە لایەن زۆرایەتیەوە. بە داخەوە لە قامووسی ئەو هاورێیانە هیچ جێگایەکی نیە. بەڵام دەمەوێ بڵێم شەری دەسەڵاتی چی؟ ئەوانەی کە ئەو حەرەکەتەیان بەرێوەبردوە، چەند کەسێکن، بەشێکیان ئەندامی دەفتەری سیاسی‌و کومیتەی ناوەندین‌و لە دەسەڵات دان. چی تریان دەوێ؟ خۆ لە دەسەڵات بوون. بەشیکی دیکەشیان کەسانی وەک من وان. ئەمن سەدی پۆلایینم لە بەرانبەر دەسەڵات دا دروست کردوە. لە واقیع دا بە زەبری من بەندێک لە نێو پێڕەوی نێوخۆی حیزب جێگیر کرا کە ئیجازە بە من نەدا بۆ جاری سێهەم ببمەوە بە سکرتێر. یانی کەسێک عاشقی دەسەڵات بێ کاری وا دەکا؟ نەخێر ڕاست بۆ ئەوەی نەبمەوە بە سکرتێر ئەو بەندەم دانا. ئەساسنامەی ئێمە بەندێکی تێدایە دەڵێ هیچ کەس دوای دوو دەورە سکرتێری ناتوانێ ببیتەوە بە سکرتێر. ئەوە پێشنیاری من بوو. لە کۆنگرەی ١٢ دەیانویست لای بەرن، وتم ئەوەتان پێ بڵێم عومری من لە حیزب بە قەد ئەو مادەیەیە ئەگەر ئەمڕۆ لای بەرن من ئیستعیفا لە حیزب دەکەم‌و دەڕۆم. کەوابێ مەسەلە شەڕی دەسەڵات نیە.

بەڵام بە نیسبەت ئەو فشارانەی لە سەر ئێران هەیە بۆ ئێمە بە پێچەانە شکایەوە. دەبوا هەردوو لامانی هاندایە کار بکەین (ئێمەی هان دا). ئەمن ٥ ساڵ پێش ئێستا بە نووسین نووسیومە کە هەلومەرجێک خولقاوە دەتوانین ئیستیفادەی لێ بکەین، بەڵام بۆ ئەوەی ئیستیفادەی لێ بکەین تەنیا یەک ڕێگامان هەیە ئەویش ئەوەیە بە هێز بین. نووسیبووم ئێمە دەتوانین لە ٤ پلە خۆمان بە هێز بکەین. ئەوەڵ ڕیزەکانی خۆمان بە هێز بکەین. دووهەم ڕیزی هێزە کوردستانییەکان پتەو بکەین. سێهەم ڕیزی خۆمان لەگەڵ ئەو هیزە ئێرانیانە پتەو بکەین کە نوێنەری هێزێکی میللین. دواتریش لەگەڵ هەموو هیزە ئێرانییەکان. بەڵام وەک دەڵێن دەستێ بە تەنیا دەنگی نایەو منداڵیک بۆی ناکرێ کایە.

ڕۆژنامەی نوێ: جەنابت گوتت لە گەڵ برادەران مەسەلەی سیاسیمان نەبوەو مەسایلی ڕێکخراوەییە زیاتر. پێت وانیە هەرچوارچێوەی ڕێکخراوەییە جۆریک تێڕاونینی سیاسی لە پشتە؟ پرسیاری دووەم ئەوەیە کە جەنابت لە ڕۆژنامەی چاوەدێر دا باسی ئەوەت کردوە کە ئێمە تاکەی لە سەر سفری قازی، قاسملوو شەرەفکەندی نان بخوێن ئەمە چۆنە؟ ئایە ئێوە ڕوانگەتان وەک برادەران وایە بە نیسبەت ڕابردووی حزبەوە؟

حەسەنزادە: زۆرجار خەڵک دەڵێ ئەوە شتی سیاسیی تێدا نیەو شەڕە لە سەر دەسەڵات. ئوسوولەن شەڕە لە سەر ئەوە کە ئێمە بە شێوەی دێموکراتیک ڕەفتار بکەین یا یەکێکمان ببین بە ساحیبی ڕوحی ئەوان. ئەوە بۆچوونێکی تەواو سیاسییە. تەنانەت کاتی خۆی کە ئێمە بەرنامەمان هەبوو لەگەڵ ڕێبەرایەتیی شۆڕشگێر یەک بگرینەوە ئەوە ئیختلافێکی سیاسی بوو. ئێمە پێمان وابوو یەککەوتنەوەی ڕیزەکانمان باشە. ئەوان پێیان وابوو نەخێر ئەو ناکۆکییە نیعمەتی خوایەو نابێ لە دەستی بدەین. ئەوانەی ئەوکاتەی کە لە ڕێبەریەتی شۆڕشگێردا بوون ئێستا لە تەرکیبی ئێمە پێنج لە سەدن بەڵام دەبێ ئەوەش بگۆتری ئەو سەدی پێنجە، سەدی پێنجی بە کەیفیەت‌و بە وەزنن‌و باشن. دەبێ ئەوە بگوتری. لە پاشان هەردوو ئەوانەمانن کە وەحدەتخواز بووین. یەکیەتیی ڕیزەکانی ئەو حیزبەمان دروست کردو پاشان پاراستمان. بە چی پاراستمان؟ بە ئیمتیازدان بە تەرەفی بەرانبەر.

لە سەر مەسەلەی قازی‌و قاسملوو. ئەمە دوو مانای هەیە. یەکیان سروشتیە. ئەو ئەفکارەی کە قازی هێنای بۆ کاتی خوی پێشکەوتووترین بیری سەردەم بوو، بەڵام کۆن دەبێ. ئەوەی قاسملوو هێناویەتی کاتی خۆی باش بوو بەڵام مابا دەیگۆری. کەوابێ نابی هەر بە دوای ئەوە بکەوین. دەبێ شت بگۆڕین. ئەوان خۆیان مابان دەیانگۆری. تەنانەت ئەو فکرەی ئەوان هێناویانە ئەگەر تازەش مابن، نابێ دەوڵەمەند بکرێن؟ نابێ شتی دیکەشیان بخرێتە سەر بۆ؟ ئەگەر ئێمە نیمانە با ئەو لاوانە لە گەڵمان بکەون کە منداڵی ئەو عەسرەن. عەرەب دەڵێ هەر ڕۆژگارێک دەوڵەتی خۆی‌و پیاوانی خۆی دەوێ. با بیدەینە دەست ئەو لاوانە. مانای دیکەی ئەوەیە کە لە پشت سەنگەری دوکتۆر قاسملویەوە تەقە لە خەڵکی بکەی. مەسەلەن نووسیان عەبدوڵڵا حەسەن زادە کوێرکەرەوەی ڕێبازی قاسملوویە. بە بەشداریی هەموویان گوتم ئەرێ کێتان بە قەت من لە گەڵی ژیاوە؟ کێتان بە قەد من لێی فێربووە؟ کێتان بە قەد من لە سەری نووسیوە؟ کێتان بە قەد من باستان کردوە. ئەو کاتیش کاک مستەفا هیجری هەستا گوتی سپاس بۆ مامۆستاو لە کەسێکی وەک مامۆستاش هەر ئەوە چاوەڕوانی دەکرێ. بە ڕابردوودا چوونە ئازایەتی دەوێ، یانی هیچ تاوان نیە هەستی بڵێی ئەو فیکرەم خراپ بوو. ئەوەش دوو مانای هەیە، ئەویش ئەوەیە کە ئەو کات چاک بووەو ئێستا بە کار نایە. مەسەلەن ئەو کات ئێمە کە جیابووینەوەو لە کتێبەکەی خۆشم دا نووسیومە چاو لە ئەدەبیاتی ئەو حیزبە بکە کە زۆری جنێودانە بە وی دیکە. دەباشە بابە بۆ جنێو بە من دەدەی بڕۆ کاری خۆت بکە. دوکتۆر قاسملو دەیگوت وای دادەنێین دوو دوکاندار لە پاڵ یەک میوە دەفرۆشن.

بۆ لاپەڕەی ١٠

جەلیل گادانی:

لە ڕێورەسمی شەوی یەلدا، حەفتاوشەش ساڵەی لەدایك بوونی دوکتور قاسملوودا:

د. قاسملوو کەسێکە کە هەتا هەتایە نەتەوەی کورد شانازیی پێوە دەکا

لەگەڵ بە خێرهاتنی گەرمی هەموو بەشدارانی بەرێز:

هەندێك لە بیوگرافیی کاك د.قاسملوو هەروا بە نووسراوە بە کورتی باس دەکەم، هەرچەند بیوگرافی کاك دوکتور لە سینگی هەموو کوردێکی نیشتمانپەروەروخەباتگێڕدا زەبتە. بێگومان چونکی حەفتا و شەشەمین ساڵیادی میلادی پیرۆزی د.قاسملوویە بۆیە هەموو ئێمە دەبێ بە دڵێکی شاد و خەندان یادی نەمر د.قاسملوو تا ئاخرین لەحەزاتی ڕێورەسمەکەماندا زیندوو ڕاگرین و هیوادارین ئەو عیشق و عەلاقەیەی ئەو بە نیشتمان و بە حیزبەکەی هەبوو هەرگیز لە دڵی ئێمە زەرەیەك کەم نەبێتەوە.

د.قاسملووی نەمر ٧٦ ساڵ لەمەوبەر لە شەوی یەڵدا ـ درێژترین شەوی ساڵ ـ لەدایك بوو. بانگی کوردایەتی لە زەمانی ژێکاف و کۆماری کوردستاندا بە گوێدا درا. خوێندنی سەرەتایی و سیکل و ئەوەڵی دەبیرستانی لە ورمێ خوێندوە. دوایە دەچێتە تاران و لە باشترین دەبیرستانی تاران (البرز) دەرس دەخوێنێت. پاش وەرگرتنی دیپلۆم دەچێتە فەڕانسە، کە براگەورەکەشی کاك ئەحمەد پێشتر لەوێ حەریکی خوێندن دەبێ.

بە هۆی بەشداری چالاکی دژی حکوومەتی پاشایەتی لەسەر داخوازی کارگێرانی سەفارەت لێی دوڕدونگ دەبن و بە ناچاری ئەوێ بە جێ دێڵێ دەچێتە وڵاتی چیکوسلۆواکی کە ئەو کات یەکێك لە وڵاتانی پێشکەوتووی ئورووپای ڕۆژهەڵات بوو.

لە چیکوسلۆواکی وێڕای خوێندن، خەریکی کاری سیاسی دەبێ. لە ساڵی ١٣٣١بە بەڵگەی لیسانسی ئابووریی سیاسی دەگەڕێتەوە تاران. ئەو کات هاوکاریی نێوان حیزبی دیمۆکرات و حیزبی تودە زۆر توند و تۆڵ بوو. هەرچەند وەختێك لە کادرێکی شایستە کەڵکیان وەردەگرت و دەیانارده مەهاباد کە ناوەندی تێکۆشانی حیزبی دیمۆکراتی کوردستان بوو. تا ئەو کات واتە بەهاری ساڵی ١٣٣٢ سێ کەسیان ئاڵوگۆڕ کردبوو، بەڵام کاك سارمەدینی سادق وەزیری کە وەکیلی پایە یەکی دادگوستەری بوو و هاندەری هەموو خوێندکار و خوێندەواران بوو و ئەندامێکی بەوەجی خاوەن قەڵەمی تودە بوو، پێشنیاری کردبوو کە ئەگەر دەنێرن بۆ کوردستان، کوردێکی بۆ بنێرن کە کاری لەدەست بێت و کارامە بێت و بتوانی وڵامدەری هەلومەرجی ئێستا بێ. لەسەر ئەو پێشنیارە د.قاسملوو وەك کادری چاوەدێری حیزبی دیمۆکراتی کوردستان واریدی شاری مەهاباد دەبێ. لە ڕاستیدا هاتنی د.قاسملوو بۆ کوردستان لە لایەك و بۆ خودی دوکتور قاسملوو پڕ بوو لە تەجربە و زانستێکی نوێی کۆمەڵایەتیی چ لە باری ئامووزشیو چ لە باری ڕێکخستن و پێکهێنانی شانە و شانەبەندییەکی زۆر وردو دەقیق و هەروەها دانانی کلاسی سیاسی نەخشی بەرچاوی هەبوو. بۆ یەکەم جار کە کلاسی سیاسی دانا چەند ئەندامی لاوی حیزب بەو ناوانە: عەبدوڵلا ئیسحاقی، سولەیمان موعینی، قاسم ناوێك کە نامەوێ زەقی کەمەوەو موخلیستان دەگەڵ چەند مامۆستای دەبیرستانی کە بریتی بوون لە: ئاغای عومرانی زادە (ئازەربایجانی، دەبیری زمانی فەڕانسە)، محەممەد مەولایی، (دەبیری جوغرافیا)، ئاغای هیراتی و بزورگمەنش (هەردووکیان دەبیری علوومی ئیجتماعی و علوومی تەبیعی بوون). لەو کلاسەدا کە ماوەی مانگ و نیوێکی خایاند لە ماڵی شەهید سولەیمان موعینی بەڕێوەچوو و دوایەش بە وردی تاقیکاریی لەسەر هەموومان بەجێ گەیاند.

ئەوە یەکەم ئازموونی ئاموزشیی سیاسی بوو لە باوەشی حیزبی دیمۆکراتی کوردستاندا کە لە ڕێگەی شەهید د.قاسملووەوە بەڕێوەچوو.

ئاشنایەتیی نزیکی من لەگەڵ دکتور لەوێرا دەستی پێکرد، واتە لە سەرەتاکانی ١٣٣٢. دیارە لەو ماوەیەدا کاك دوکتور بە نەناسراوی و بە ناوی نهێنی لە مەهاباد ژیانی تێپەر کرد. دوای کودەتای ٢٨ی گەلاوێژی ساڵی ٣٢ کە حکوومەتی دوکتور موحەممەدی موسەدیق تێك چوو، چونکە بەشی زۆری کادرە لێهاتووە کانی حیزب یا گیرابوون یا ئاوارەو دەربەدەر ببوون، بە نامەیەك کە بە ناوی موستەعاری شادی ئیمزای کردبوو بۆ منی نووسیبوو کە ڕێکخراوی شار بە هەموو چین و توێژەکانییەوە هەروەها ڕێکخراوی ژنان و لاوان بازسازی بکەم. ئەو کارە بۆ منی لاو کە ئەو کاتە پۆلی ٥ی دەبیرستان بووم زۆر سەخت بوو، بەڵام دەبوو جێبەجێ بکرێ و جێبەجێش کرا. لە بەدواری کار و تێکۆشاندا زیاتر هاوکاریمان هەبوو لەو بڕگە تایبەتییەی زەمانەدا. گەرچی تەواو بە نهێنییش دەژیا بەڵام دەبوو جارجار یەکتر ببینین بۆ ئاڵوگۆڕی بیرورا لە لایەكو دانی گوزارش بە بەرپرسی یەکەمی ئەو کاتی حیزب.

لە ساڵی ١٣٣٤ بە دوای ئەوەیدا کە حیزبی توودەش چاپخانەکان و بەشێکی زۆر لە ڕێکخراوە سیاسیو نیزامی ئاشکرا بوو، هەیئەتی ئیجرایی حیزبی توودە تووشی سەرلێشێواوی ببوو و ڕۆژ لەگەڵ ڕۆژ هەڵەی زیاتریان دەکرد، توانای بڕیاردانی پێویستیان لە دەستدا نەبوو. کاك ڕەحمان کە ئەو کات دەرەجەی دوکتورای نەبوو و کادرەکانی حیزب هاتنە سەر ئەو باوەرە کۆنفرانسێك بگرن کە ئەو کۆنفرانسە وەك کۆنفرانسی یەکەم لە هاوینی ساڵی ١٣٣٤ لە ناوچەی لاجان بەڕێوەچوو.

لەو کۆنفرانسەدا دوکتور وەك بەرپرسی یەکەم بۆ بەرقەراریی پێوەندی لەگەڵ جەریانە سیاسییەکان دیاری دەکرێ. لە ڕاستیدا یەکێك لە بڕیارەکان لەو کۆنفرانسەدا پاراستنی سەربەخۆیی حیزبی دیمۆکراتی کوردستان بوو.

لە هاوینی ١٩٧١ لە شاری کۆیە بە بەشداریی ٣٢ کەس کۆنفرانسی سێهەم بەڕێوە دەچێ. لە ٢٤ی ٦ی ١٩٧١ کاك دوکتور بە ئەکسەرییەتی ئارا بۆ یەکەم جار وەك سکرتێری گشتیی حیزبی دیمۆکراتی کوردستان هەڵدەبژێردرێ.

لە ماوەی ئەو چەند کۆنگرەیەدا کە کاك دوکتور وەك سکرتێری گشتیی حیزبی دیمۆکراتی کوردستان هەڵدەبژێردرێ زۆر کارو کردەوەی بەرچاو و گرینگ لە خۆی نیشاندەدا کە دەبێتە ئەسبابی خۆشەویستیی هەرچی زیاتری لە نێو هاورێیان و هاوسەنگەرانیدا.

بە دوای کۆنگرەی سێهەمدا بە تایبەتی لەگەڵ ئەوەی کەسایەتی کاك دوکتور لە کوردستانی عێراقو لە سەرتاسەری عێراقدا بارزتر دەبێ و نەقشی بەرچاویشی لە دەرەوە ـ بە تایبەتی کە ئەو کات موقیمی وڵاتی فەڕانسە دەبێت ـ بەرچاو دەبێ، لێرەش ئیعتبارێکی پێویست بۆ حیزبی دیمۆکراتی کوردستان، لە نێو کۆڕو کۆمەڵانی خەڵك و هەروەها لە نێو ئەحزابی سیاسیی ئەو کاتدا وەدەست دێنێ.

لە دوای سەرکەوتنی شۆڕشی گەلانی ئێران، حیزبی دیمۆکراتی کوردستان بە ڕێبەریی د.قاسملوو زۆر زوو وەجهەی خۆی و ئەهمییەتی خۆی و گرینگیی کارو تێکۆشانی نیشان دا. لە ئیبتکارەکانی کاك د.قاسملوو و هاورێیانی ئەودەمی دەفتەری سیاسی و کومیتەی ناوەندی، ئەوە بوو کە هەندێك ئینسانی شارەزا لە ئومووری کۆمەڵایەتیی ئەو کات و ئومووری تەشکیلاتیی وەك موشاویر دیاری کران. ئەوە نیشانەی ئەوە بوو کە دەرکی مەوقعییەتیان کردبوو کە ئەو کوردستانە پان و بەرینە بەو

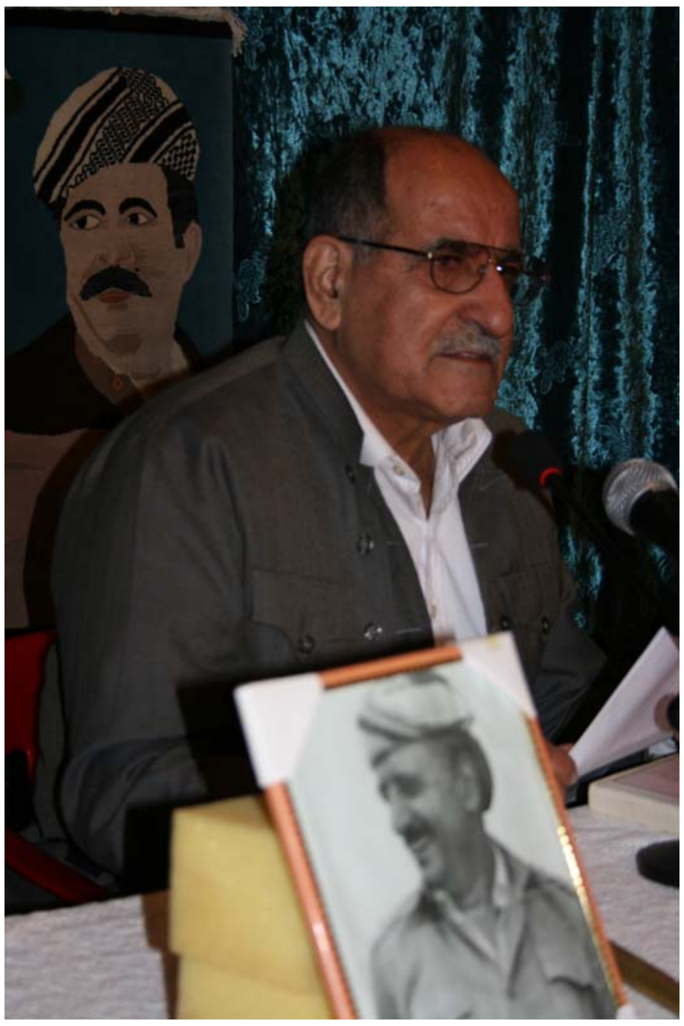

تیعدادە مەحدوودەی کومیتەی مەرکەزی ئیدارە ناکرێ.

داکوژانی شەڕەکانی داسەپاوی سنە و نەغەدە کە ئێستاش بیرەوەریی یەکجار زۆر تاڵ بۆ میللەتی کورد لەو بوارەدا هەیە بە هیمەتی حیزبی دیمۆکراتی کوردستان و ڕێبەری د.قاسملوو و هەوڵ و تەقەلای ئەوان جێبەجێ کرا.

لەو ماوەدا حیزبی دیمۆکراتی کوردستان بە شێوەیەك خۆی نواند و شەخسییەتی د.قاسملوو بە حەدێك بەرجەستە بوو کە لە ڕوانگەی خەڵکەوە وەك شەخسییەتی دەرەجە یەکی کوردستان ناسرا و هەر بەو پێیەش بوو کە وەختێك ئەوەڵین حەرەکەتی هەڵبژاردنی مەجلیسی خوبرەگان لە ئێران دەستی پێکرد، د.قاسملوو هەم وەك سکرتێری حیزبی دیمۆکرات و هەم وەك نوێنەری کوردستان دیاری کرا و وەك دەزانین جوزوی کاندیدا سەرکەوتووەکان بوو بۆ مەجلیسی خوبرەگان و دەکرێ بڵێین کە یەکەم کورد بوو کە بۆ ئەو مەسئولیەتە هەڵبژێردرا.

بەڵام وەك ئاگادارن شەڕانی بوونی ڕێژیم و نێوچاوان ناپاکی خومەینی و نیەت پیسی ئەو، مەجالی ئەوەی نەدا کە د.قاسملوو بچێتە مەجلسی خوبرەگان و واقعییەتی میللەتی کورد و ئەرزشی خەباتی میللەتی کورد لە ساڵیانی متەمادیدا بۆ میللەتەکانی ئێران بە تێکرا ڕوون بکاتەوە و لەو تریبوونەوە قسە بکات.

تەبعەن ئەگەر چووباش ڕەنگبوو مەترسییەکی گەورەی تێدا بایە چونکە خومەینی لە قسەکانیدا ـ کە لە ئیفتتاحی مەجلسی خوبرەگاندا کردی گوتی: "بریا ئەویش هاتبا". دیارە کاری تایبەتی پێی بوو، ڕەنگە ئەو تیرۆرەی کە دوایە ئەنجامی گرت هەر ئەو دەمی نەقشەیان کێشابا و پیلانێکیان بۆ ساز کردبا و زەفەریان پێ بردبا.

د.قاسملوو لە بازسازیی حیزبی دیمۆکراتی کوردستاندا بێهیچ ئەملاو ئەولایەك نەقشی یەکەمی هەبووە. د.قاسملوو، ئینسانێکی لە خۆبردوو، لە ماڵ بردوو و لە ژیان گوزەراو بوو. ئێستاشی لەگەڵ بێ ماڵ و منداڵی د.قاسملوو لە هەندەران هەر بە حەقیقەت بێ سەرپەرەستن. ئەوە کاری هەموو کەس نیە و بە هەموو کەس ناکرێ. مەوقعییەتی دانیشگاهی، مەوقعییەتی عیلمیی خۆی، بەڵام هەمووی ئەوانە بۆ د.قاسملوو پووشێکی ئەرزش نەبوو، لە بەرامبەر سەعادەت و سەرکەوتنی میللەتەکەیداو بەڕێوەبردنی حیزبەکەیدا.

زۆر بە ڕاشکاوی عەرزی هاورێیان و خۆشەویستان دەکەم: بەراستی ئەگەر شەخسی د.قاسملوو نەبایە بە ئیحتمالی زۆر لە موقابیلی هێرشە یەك لە دوای یەکەکانی دوژمندا، ڕەنگ بوو شەری مقاومەت و شەڕی خۆراگریمان وەك شەڕی سێ مانگە دەس پێنەکردبا. د.قاسملوو لە دەسپێکردنی ئەو مقاومەت و خۆراگرییەدا نەقشی بێئەملاوئەولای هەبوو.

لە باری نەرمش و ئینعتافەوە ،زۆرمان دەمانزانی ـ ڕەنگە بۆ خۆیشی هەستی پێکردبێ ـ کە وتووێژ لەگەڵ کۆماری ئیسلامی ئەو هەموو ژێست نیشاندانە مەزلۆمانەی خومەینی کە دەپاڕاوە و دەیگوت "وەرن با ڕێککەوین "، هەمووی درۆو دەلەسەیە، بەڵام لەو جێگەوە کە دەیزانی ئەهەمییەتی سیاسیی بۆ میللەتەکەمان هەیە لە کۆبونەوەیەکدا قەرارماندا کە بە جیدی لە گەڵیاندا واریدی وتووێژ بین و لەو مەرحەلەی وتووێژیشدا کە کاك د.قاسملوو وەکوو وتەبێژی هەیئەتی کوردستان لە گەڵ بەرپرسانی ڕژیم قسەی دەکرد بە هیچ شێوەیەك حازر نەبوو لە حەقی میللەتی کورد سەرفی نەزەر بکات، و بەجیددی هەوڵی دا تەنانەت بۆخۆشی ئیکتفای بەوە نەکردو لە قانوون زانێکی وەکوو سارمەدینی سادق وەزیری کە لە تاران دەژیا دەعوەتی کرد بۆ تەنزیمی لایحەی ٢٦ماددەیی داخوازیی کوردان لە حکومەتی کۆماری ئیسلامی، کار بکات.

دوکتور قاسملوو بۆی گرینگ بوو کە لە کارناسێکی کە تەخەسوسی تایبەتی هەیە کەڵك وەرگرێ، هەر بۆیەش "فوق العادە" گرینگیی دەدا بەکاری تەخەسوسی لە حیزبی دێموکراتی کوردستان دا.

قاسملوو ئینسانێکی نەترسو کۆڵنەدەر بوو، پێداگر بوو لەسەر بۆچوونە ڕەواکانی خۆی دیارە ئەوە بەو مانایە نەبوو کە تەجەسومێکی مەلەکوتی لە د.قاسملوو ساز کەین، پێمان وانەبێ د.قاسملوو قەت هەڵەی نەبووە. ئەوانەی کە وا بیر دەکەنەوە ـ بە نەزەری من ـ ئێستاش ڕووحی د.قاسملوو ئازار دەدەن. ئەوانەی کە هەموو شوجاعەتو لێهاتوویی‌و زانایی د.قاسملوو نەدیدە دەگرن، لە یەکێك لە بۆچوونەکانی، زانستەکانو تەعلیماتەکانی کەڵك وەرناگرن، بەڵام کردوویانەتە سفرەی حەزرەتی سولەیمانو هەر ڕۆژەی غەزایەكو میوەیەکی لێدەخۆن، ئەوە فریودانی خەڵکە ئەوە ئیغفاڵ کردنی خەڵکەو لە عەینی حاڵدا بە بڕوای من بێحورمەتی کردنیشە بە شەخسی د.قاسملوو.

بە کورتی دەتوانین بڵێین د.قاسملوو نموونەیەکی زیندوو لە خاباتگێڕێکی ماندوویی نەناسی کوردو ڕێبەرێکی بێوێنەی کورد بوو. د. قاسملوو کەسێکە کە هەتا هەتایە نەتەوەی کورد شانازیی پێوە دەکاو لە شەهیدبوونی دا بێگومان کورد لە هەموو پارچەکانی کوردستان داغدار بوونو بێگومان ڕۆژێك بەرپرسانی دەرەجەیەکی کۆماری ئیسلامی، کە بێهیچ ئەملاو ئەولایەك لە ژێر دەستووری ئەواندا ئەو جینایەتە گەورەیە بەڕێوە چوو ـ وەك جینایەتەکانی دیکەیان ـ دێنە ژێر پرسیارو بەسزای خۆیان دەگەن.

بەهیوای ئەو ڕۆژە

دەرچوونی بڕیارنامەی ئەنجومەنی ئاسایش لە بارەی بەرنامەی ئەتۆمیی ئێرانەوە

دوای چەند مانگ باس‌و وتووێژی ئەندامانی هەمیشەیی ئەنجومەنی ئاسایشی رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان لە بارەی گەڵاڵەی پێشنیارکراو بۆ گەمارۆدانان لە سەر کۆماری ئیسلامیی ئێرانەوەو پاش چەند جار دەسکاریی ئەو گەڵاڵەیە بۆ گونجاندنی نوختەنەزەرەکانی رووسیەو چین سەرەنجام رۆژی شەممە ١٣٨٥/١٠/٢ رێکەوتی ٢٠٠٦/٢/٢٣ بڕیارنامەی ژمارە ١٧٣٧ی ئەنجومەنی ئاسایشی رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان لە پێوەندی لەگەڵ بەرنامەئەتۆمی‌یەکانی کۆماری ئیسلامی‌دا دەرچوو. جێی وەبیرهێنانەوەیە کە پاش نێردرانی پەروەندەی ئەتۆمیی ئێران بۆ ئەنجومەنی ئاسایش لە لایەن ئاژانسی نێونەتەوەیی وزەی ئەتۆمی‌یەوە، ئەمە دووهەمین بڕیارنامەی ئەو ئەنجومەنە لەو پێوەندی‌یە دایە. لە بڕیارنامەی یەکەم دا کە رۆژی ٣١ی ژووئیەی ٢٠٠٦ دەرچوو، زیاتر لەوە کە گەمارۆیەك بخرێتە سەر کۆماری ئیسلامی، ئەو رێژیمە هان درابوو تا بە هاوکاری‌یەکی باشترو سەرراستانەتر لەگەڵ ئاژانسی نێونەتەوەیی وزەی ئەتۆمی نیازپاکیی خۆی دەربخاو بە کۆمەگی وڵاتانی پێشکەوتووی سەنعەتی بەرنامەکانی خۆی بۆ دەستڕاگەیشتن بە وزەی ئەتۆمی بەرەوپێش بەرێ.

نیزیك بە پێنج مانگ هەوڵ‌و تەقەلای کۆمەڵگای نێونەتەوەیی بۆ رازیکردنی ئێران بە وەلانانی بەرزەفڕی‌یەکانی خۆی‌و هاوکاری‌یەکی راستوێژانە لەگەڵ ئاژانسی نێونەتەوەیی وزەی ئەتۆمی بێ ئاکام مایەوە تا سەرئەنجام دەرچوونی بڕیارنامەی دووەمی لێکەوتەوە. لە بڕیارنامەی ژمارە ١٧٣٧یش دا پێش هەموو شتێك داوا لە ئێرانی کۆماری ئیسلامی کراوە نیازپاکی لە خۆی نیشان بدا، هاوکاری‌یەکی زیاتر لەگەڵ ئاژانسی نێونەتەوەیی وزەی ئەتۆمی بکاو لەو رێگایەوە خۆی لە ئاکامەکانی گەمارۆیەکی نێونەتەوەیی بە دووررابگرێ. بەڵام بە دوای ئەمانەدا ریزە قەدەغەوقۆرغێك خراوەتە سەر کۆماری ئیسلامی کە داوا کراوە هەموو دەوڵەتە پێوەندیدارەکان پێیانەوە پابەند بن‌و لە کۆتاییش دا هەڕەشەی ئەوە کراوە کە ئەگەر کاربەدەستانی کۆماری ئیسلامی لە سەر کەللەشەقیی خۆیان بەردەوام بن، ئەنجومەنی ئاسایش بڕیاری توندتر دەداو شێلگیرانەتر لە بەرامبەر ئەم رێژیمەدا رادەوەستێ .دیارە هەر لەم بڕیارنامەیەش دا قەدەغەکردنی ناردنی ئەو کەرەسەو کەلوپەلانە کە دەتوانن لە تەکنۆلۆژیی ئەتۆمی‌دا بەکار ببرێن، قەدەغەکردنی سەفەری هێندێك لە کاربەدەستان کە پێوەندیی نیزیکیان لەگەڵ بەرنامە ئەتۆمی‌یەکان هەیەو بلۆکەکردنی دارایی ئەو بەشە لە کۆمپانی‌و کاربەدەستان لە بانکەکانی دەرەوەی وڵات دا پێش بینی کراون‌و هەموو دەوڵەتەکانیش بۆ هاوکاری لە سەپاندنی ئەو گەمارۆیەدا بانگهێشتن کراون.

ئەوەی لەو بڕیارنامەیەدا جێگای پەسندە ئەم شتانەی خوارەوەن:

پێش هەموو شتێك ئەوە کە بڕیارنامەی ژمارە ١٧٣٧ بە پێچەوانەی بڕیاری ١٦٦٩ کە هەر نەبێ دەنگێکی دژی هەبوو بە تێکڕای دەنگەکان پەسند کراوە. یەکدەنگیی کۆمەڵگای جیهانی‌و بە تایبەتی هەڵوێستی وەك یەکی ئەمریکاو وڵاتانی ئوروپایی‌و هاودەنگ بوونی چین‌و رووسیە نیشانەی ئەوەیە کە خەڵکی دنیا بە گشتی نیگەرانی بەرزەفڕی‌و ئاژاوەگێڕی‌یەکانی کۆماری ئیسلامین‌و ئەو رێژیمە بە مەترسی‌یەك بۆ سەر ئاشتی‌و ئاسایشی جیهانی دەزانن. ئەگەر وەبیر خۆمان بێنینەوە کە لە دوو دەیەی رابردوودا کۆماری ئیسلامی چەندی لە ناکۆکیی نێوان دەسەڵاتە گەورەکان بە تایبەتی دوو قوتبی ئەمریکاو ئوروپا کەڵکی خراپ وەرگرتووە، ئەو دەم گرنگی‌و بایەخی ئەو کۆدەنگی‌یەمان باشتر بۆ دەردەکەوێ.

دووهەمین خاڵی جێگای خۆشحاڵی ئەوەیە کە بڕیارنامەی ١٧٣٧سێرەی تەنیا لە بەرنامە ئەتۆمی‌یەکانی کۆماری ئیسلامی گرتووەو گەمارۆیەکی نەخستۆتە سەر ئێران کە زیان لە ژیان‌و قازانجە مەشرووعەکانی گەلانی ئێران بدا. جیاکردنەوەی کاربەدەستە دژی گەلی‌یەکان‌و بەرنامە پڕمەترسی‌یەکانیان لە گەلانی ئێران دەتوانێ پشتیوانی‌و هاوپێوەندیی کۆمەڵانی خەڵك لەگەڵ هەنگاوە نێونەتەوەیی‌یەکان مسۆگەر بکا. گومانی تێدا نیە ئەگەر فشارەکانی کۆمەڵگای نێونەتەوەیی بۆ سەرکۆماری ئیسلامی پتر لە پێوەندی لەگەڵ پێشێلکردنی ماف‌و ئازادی‌یەکانی گەلانی ئێران دا بوونایە، هاودەنگیی خەڵکی وڵاتەکەمان لەگەڵ ئەو بڕیارە نێونەتەوەیی‌یانە زیاتر دەبوو.

خاڵی گرنگی دیکە لەو بڕیارنامەیەدا ئەوەیە کە ئەو تەحریمانەی تێی‌دا هاتوون وەك هەنگاوی دەست پێکردن سەیر کراون‌و بە راشکاوی گوتراوە کە سەرپێچیی کۆماری ئیسلامی هەنگاوی پتەوترو بڕیاری توندتری بەدوادا دێ.

لەگەڵ هەمووی ئەمانەدا ئەزموونی چەندین ساڵەی سیاسەت‌و رەفتاری کاربەدەستانی ئێران پێمان دەڵێ کە ناتوانین ئومێدیکمان بە هەستی بەرپرسایەتیی دەمڕاستەکانی کۆماری ئیسلامی‌و وازهێنان لەو یاری‌یە ترسناکە کە دەستیان پێ‌کردوە، هەبێ. زۆر وێ دەچێ رێژیمی سەرەڕۆی ئیسلامی هەتا ئەو جێگایە کە ئێران‌و ئێرانی‌یەکان تووشی چارەنووسێکی وەك چارەنووسی ئەفغانستانی تالیبان‌و عێراقی سەددام حوسێن دەکا، واز لە پشت گوێخستنی بڕیارنامەو پەسند کراوەکانی کۆمەڵگای نێونەتەوەیی نەهێنێ.

یەکدەنگیی کۆمەڵگای جیهانی‌و بە تایبەتی هەڵوێستی وەك یەکی ئەمریکاو وڵاتانی ئوروو پایی‌و هاودەنگ بوونی چین‌و رووسیە نیشانەی ئەوەیە کە خەڵکی دنیا بە گشتی نیگەرانی بەرزەفڕی‌و ئاژاوەگێڕیەکانی کۆماری ئیسلامین‌و ئەو رێژیمە بە مەترسی‌یەك بۆ سەر ئاشتی‌و ئاسایشی جیهانی دەزانن

رەنگە باشترین رێگا بۆ نەجاتی ئێران لە کارەساتێکی مەترسیداری ئینسانی ئەوە بێ کە گەلانی ئێران‌و هێزە سیاسی‌یەکانیان دەست وە دەستی یەکتر بدەن‌و بە کۆمەگی ئەو فەزایە کە لە رادەی جیهانی‌دا بە دژی رێژیمی دەسەڵاتدار پێك هاتوە، شەڕی ئەو رێژیمە لە سەر خۆیان کەم بکەنەوەو وڵاتەکەیان لە ئاکامی سیاسەتی ئاژاوەگێڕانەی دەسەڵاتداران رزگار بکەن.

بە ئاواتی ئەو رۆژە کە خەڵکی ئێران بە خەباتی هاوبەشی خۆیان دەسەڵاتبەدەستانی ئەمڕۆی وڵات لە سەرکار لادەبەن‌و رێژیمێکی دیموکرات‌و گەلی‌یان لە جێگا دا دەنێن.

درێژەی پشتیوانی لە حیزبی دیموکراتی کوردستان

پشتیوانی ئەندامان و لایەنگران و دۆستانی حیزب و کمیتە حیزبی‌یەکان، هەروەها کەسایەتی‌یە نیشتمانپەروەرەکان‌و توێژە ئاگاو رووناکبیرەکان لە حیزبی دیمۆکراتی کوردستان‌و ئامادەیی دەربڕینیان بۆ هاوکاری لە گەڵ ئەم حیزبەو تێکۆشان لە ریزەکانی دا هەروەها درێژەی هەیە.

لێرەدا لە گەڵ رێزو سوپاس‌و پێزانینمان بۆ هەڵوێستی ئاگایانەو خەباتگێڕانەیان، ناوی بەشێکی دیکە لەو بەڕێزانە بڵاو دەکەینەوە:

١ـ ژمارەیەکی زۆر لە لاوانی شاری شنۆ، ٢ـ ژمارەیەك لە خوێندکارانی ماجستێرو دوکترای زانستگەکانی تاران، تەورێز، شیراز و مەشهەد، ٣ـ کۆمەڵێك لە خوێندکارانی جوانڕۆ، ٤ـ پێشمەرگەو تێکۆشەرانی کەم ئەندام، ٥ـ کۆمەڵێك کەسایەتی سیاسی و فەرهەنگی کورد لە دەرەوەی وڵات، ٦ـ ئەندامانی حیزبی یمۆکراتی کوردستان لە شاری تروندهایم نۆروێژ، ٧ـ بەشێك لە ئەندامان‌و لایەنگرانی حیزب لە وڵاتی ئوتریش، ٨ـ پشتیوانی کۆمەڵێك لە ئەندامان و لایەنگرانی حیزبی دیمۆکراتی کوردستان ـ ویرجینیا واشنگتن، ٩ـ خوێندکارانی پیرانشار لە زانستگەکانی ئێران، ١٠ـ ژمارەیەکی زۆر لە ئەندامان و لایەنگرانی حیزب لە شاری شنۆ، ١١ـ کۆمەڵێك لە ئەندامان و لایەنگرانی حیزب لە شاری ورمێ، ١٢ـ ئەندامان و لایەنگرانی حیزب لە ناوچەی سەردەشت.

پشتیوانی کۆمەڵێك کەسایەتی سیاسی لە حیزبی دیموکراتی کوردستان ـ ئێران

بەڕیزان، ویڕای ڕێز و سڵاو، بەداخەوە هەواڵی لەتبوونی حدکا لەم کاتە ناسکەدا سەردێڕی هەواڵەکانە. قەیرانی ناوخۆیی حیزب لەماوەی چەند ساڵی رابڕدوودا بێگۆمان توانای هەرە زۆری ئەم حیزبەی بەفێڕۆ دابوو. ئەوەش ببوە مایەی نیگەرانی و هۆی پێناخوشبوونی دوستان و یارانی ئەم حیزبە.

بەیاننامە و بڵاوکراوەکانی کەمینەی کۆمیتەی ناوەندی حدکا و رەوتی رێفۆرمخوازان، پێشاندەری هەوڵ و تێکوشانی بێوچانی ئێوەی بەڕێزە بۆ دەربازبوون لەم دۆخە ئاڵۆزە. گەرچی لەتبوون و دووبەرەکی لە هێزێکی سیاسی کوردستانیدا تەنیا ویستی نەیارانی کوردە، بەڵام لە مێژوودا زۆرجاران جیابوونەوە سەرەتای یەکگرتنەوەی هۆشمەندانەیە. ئێمە هیوادارین ئەم لەتبوونە تەکانێک بێت بەرەو یەکگرتنەوە. نەک یەکگرتنەوەیەکی رواڵەتی لەسەر پێکهاتن بۆ دابەشینی کورسی و هێز، بەڵکو یەکگرتنەوەیەکی بەرفراوان لەسەر چارەکردنی کەمایەسییەکانی سەرەکی حدکا و تێکخستنەوەی بنەماڵەی گەورەی حیزب بە هەموو لایەنەکانییەوە لەسەر بنەمای کۆنسێپتێکی روون بۆ دابین کردنی سەرووەری نەتەوەیی. هەرووەک لە راگەیەندراوەکانی کەمینەی کۆمیتەی ناوەندی و رەوتی رێفۆرمخوازاندا هاتووە، حدکا پێویستییەکی هەرە گرنگی هەیە بە نوێژەنکردنەوەی حیزب و شێوازی سەردەمانەی حیزبایەتی. پێخۆشحاڵی خۆمان بەوە دەردەبڕین کە بەشێک لە حدکا ئێستا گەیشتۆتە سەر ئەم قەناعەتە کە لەمێژبوو دڵسۆزانی نەتەوەی کورد چ بە نووسراوە و چ بە ووتە بە ئێوەی بەڕێزیان راگەیاندبوو. ئێمەش بەهیوای زۆرەوە بۆ وەدیهێنانی ئەم ئامانجە پاڵپشتی لە ئێوەی بەڕێز دەکەین و لە بارودۆخی ئێستادا بەوە شاد دەبین کە ئێوە بتوانن لەسەر بنەمایەکی هۆشمەندانە و زانستیانە بەرەو بەهێزکردن و یەکگرتنەوەی یەکجاری حدکا هەنگاو بنێن. ئێوەی بەڕێز لە هەمووکەس باشتر دەزانن کە قەیرانە پەیتاپەیتاکانی ناوخۆی حیزب، دابڕین و دەرکردن و لەتبوونەکانی رابڕدوو، هۆی بنچینەیی هەبووە و دەگەڕێتەوە سەر مێژوو و رێباز و شێوازی رێکخراوەیی حدکا کە لەسەر هێرەمی دەسەڵات لەسەرەوەڕا دارشتراوە. ئەمەش بەرهەمی بارودووخ و قۆناخێکی تایبەتی بووە کە تێکڕای هێزە کورداستانییەکانی گرتۆتەوە و گرفتاری ئەم داوە جاڵجاڵۆکەییەی کردوون. هیوادارین ئێوەی بەڕێز بەرەو دەرچوون لەم گیروگرفتانە هەنگاو بنێن و نەبن بە دووپاتکەرەوەی ئاڵوگۆڕە رواڵەتییەکان و هەمدیسان پاش ئە هوەن بوونەوە لەسەر کورسی دەسەڵات تووشی پەنگاو خۆاردنەوە بن. ئێمە بە دڵێکی ئاواڵەوە پشتیوانی خۆمان بۆ دەرباز بوون لەم قەیرانە ئاراستەی ئێوەی بەڕێز دەکەین و هیواداری سەرکەوتن و یەکگرتنەوەی تەواوی حدکاین.

بەسپاسەوە: تاهیر حیکمەت، کامران ئەمین ئاوە، تاهیر بەڕهون، حۆسین بەخشی، مەنسور سێدقی، حەسەن ماوەڕانی، بێهروز ئەنساری

20.12.2006 ـ ئاڵمانیا

وەڵامی کومیتەی ناوەندی حیزبی دیموکراتی کوردستان به پەیامی کۆمەلێك کەسایەتی سیاسیی‌و فەرهەنگی

دۆستانی بەڕێز کاك تاهیر جیکمەت، کاك کامران ئەمین ئاوە، کاك تاهیر بەڕهوون، کاك حوسێن بەخشی، کاك مەنسوور سیدقی، کاك حەسەن ماوەڕانی‌و کاك بێهرووز ئەنساری!

لەگەڵ جوانترین سڵاوو رێز

پەیامی پشتیوانیی بەرێزتان لە بیروبۆچوون‌و روانگەکانی حیزبی دیموکراتی کوردستان ـ ئێران بۆ تێکۆشەرانی حیزبەکەمان مایەی دلگەرمی‌و خۆشحاڵی‌یە. لە حاڵێك دا پڕبەدڵ لەو هەڵوێستە ئوسووڵی‌و شۆرشگێڕانەیەتان سوپاس دەکەین، ئێوەو هەموو دۆستان‌و دلسۆزانی حیزبی دیموکرات‌و بزووتنەوەی کورد دڵنیا دەکەین کە:

١ـ ئەو روانگەو بۆچوونانەمان لە زەرووڕەتی قۆناخی ئەمڕۆی خەباتی حیزبەکەمان‌و بزووتنەوەی کورد لە رۆژهەڵاتی کوردستان هەڵقوڵیون‌و پاشگەزبوونەوەیان لێ‌ناکرێ.

٢ـ ریزەکانی حیزبی دیموکراتی کوردستان ـ ئێران لە چوارچێوەی پرەنسیپەکان دا جێگایان بۆ هەموو تێکۆشەرانی رێگای رزگاری بە بیروباوەڕی جیاوازەوە تێدا هەیە.

٣ـ لە کۆنگرەی ئایندەی حیزبدا هێندێ ئەسڵی بەرنامەیی‌و ئەساسنامەیی کە لە گەڵ هەلومەرجی تازەی خەبات جوور نایەنەوە چاویان پێدا دەخشێندرێتەوەو دەسکاری دەکرێن.

٤ـ لە دەرەوەی چوارچێوەی تەشکیلاتیی حیزبیش دا بە شانازی‌یەوە گوێ بۆ هەر نەزەرو پێشنیارێکی بنیاتنەری دڵسۆزانی کورد رادەگرین‌و تێبینی‌یەکانیان بە دڵێکی ئاوەڵاوە وەردەگرین.

لە هاوفکری‌و پشتیوانیتان پڕ بە دڵ سوپاس دەکەین‌و بە دڵەوە ئاواتەخوازین لە نەزەرو بیروبۆچوونی بنیاتنەرانەی خۆتان بێ‌بەشمان نەکەن.

حیزبی دیموکراتی کوردستان ـ ئێران
کومیتەی ناوەندی ـ ٢٠٠٦/١٢/٢٨

قەدرزانینی پارتی سوسیالیستی کوردستان لە رێبەران‌و دامەزرێنەرانی ئە حیزبە

رۆژی٢٠٠٦/١٢/٢٣، پارتی سوسیالیستی کوردستان لە شاری زێلینگێنی وڵاتی ئەڵمان رێورەسمێکی بەبەشداریی‌زیاتر لە ٣٠٠ کەس لە ئەندامانی ئەو پارتەو کەسایەتی‌یە سیاسی‌یەکان‌و نوێنەرانی حیزبە کوردستانی‌یەکان بە بۆنەی حەفتا ساڵەی لە دایك بوونی بەڕێزان کاك کەماڵ بورکای‌و کاك زیاو دوو هاورێی دیکە لە دامەزرێنەرانی ئەو پارتە پێك هێنا. پارتی سوسیالیستی کوردستان لە رێورەسمەدا رێزو ئەمەگناسی خۆی بەرامبەر بە رێبەران‌و دامەزرێنەرانی نیشان داو خەڵاتی کردن. بە نوێنەرایەتی لە لایەن حیزبی دیموکراتی کوردستانیشەوە هاورێیان خالید حەسەن یوورو سوڵتانی گوڵاوی لە کومیتەی ئەڵمانی حیزب لەم رێورەسمەدا بەشدار بوون. هەیئەتی حیزب پەیامی مامۆستا عەبدوڵڵا حەسەن زادەیان بەم بۆنەیەوە پێشکەش کرد.

هەڤاڵانی هێژاو خەباتکار
کاك کەمال بورقای‌و کاك زیا !

لەگەڵ سڵاوی گەرمو شۆرشگێڕانە

ئاگادار بووم کە لەگەڵ دوو هاورێی بەڕێزی دیکەتان جێژنی حەفتا ساڵەی لەدایکبوون دەگرن. چەند دیمەنێکی جوانە، هەڤاڵانێك کە بەشێکی زۆر لە تەمەنیان پێکەوە لە تێکۆشانی رزگاریخوازانە و وڵاتپارێزانە دا بەسەر بردوە ئەمڕۆ جێژنی لەدایکبوونیان پێکەوە دەگرن.

بە ناوی خۆم‌و تێکۆشەرانی حیزبی دێموکراتی کوردستانەوە وێڕای پیرۆزبایی ئەم جێژنە لە ئێوەو هەموو هاورێیان ئەو پەڕی رێز بۆ ئەو تەمەنە بە نرخە دادەنێم کە لە خزمەت بە ئامانجەکانی گەلی کورد دا بەسەرتان بردوە.

ئێمە لە حیزبی دێموکراتی کوردستان دا هیچ کات ئەو رۆڵە لەبیر ناکەین کە ئێوەی رێزدار بۆ پتەوکردنی پێوەندیی برایانەی نێوان پارتی سوسیالیستی کوردستان‌و حیزبی دێموکراتی کوردستان گێڕاوتانە.

تەمەنی درێژو لەشساغی بۆ ئێوەو بەردەوامی‌و پتەوبوون بۆ پێوەندی‌یەکانی نێوان هەردوو حیزب: حیزبی دێموکراتی کوردستان‌و پارتی سوسیالیستی کوردستان بە ئاوات دەخوازم.

لەگەڵ پیرۆزبایی دووبارە

عبدالله حسن زاده

لەلایەن حیزبی دێموکراتی کوردستان ـ ئێران

بڕووخێ رێژیمی کۆنە پەرستی کۆماری ئیسلامیی ئێران

ژوان و پێك گه‌یشتنی ئه‌به‌دی

كازیوه

له گه‌ڵ تۆمه
تۆ كه هه‌موو رۆژێ دێی و
له شینایی باڵای ئاسمان و به‌حره‌كان
ته‌قه‌ڵی گوڵی سه‌ر په‌نجه‌ی دارسێوی
مرادخانیم بۆ له باڵای دڵ ده‌درووی‌و
بۆ سه‌ر كورسیی زاوایه‌تیم
چه‌پكێ بۆنی رێحانه‌و گوڵ له جانتای شیبا
ده‌ردێنیێ
له سه‌ر كورسیله‌ی به‌رده‌مم
رووبارێ ده‌كه‌ی به ئاوێنه و
شه‌م له سه‌ر سینه‌ی به‌یانی ئاگر ده‌ده‌ی
له‌و لاشه‌وه ده‌ریا دێنی
له ئامێزی شووشێكی گه‌ردن باریك دا
حه‌پسی ده‌كه‌ی،
وێڵه رۆحی منیش ده‌كه‌ی به ماسی ناو دڵی
ده‌ریاو
ئامێزی به‌ژن باریكێ
له سه‌ر هێڵی تاری به‌یان
خۆشم ده‌كه‌ی به مه‌شخه‌ڵی ناو ده‌ستی ئاوات
وبریا
له گوێن گه‌واڵی هه‌وری پڕ
به سه‌ر پێده‌شتی قاقڕی بریاكان دا
ده‌مرژێنیێ
هه‌تا وه‌ك رێژنه بارانه
تینوێتی باخی نه‌مامی تاسه‌كانم پێبشكێنیێ
تۆ كه هاتی وه‌كو كانی هێزی هه‌نگاوم هه‌ڵده‌قوڵێنی
ده‌بم به ژینده‌ری ناخ و
به سه‌ر دار و به‌ردی ژین دا
به قه‌ڵبه‌زه دێمه خوارێ
ناوه‌ستم و
كه‌چی بێ تۆ.......
له ژێر تاقی ئاسمانی شه‌وپۆشی كردا
وه‌كو شه‌می سه‌ر گۆڕی شه‌هیدی پیرۆز
به سه‌ر به‌ژنی ئه‌وینی بێ دوایی دا ده‌توێمه‌وه
***
له گه‌ڵ تۆمه
تۆ كه هه‌موو شه‌وێ دێیو
چاوی تۆزێ له گه‌ردن ئاڵاوی رێگا
به‌سه هاتی ماندووبونت
بۆ ترپه‌ی گه‌ڵاكانی سه په‌نجه داری ناو حه‌وشه‌مان
ده‌چرپێته‌وه و
لێوت بۆنی په‌پوله‌ی بزه‌ی سه‌ر لێوی
مناڵانی ناو گه‌ڕك و
دایك و كیژانی به‌ر ده‌رگای حه‌وشه‌كانی شاری لێ دێ و
په‌نجه‌كانت
هه‌گبه‌یه‌كی لێواولێوی تیشكی خۆریان له كۆڵ ناوه
بۆ باوه‌شی بووكی به‌یان
***
له گه‌ڵ تۆمه......
تۆ كه هه‌موو شه‌وێ دێیو
له به‌ر ده‌لاقه‌ی هۆده‌ی سڕم
بۆن له بسك و
تریفه‌ی مانگ و ئه‌ستێره‌ی نه‌شمیلی شۆخ و شه‌نگ
ده‌كه‌ی
گرشه‌گرشی ئه‌م ووناكی یه بۆ كوێ ده‌به‌ی؟
تۆ كه هه‌موو شه‌وێ دێیو
شیبا له ناو جامخانه‌كه‌ی دڵی پڕت
خه‌مێ ده‌كا به گواره‌ی گوێی ڕانه هه‌ورێكی گه‌ڕۆك و
ره‌شه بایه‌ك
شیبا دێی و هیچ له خه‌می له‌لا نه‌هێشتی
دڵنیابه تۆ هیوامی
تۆ كه هاتی به ته‌نیا نی
خۆ ئه‌م دارچناره‌ش
گۆرانی شیتاڵ، شیتاڵی دار و به‌ردی به‌ژنی خۆی و
ترپه‌ی سووتانی نه‌مام و
دار چناری ناو گه‌ڕه‌ك و
ناو حه‌وشه‌كه‌ی سه‌دان ساڵه‌ی دوێنێت له‌گه‌ڵ ده‌چرپێته‌وه
به ته‌نیا نی و......
سروه بسكت بۆ دادێنیێ
په‌نجه‌ی تریفه‌ی شۆخ و شه‌نگ
به‌ته‌قه‌ڵی بیره‌وه‌ری باڵای یارت بۆله به‌ژنی ئاسمانی
ده‌دروێ
به ته‌نیا نی و.....
كانی له گه‌ڵ هه‌نگاوی تۆ ده‌سته‌ملانه
رووبار پڕه له به‌ژنی تۆ ....و
تۆ له به‌ژنی ئه‌و داده‌ڕی
به ته‌نیا نی و
كاتێ كه دێی
ژین ده‌ماری دار گوێزێكه و....ده‌ڕوێته‌وه
تاسه په‌نجه‌ی فریزووه‌و
مێرگی هه‌موو زامه‌كانم ده‌گرێته‌وه
تۆ كه هاتی
بۆ ئاسمانی شه‌وی شێعرم گرشه‌ی رووحی
تۆ نه‌بی كه‌س
بۆن له بسكی شه‌هیدی گۆنا مێلاقی شێعرم ناكا
تۆ نه‌بی كه‌س
سه‌یری سه‌ما و خوڕه‌ی ئاو هه‌ڵدێری وشه‌ی
كوێستانی هه‌ستی دڵ ناكا
كه تۆ هاتی ...
دڵنیامه به‌یه‌كه‌وه رووبارێكین
به‌ره‌و ده‌ریای دڵی سه‌وزی پێك گه‌یشتن
رێپێوانی دڵۆپی ئاواته‌كانمان ساز ده‌ده‌ین و
هه‌روا ده‌ڕۆین
ناوه‌ستین و رۆژێ ده‌گا
تۆفان ده‌بێ به كه‌ژاوه و
به‌ره‌و ئامێزی رووناكی سه‌فه‌ر ده‌كه‌ین
ئاسمانیش ده‌بێ به دیوار هه‌تا ئێمه پاڵی وێ ده‌ین
ئه‌ویش دێ تا
له ژێر ته‌وژمی هه‌نگاومان سه‌ری كڕنۆش دابنوێنیێ
دڵنیامه پێك ده‌گه‌ین و .....
وه‌كوو گزینگ بۆن له بسكی لووتكه‌ی خاكی پیرۆز
ده‌كه‌ین
وه‌كوو دارێك
بۆ هه‌ڵێنانی دوو چاوی یه‌كه‌م كۆرپه‌ی ئاواته‌كان جێژن
ده‌گرین
ئه‌ی ئاسمانی ئه‌ویندار و بێ كۆتایی...
بۆ له‌گه‌ڵ یه‌ك مردنیش بێ پێك ده‌گه‌ین و
له ئامێزی ژوانی گۆڕێكی تاریك دا
بۆن به بسكی خاو و
ماچی گۆنای تاسه‌ی بریاكانمان ده‌كه‌ین
دڵنیامه دێ پێك بگه‌ین ،
دێ پێك بگه‌ین.

رۆژێك گوێ رادێره

سه‌حه‌ر محه‌ممه‌دی

یه‌كێك له رۆژه‌كانت به شێوه‌یه‌كی نوێ تاقی بكه‌ره‌وه رۆژێك ته‌رخان بكه ته‌نها بۆ گوێ راداشتن به ئاخافتنه‌كانی هه‌موو ئه‌و كه‌سانه‌ی له‌و رۆژه‌دا. چاوت پێیان ده‌كه‌وێ. ئه‌م تاقی كردنه‌وه‌یه له‌وانه‌یه زۆر شتت تێدا بگۆڕێ له بیر كردنی كاری گوێ رادێریی ئاسانه چونكه له كۆمه‌ڵگای ئێمه له راستیدا گوێ راداشتن بۆته هونه‌رێكی مردوو. هه‌ركاتێ گوێ بۆ ئاخاوتنه‌كانی كه‌سێك شل بكه‌ین له راستیدا ئه‌وه ده‌سه‌ڵمێنین كه بایه‌خ به كه‌سی به‌رامبه‌رمان ده‌دین كه خه‌ریكی قسه كردنه بۆمان، ئه‌مه‌ش ئه‌وه نیشان ده‌دات كه ئه‌ومان خۆش ده‌وێت وای لێده‌كات هه‌ستێكی باشی تێدا به‌دی بێ. ئه‌ندامانی خێزانت قسه‌ی زۆریان هه‌یه بۆ گوتن. بۆیه ده‌بێ تۆش كاتێكی باشت ته‌رخان كردبێ بۆ گوێ شل كردن. هه‌موو ئه‌وانه‌ی به‌شداری له ئاخافتنه‌كاندا ده‌كه‌ن هه‌ستێكی باشیان له لا دروست ده‌بێ ئه‌و كه‌سانه‌ی گوێ بۆ ئاخاوتنه‌كانیان راده‌گیرێ هه‌ست به به‌ها و رێز ده‌كه‌ن. تۆش ئه‌وسا هه‌ست به باشییه‌ك - ده‌كه‌یت له ده‌روونتدا. ئه‌مه‌ش ده‌بێته هۆی درووست بوونی بڕوا به خۆبوونێكی زیاترت هه‌ر بۆیه ئێمه كه‌سانی تریش هان ده‌ده‌ین نرخ و رێزی خۆیان بزانن و هه‌ر وه‌ها به گوێ راداشتن بۆ ئاخاوتنی خه‌ڵكانی تر ئێمه شتی زیاتر له باره‌ی خۆمانه‌وه فێر ده‌بین له‌وانه‌یه ئاره‌زووی ئه‌وه‌ت لا په‌یدا بێ كه رۆژی ئاوها كه ته‌رخانت كرد بۆ گوێ راداشتن دیسان دووباره‌ی كه‌یته‌وه.

تیپی هه‌ڵپه‌ركێی رۆژهه‌ڵات له كوردسات تی ڤی

تیپی هه‌ڵپه‌ركێی رۆژهه‌ڵات به سه‌رپه‌رشتیاری و راهێنه‌ری فه‌ردین سادقی له سه‌ر بانگهێشتی كه‌ناڵی ئاسمانی "كوردسات" به بۆنه‌ی سه‌ری ساڵی زایینیه‌وه له دوو به‌رنامه‌ی رێكوپێكدا چه‌ند بڕگه‌یه‌كی هه‌ڵپه‌ركێی پێشكه‌ش كرد. ئه‌م هه‌ڵپه‌ركێیه كه به شێوه‌یه‌كی هونه‌رمه‌ندانه و سه‌رنج راكێش پێشكه‌ش كرا هه‌ڵگری په‌یامی ره‌سه‌نایه‌تیی كولتووری كورده‌واری بوو. له هه‌ر كام له بڕگه‌كاندا ریتمی حه‌ماسه و ژیان و خۆشه‌ویستی و په‌یامی شۆرش و به‌رخۆدان، تێكه‌ڵاوی هارمۆینی ره‌نگی جلوبه‌رگی ئه‌ندامانی تیپی هه‌ڵپه‌ركێ، بینه‌رانیان به‌ره‌و ئاسۆی روونی ژیان بانگهێشت كرد. ئه‌م تیپه كه سه‌ر به حیزبی دیمۆكراتی كوردستانه ماوه‌ی ٥ساڵه خه‌ریكی چالاكی نواندنه.

چاپكراوی نوێ

كتێبی "له چیاكانی موكریانه‌وه تا ده‌شتی كۆیه" له نووسینی برایم چوكه‌ڵی له دوو تویی ٢٩٦ لاپه‌ڕه‌دا چاپ و بڵاو بووه. ئه‌م كتێبه به‌شێكه له بیره‌وه‌رییه‌كانی ژیانی پێشمه‌رگایه‌تیی نووسه‌ر. زمانی كتێبه‌كه زمانێكی پاراوو ڕه‌وانه‌و دیمه‌نه‌كان ئه‌وه‌نده زیندوون كه خوێنه‌ر هه‌ست ده‌كا له نێو چه‌قی رووداوه‌كاندایه. له خوێندنه‌وه‌ی كتێبه‌كه‌دا به دڵ چرپه و سرته‌ی پێشمه‌رگه‌و رێبوارانی شه‌و ده‌بیسرێ، گوێت له پرخه‌ی خه‌وی شیرینی دوای رێپێوانێكی دوور و درێژیان ده‌بێ كه له سه‌ر كانیاوێك و له بن سێبه‌ری داران كیسه خه‌ویان لێ به عه‌رز داده‌داو و خه‌ریكی پشوودانن. له گه‌رمه‌ی شه‌ڕییش دا وێڕای بیستنی ده‌نگی تفه‌نگ و گرمه‌ی تۆپ، دیسانیش هه‌ست به وره‌ی به‌رزی پێشمه‌رگه ده‌كه‌ی. به گشتی ریتمی ژیان له‌م كتێبه‌دا خوێنه‌ر په‌لكێش ده‌كاو هه‌تا دوایین دێره‌كان ناهێڵێ پشوو بدا. قه‌زاوه‌تی داهاتوو به خوێنه‌ر ده‌سپێرین.

زمان، وەرگێڕان و پێوەندیی کولتوورەکان

ن: حسین یەعقووبی
و: سمایل زارعی

گرفتەکانی وەرگێڕان وەك ئامرازێك بۆ پێوەندیی جیهانی

بەشی دوازدوهەم

وەرگێڕانی ئامرازی(ماشێنی)، ئاسۆی روون لە جیهانی وەرگێڕان دا

لە راستی دا گرفتی سەرەکی، دۆخ و وێناکردنی تیۆرییەکی زمانی کامڵ و پۆخت بۆ کامپیوتێر بوو بۆ ئەوەی لە رێگای ئەوەوە بکرێ وردەکاری و خاڵەکانی لە وەرگێڕانەکەی دا لە بەرچاو بگرێ. یەکەمین دەزگاکانی وەرگێڕان زۆرتر وەك فەرهەنگێکی دوو زمانە کاریان دەکرد تا دەزگایەکی وەرگێڕانی راستەقینە. بەرهەمی کاری ئەوانە لە سەرەتاییترین جۆری وەرگێڕان و لە ئاستی وەرگێڕانی وشەیی دا بوو. دوای تێپەڕبوونی چەندین دەیە، ئێستا دەرکەوتووە کە بۆچی لێڕوانینەکانی یەکەمین وڵامی لەبارو گونجاوی نەداوەتەوە، ئەوان گرفتی رەهەندی رێزمانی راڤەی زمانیان لە بەر چاو نەگرتبوو. هەروەها سەبارەت بە جیاوازی ئاستەکانی رێکخستنی مێتۆدیك و ئەفراندنی هاوتایەکی هاوشێوەی نێوان یەکەکانی دەستووری وەك پیتێك پێناسەیەکی کورتیان بۆ کردبوو. داهێنەرانی ئەم جۆرە سیستمانە هەروەها بە گوێ نەدان و کەمتەرخەمییەوە بە تەنیشت شێوەگەلێکی جۆاوجۆردا تێپەڕیبوون کە لەودا ستراکتۆری زمان واتادارن. لە بواری واتاناسیشەوە، هێزی جیاوازی پێویست بۆ بەرزتر نرخاندنی واتا جۆراوجۆرەکانی وشەیەك یا شێوەگەلێك بۆ دیاریکردنی ئامادەبوونی بە کۆمەڵ لە وشەکاندا وەك واتا و دەستەواژەیەك لە بەرچاو نەگیردرابوو.

روون و ئاشکرایە دەکرێ زۆرێك لە ناڕوونییەکان تەنیا بە هۆی راڤەی واتایی و یان بە پشت بەستن بە زانستی دەرەوەیی زمان و جیهانی وڵام بدرێنەوە و ئاساییە دابین کردنی دەسەڵات و هێزێکی راڤەکردن بۆ کۆمپیوتێر لەو کاتدا کارێکی نالواو و ئەستەم بوو. لە راستی دا بە پێچەوانەی بۆچوونی ڤێیەر، دەزگای وەرگێڕان ئەرکێکی بانتر لە دەزگایەکی رەمز شکێنی "ئەنیگما" هەیە.

سەرەنجام دوای تێکشکانە پەیتا پەیتاکانی وەرگێڕانی ماشینی، لێژنەیەك لە لایەن وڵاتی ئەمریکاوە بۆ لێکۆڵینەوە لە سەر داهاتووی وەرگێڕانی ماشێنی و ئاستی پڕاکتیزەبوونی ئەم ئایدیایە دانرا. راپۆرتی لێژنەی لێکۆڵەر لە زمانی خودکاری ئەمریکا "ALPAC" لە ساڵی ١٩٦٦، زۆر نێگەتیڤ و ناهومێدی هێنەر بوو. لەم راپۆرتەدا ئەو ئەنجامە وەرگیراوە کە وەرگێڕانی مرۆڤ خێراتر، وردتر و هەرزانترە لە وەرگێڕانی دەزگایی(ئامرازی) و تەرخان کردنی بودجە و خەرجی و وزەی زۆرتر بۆ پڕاکتیزەکردنی پرۆژەیەکی ئەوتۆ بێ سوود و زۆر گرانە لە چاو دروستبوونی بەرچاوی لە دەست دانی کات و دراو. بڵاوبوونەوەی ئەم راپۆرتە بوو بە هۆی ئەوە کە بۆ ماوەی دە ساڵ پڕۆژەی وەرگێڕانی دەزگایی(ئامرازیی) لە ئەمریکا و ئەورووپادا (هەڵبەت جگە لە یەکێتی سۆڤییەت) پشت گوێ بخرێ. بەڵام لە کۆتاییەکانی دەیەی حەفتادا، دوای دۆزینەوەیەکی تازە لە بواری زانستی کۆمپیوتێری و خستنەرووی بیرو بۆچوونگەلی نوێ لە بواری زمانناسیدا (دەستووری هەمەکیگرتنی بەرهەمهێنانی چۆمسکی) (دستووری زایشی گشتاری چامسکی) جارێکی دیکە پڕۆژەی وەرگێڕانی دەزگایی کەوتە ناو خانەی کاری لێکۆڵەران و زانایان و بە واتایەکی باشتر بازنەی کاری وڵاتانی جیهانەوە. لێکۆڵینەوەگەلێکی سەر سووڕهێنەری زانایان لە بواری هۆش و هزری دەستکرددا و خستنە رووی تیۆرییگەلێکی تیۆریکی لەمەڕ سرووشت و پێکهاتەی دەروونی زمان بووە هۆی ئەوە کە پێداچوونەوەیەکی دووبارەی گشتی لە لێڕوانیندا بۆ دروستکردنی ئامراز و دەزگاکانی وەرگێڕان ئەنجام بدرێ.

یەکەمین هەنگاوەکان لە رێگای بەرهەمهێنانی ئەم مەبەستە بە دانانی زانیاریگەلێکی ئۆتۆماتیك بۆ تێکشاندنی ستراکتۆری رێزمانی رستەکان بە یەکەگەلێکی بچووکتر و دابینکردنی راڤەیەك لە پێکهاتەی وشە دابین کرا. لە بواری پێکهاتەی وشەوە پێویست بوو کۆمپیوتێر هێزێکی راڤەیی و لێکدانەوەیی بۆ پۆلێنەکردنی وشەکان بە تێکسمراوترین شێوەی گونجاو لە بیر و ئاوەزی وشەیی هەبێ. بۆ وێنە دەبوو کۆمپیوتێر توانیبای s لە خوارەوەی Cats لە دەقێك هەڵگرێ بۆ ئەوەی دیاری بکات کە ئەم وشەیە کۆی Catە نەك سەرچاوەی وشەیەکی جیاواز و هەڵاوارتە. هەڵبەت ئەم پرسە بۆ زمانی ئینگلیزی کێشەیەکی هێندە بەرچاو و گرینگ نیە چونکە ئەم s ەی کۆ جگە لە چەند ناوازەییەك هێمای کۆیە بۆ گشت وشەکانی ناو لە ئینگلیزیدا. بەڵام ئەوە لەبەرچاو بگرن لە گەلێك زمانی وەك فارسیدا کە زیاتر لە یەك هێمای کۆیان هەیە و یان هێندێك زمانی کۆن و گەڕاوە کە لێك هەڵاوارتنی هێمای کۆ لە وشە، بۆ هۆشی دەستکرد دیاردەیەکی نەگونجاوە، ئەو شتە پڕاکتیزە نابێ. هەوڵەکانی دواتر لە راستای بەهێزکردنی توانایی لێکدانەوە و سەرقاڵبوونی واتاییدا ئەنجام درا. کەڵك وەرگرتن لە تێکنیکەکانی هۆشی دەستکرد بۆ وێکچوون لە سیستمەکانی سەرقاڵبوونی واتایی کۆمپیوتێر بە زەین و بیری مرۆڤەوە نموونەی ئەو هەوڵانە بوو. پێیان وابوو کە ئەگەر سەرچاوە و زانیاری پێویست لە بواری واتای وشەکان و پێکهاتەی رستەوە بە کۆمپیوتێر بدرێ، کۆمپیوتێر دەتوانێ رستە ناروونەکان راڤە و شی بکاتەوە.

بەرووالەت ئەم پرسە شتێکی روون و ئاشکرا بوو، بەڵام لە کردەوەی نووسیندا پرۆگرامێك کە بتوانێ کۆمپیوتێر بە زانستناسی لە جیهان و زانستی واتاناسی تەیار بکا کارێکی ئەستەم و چەتوون بوو. هەربۆیە بیرۆکە و ئایدیای کەڵك وەرگرتن لە سیستمگەلی پێك تەبا (تعاملی) هاتە گۆڕێ. لەم شێوەیەدا هۆشی مرۆڤ دەقی وەرگێڕدراوی کۆمپیوتێر راست دەکاتەوە (دوا پێداچوونەوە Post – edaiting) یان ئەوەی کە بەر لە دەستپێکردنی کاری وەرگێڕان لە لایەن کۆمپیوتێرەوە، دەست لە دەق وەردەدا بۆ ئەوەی بە پێی توانایی و لێهاتوویەکانی دەزگای وەرگێڕان بێ. بە واتایەکی دیکە زمانێکی سرووشتی لە سەر بنەمای دەرەتانگەلی هۆش یا لۆگۆ (مێمۆری) دەستکرد دووبارە دەنووسرێتەوە (پێش پێداچوونەوە Pre – editing). شێوەی دووهەم هەڵبەت تەنیا لە هەلومەرجێکی بەرتەسك و دیاریکراودا (وەك کاکڵەنووسی بابەتگەلی زانستی) دا کەڵکی هەیە چونکە بۆ دابین کردنی لە دەروون دانانی پێویستی بە کۆمپیوتێری پێویستی بە کات و وزەیەکی زۆرە بەڵام لە نموونەگەلی بەرتەسکی ئەنجام دراودا گەلێك وەرگێڕانی سەرکەوتوو ئەنجام دراوە. لە شێوەی دوا پێداچوونەوەدا کە وەرگێڕانی کاڵ و کرچی دەزگا بە شێوەی دەقێکی دوور لە هەڵە و نادرووستی دادەڕێژرێ لە گەڵ پرۆسەیەکی کات هەڵگر و ماندووکەر رووبەڕووین. چونکە وەرگێڕی مرۆڤ دەبێ سەرلەنوێ دەقی بنەڕەتی لە گەڵ وەرگێڕانی دەزگایی(ماشینی) هەڵسەنگێنێ بۆ ئەوەی هەموو جۆرە هەڵە و نادرووستی چارەسەر بکا.

تایبەتمەندی وەرگێڕانی ئامرازی(ماشێنی) لە بەرامبەر وەرگێڕانی مرۆڤی دا

ــ زانیاریگەلێك کە لە مێشکی دەزگای وەرگێڕاندا سەیڤ بووە هەموویان لەو یەکەیەدا و بە دەرەتانێکی یەکسان لە بەردەستدان لە حاڵێکدا زانیارییە ـ سەیڤ بووەکانی مێشکی مرۆڤ روونی و ئاشکراییەکی یەکسانیان نیە: ئێمە تووشی فەرامۆشی دەبین، تووشی شك و گومان دەبین، بۆ گەڕاندنەوەی ـ بەشێك شتی لاوەکی دەبێ هەوڵ بدەین و گەلێك گرفتی پێوەندیداری دیکە بە مێشکەوە کە ئەزموونمان کردوون.

ـ خێرایی دەزگا یا ئامرازی وەرگێڕان زۆر لە مێشکی مرۆڤ زیاترە چونکە خێرایی ئەو هاوتایە بە خێرایی بزواتی ئەلێکترۆنەکانە کە خێراییەکەیان لە گەڵ خێرایی تیشك یەکسانە و نزیك بە ٣٠٠ هەزار کیلۆمەترە لە چرکەیەك دا. لە حاڵێك دا خێرایی شەپۆلەکانی مێشك کە لە ئۆرگانیزمی ناوەندی ئەعسابدایە ئەوپەڕەی ١٢٠ میترە لە چرکەیەك دا.

ـ ئامرازی وەرگێڕان دەتوانێ بە بێ هەست بە ماندوویی کردن ٢٤ کاتژمێر(شەو و رۆژێك) بێ پشوودان بەردەوام کردەوەی میکانیکی ئەنجام بدا لە

ـ حاڵێکدا دووپاتبوونەوەی بوارێکی کردەوەیی یەکسان بۆ ماوەیەکی دوور و درێژ جەستە و رۆحی مرۆڤ تووشی ماندوویی و جاڕز بوون دەکا.

دیمانە لەگەڵ ئەمین گەردیگلانی

من لایەنگری پەیامو وێنەم لە شێعرداو

دەقی بێ پەیامو وێنە بە کۆمەڵێ وشەی مردوو دەزانم

ئامادەکردنی: جەماڵ نەجاری

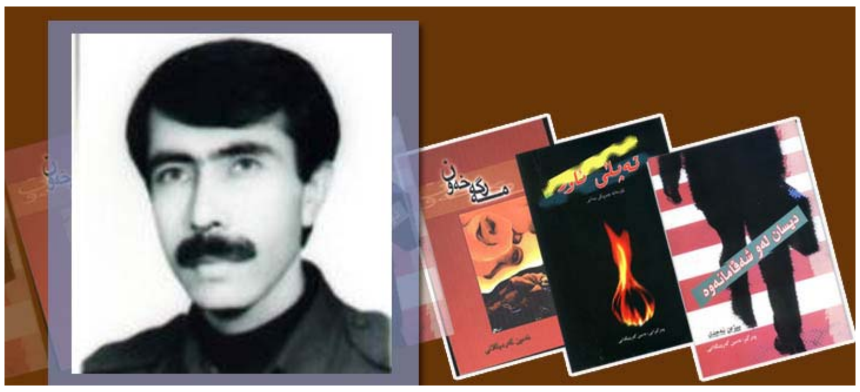

پ: ئێوە خۆتان دوو قۆناغی کلاسیكو نوێتان لە شێعردا تەجروبە کردووە. هەروەك ئاگادارن هێندێك شێوازیتر لە ناو شێعری ئەمڕۆدا هاتوونە ئارا، وەك شێعری سپیو شەپۆلی نوێو .... کە لە ناو کۆمەڵگادا بە تایبەت لاوان جێی کردۆتەوە، رای ئێوە چیەو چۆنی هەڵدەسەنگێنن؟

و: هەر وەك عەرزم کردن شێعر دەبێ شێعر بێو جەوهەرو رۆحی شێعری تێدا بێ، فۆرمو تێکدانی زمانو قەوارە شێعری ئەمڕۆ دروست ناکا. دەمەوێ لە نووسەری ئەو قسە بێ سەرەوبەرانە بپرسم ئەوەی دەینووسن خۆشتان نازانن چیە، بۆ ناوی شێعری لێدەنێن؟ ئێوە کە توانیوتانە ئەو مەرزە بپەڕێننو بە قەولی خۆتان شۆرشی زمانو شێعریتان هەڵگیرساندوە بۆ ئەو تواناییەتان نیە بۆ ئەو نووسرانە ناوێکی نوێ بدۆزنەوەو لا لە شێعری بێچارە لادەن؟

تا چاپی کتێبی دووهەمتان چوار ساڵی خایاند. تکایە بفەرموون جیاوازی شەوەژانی ئەستێرەیەك لەگەڵ تاپۆی وەرزێکی سەوز لە چ دایەو تا چ رادەیەك شەوەژانی ئەستێرەیەك توانیویەتی خۆی لە شێعری ئەمڕۆی کورد نزیك بکاتەوە؟

رەنگە دژوار بێ پیاو شێعری خۆی هەڵبسەنگێنێ. بۆیە پێم خۆش بوو خاوەن رایان ئەو کارە بکەن. بەڵام بە داخەوە رەخنەگرەکانمان بەو بێدەنگ بوونو ئاوڕ نەدانەوەیە لە کتێبەکان بوونەتە هۆی ئەوەی رادەی زۆریو بۆریی کتێب زۆر بێ. کاتێ تاپۆی وەرزێکی سەوزم بڵاو کردەوە لەگەڵ پێشوازییەکی زۆر گەرم بەرەو روو بوو. جا نازانم هۆی وەرگرتنی ئەو کتێبەو پێشوازی لێکردنەکەی چی بوو؟! ئایا سادە بوونی؟ عاشقانەو لاوانە بوونی بوو؟ یان هۆی ئەوە بوو تیشکی غەزەلی نوێو ئەمڕۆیی تێدا بەدی دەکرا؟ بە قەولی بەرێزێك کە وتارێکی لە سەر ئەو کتێبە نووسیبوو کە سەردێری وتارەکەی ئەم رستەیە بوو: (تاپۆی وەرزێکیسەوز، پێشەنگی غەزەلی نوێ). بەڵام کاتێ شەوەژانی ئەستێرەیەك بڵاوبۆوە ئەو پێشوازییەی لێنەکرا. ئەگەرچی بە رای خۆمو کەسانی دیکەش شێعرەکانی شەوەژانی ئەستێرەیەك لە شێعری تاپۆی وەرزێکی سەوز ئەمڕۆییترن. تا ئێستا زۆر کەسیش ـ خوێندنەوەی ئاسایی ـ رایان وابووە کە شێعرەکانی شەوەژانی ئەستێرەیەك قورسنو کەس لێی حاڵی نابێ. بەڵام پێم وایە حاڵی نەبوونو خراپ تێگەیشتن لە شێعر خەتای شاعیرەکەی نیە. هەروەك لە پێشدا عەرزم کردن من هیچ

بەشی دووهەمو کۆتایی

کات لایەنگری شێعری بێمانا نیمو ناشبم. ناشتوانم شێعر بۆ خوێنەرەکانم هەڵلاجی بکەمو پارووی چەورو نەرمیان بە دەمەوە بکەم. با خۆیان کەمووسکەیەك خۆیان ماندوو کەنو لێی حاڵی بن. من شێعر دەنووسمو پێم وایە کاتی ئەوەش هاتوە بۆ کڕینەوەی ئابڕووی شێعری کێشو سەروادار ـ هەر شێعرێ وەزنو قافیەی بێ بە کلاسیکی نازانم ـ هۆنینەوەی نەزم لە شێعر جیابکرێتەوە. ئەگەر هەر کەلامێك کە کێشو سەروای بوو شێعر بێ، دەبێ گۆرانیبێژەکانی شاییگێڕ لە سەرووی "نالی" ـ شەوە دانێینو عەلی خەندانو سمایل سەردەشتی گوڵی مەجلیس بن!!

پ: کێشەی زمان لە شێعری ئەمڕۆدا بە لای ئێوەوە چەند گرینگە؟ ئایا بۆ خوڵقانی یەك بەرهەمی نوێ واتا ئەمڕۆیی بونی بەرهەم تا چەندە دەبێ کار لە زمان بکێشرێ؟

و: هەر زمانێك کە لە گەرووی شێعرەوە هەناسە نەکێشێ زمانێکی وشكو رەقوتەقەو هیچکات گەشانەوەو لقو پۆپ هاویشتن بە خۆیەوە نابینێ. بەڵام شێعر دەبێ هەست بەو ئەرکە بکات کە زمان زیندوو رابگرێو بیگەشێنێتەوە.

زمان درەختێکە کە وشە لقو گەڵاکانێتیو شێعر دەبێ خۆی بداتە بەر تەواوی سێبەرەکەیو ئەگەر گەڵاو لقە خوارەکانی بقرتێنی دارەکە نیوە رووتەڵ دەبێو سێبەرە چرۆپڕەکەی نامێنێ.

کەوابوو زمان بە وشەی ناحەزو جوانەوە زمانەو شێعریش نابێ لە هیچ وشەیەك بپرینگێتەوە. کاتێ وشەیەك بەسەر زاری خەڵکەوەیەو لە کاروباری رۆژانەو ژیانیان دا دەورەی هەیە، بەشێك لە داری زمانەو دەتوانێ لە شێعریش دا موتوربە بکرێتو گەشە بکات. هەر شتێك کە لەجێگای خۆی دا بمێنێتەوەو جوولە نەکات بۆگەن دەبێو هەلاهەلا. کەوابوو زمانو شێعر پێکەوە تێکەڵاوێکی ئەبەدینو بە بێ یەکتری ناژین.

هێندێ شاعیر هەن بە ناوی زمان شکێنیو کار لە زمان کێشان بەڵایەکیان بەسەر زمان هێناوە با بە دەواری شڕی نەکردوە. کە بەداخەوە ئەو تاقمە خراپ لە تازەبوونەوەو کارکردن بە زمان حاڵینو ئەو رێگەی گرتوویانەتە بەر بۆ تورکستانە. چونکە زمان بە دەستوورو رێزمانەوە زمانە، ئەگەر لەوە ترازا هیچەو هیچ. هیچیش هیچی پێناکرێ. وشە لەگەڵ هەموو زمانێك ئاوێتەو ئاوەکی دەبنو تێکهەڵدەشێلرێن. کەم وایە زمانێك بتوانێ تا هەتایە دەست بەسەر وشەیەك دابگرێو بڵێ ملکی هەتایی هەتاییمە. وشە باڵدارەو لەوانەیە گوێسوانی هەموو زمانێك بکاتە هێلانە. کەوابوو ئەوە رێزمانە رازی زیندوو بوونی زمانیلە ناخ دایە. ئەوانەی زمانو رێزمان دەشکێنن سەر لە خەڵك رستەو وشە دەشێوێنن. خۆرەی زمانن. دەبێ بەربەرەکانییان لەگەڵ بکرێو نەهێڵن کانیاوی روونو زوڵاڵی زمان لێڵو لیخن بکەن. چونکە زمان شکاندنو کایە کردن بە زمان ئەوە نیە وا ئەوان دەیکەن. ئەوکارەی ئەوان دەیکەنو بە هونەری دەزاننو بە خەیاڵ رۆشنبیرانە هەڵسوکەوتی لەگەڵ دەکەن ئەوە نیە. جلەو کەڵەی بێستانە ئەو کارەی ئەوان. خۆزگە شاعیرەکانمان بەرپرسانە هەنگاویان هەڵێنایەتەوە. پارێزەری زمانە دەستەبەرەکەمان بوایەن، نەك رووخێنەری. زۆربەی لاوەکانیش بێئەزموونانە هەڵدەکوتنە سەر ئەو جۆرە نووسراوانەو هیچ دەلیلو بەڵگەیەکیان نیە بۆ ئەو کارەیان. رەنگە ئەو جۆرە نووسینە بە ئاسان بزانن بەڵام دەبێ بزانن خانوبەرەی بیخەندەكو بناغە زوو دەرووخێ. دەبێ بزانن ئێمە هێشتا زۆربەی خەڵکەکەمان خوێندنەوەو نووسینی زمانی کوردی نازانن. ئایا بە دەرخواردانی ئەو زمانە شکاو و لەقو لۆرە چەواش نابن؟! وشەی جۆراوجۆر وشەی غەوارە هەرچەند زۆریش بێتە نێو زمانەوە، زەبر لە زمان ناداو بەڵکوو دەوڵەمەندیشی دەکا. ئەوەی خۆرەو ئافەتی زمانە، لەبەرچاو نەگرتنی رێزمانی راستەقینەی یەککرتووە؟

پ: وەك دەزانین ئێوە کاری چیرۆكو وەرگێڕانیش دەکەن. بفەرموون چۆن دەڕواننە ئەم دوو بەشە واتە چیرۆكو وەرگێڕان لەناو ئەدەبیاتی کوردیدا؟

و: تەمەنی گشتیی گیربونی چیرۆكو ئاوڕلێ دانەوەی لەلایەن لاوانەوە رەنگە زۆر کەم بێ. هەڵبەت من مەبەستم کوردستانی ئێرانە. چەند ساڵێکە چەند قەڵەمی جیددیو بەکار هاتوونەتە مەیدانەوە زۆر جوانو ئەمڕۆیی دەنووسن. هەر بۆیە ئاسۆیەکی رووناك بۆ چیرۆکی کوردی چاوەڕوان دەکرێو بەو چەند ئەزموونەی رابردوو ئێستاوە دەتوانم بڵێم کاری زۆر بەر چاوو سەرکەوتوانە کراوەو بەو پێیە ئەگەر بڕواتە پێشێو بەرهەمە کوردییەکان بکرێنە زمانی دیکەی جیهانو بڵاو بکرێنەوە، وەك بەرهەمێکی بەنرخی جیهانی دەتوانین لێیان بڕوانین. شێعرو چیرۆکیشمان لەچاو بێدەرتان بوونەکەی لە شێعرو چیرۆکی هەندەران نامێنێتەوە، ئەگەر مەودای بڵاوبوونەوەو وەرگێڕانی ببوایە لەوەش گەشاوەتر دەبوو.

وەرگێڕانیش چ بۆ سەر زمانی کوردیو چ لە زمانی کوردییەوە بۆ سەر زمانێکی دیکە کارێکی زۆر پێویستەو ئەو ئاڵوگۆڕە وروژێنەرەوەو گەشو پاراوڕاگری زمانو ئەدەبیاتەکەمانە.

پ: وەك نووسەرێك کە لە گشت بەشەکانی ئەدەبیات دا دەستێکی باڵاتان هەیە رای ئێوە سەبارەت بە رەخنەی کوردی چیەو کێشەکانی نێوان رەخنەی سوننەتو مۆدێرن لە چیدا ئەبینن؟

و: لە بواری رەخنەدا زۆر کولینو رەخنەگرانو راڤەکاران بەداخەوە لە ژمارەی پەنجەکانی دەست کەمترن کە بەداخو کەسەرێکی زۆرەوە ـ پێویستە ئەو گلەییەیان لێ بکەم تا ئێستا زۆربەی کارەکانیان نان بە قەرزدارنو بە یەکتردا هەڵکوتنو تاقم خوازی بووە. من پێموایە رەخنە هەڵسەنگاندنی زانایانەو بەرپرسانەو دڵسۆزانەیە، ئیتر لە سوننەتو مۆدێرن ناگەم، ناتوانم لەوە بگەم کە بە زۆرو کەڵەگایی دەقێکی پوچو بۆش زەق کرێتەوەو مانای سەیرو سەمەرەی بۆ داتاشرێو ماناگەلێکی بۆ بدۆزنەوە کە نووسەرەکەشی بە بیریدا نەهاتوە. سوننەتیش ئەگەر پێدا هەڵگوتنو ماشاڵڵاو چەپڵە بۆ لێدانە نەبێ کە نووسەرەکەی بە خودای سەر عەرز بزانینو ئەستێرەی گەلاوێژ بکەینە تاجی سەری، دیسان کارێکی ناشیاوەو ناتوانێ ناوی رەخنە لەسەر خۆی دانێ.

پ: لە کۆتاییدا بفەرموون داهاتووی ئەدەبیاتی کورد چۆن دەبینن؟ ئایا دەتوانین لە داهاتوودا خاوەن ئەدەبیاتێکی خاوەن پێشڕەو و نوێ بین کە گەلانیتر کەلکی لێ وەرگرن؟

هەروەك لە پێش دا ئاماژەم پێکرد زۆر گەشبینمو داهاتووی ئەدەبەکەمان رووناكو پرشنگدار دەبینمو بەو رەوتە بڕواتە پێشو لاوەکان دەروەستانەو دڵسۆزانە هەڵسوکەوت لەگەڵ زمانو ئەدەبەکەمان بکەن دەتوانین خاوەنی ئەدەبیاتێکی جیهانی بین.

سەرچاوە: ماڵپەڕی "کوردستان نێت"

چاوخشاندنەوەیەك بەسەر رووداوە گرنگەکانی ساڵی ٢٠٠٦

ئامادەکردنی:
مەسعود رەواندووست

لە دوایین رۆژەکانی هەر ساڵێکدا دەرفەتێك بۆ چاوخشاندنەوە بەسەر ئەو رووداوانەدا کە لە رۆژانی ساڵ لە جیهان دا روویان داوە، پێك دێ. ساڵی ٢٠٠٦ی زایینیش لە حاڵێکدا تەواو بوو کە کۆمەڵێك بیرەوەری تاڵ و شیرینی بۆ خەڵکی بەشە جیاجیاکانی ئەم جیهانە بەجێهێشت و خەڵك بە هیوای ساڵێکی خۆشترەوە پێ دەنێنە ساڵی ٢٠٠٧. لەم دەرفەتە و لە کۆتایی ئەم ساڵەدا چاو بەسەر هێندێك لە رووداوە گرینگەکانی ساڵی دەربازبوون دا دەخشێنین:

ژانویە:

➢ ئاریەل شارۆن سەرۆك وەزیری ئیسراییل دوای سەکتەی مێشك کەوتە حاڵەتی کۆماوەو ئێهوت ئۆلمێرت وەك جێنشینی شارۆن دەستی بەکار کرد.

➢ لە هەڵبژاردنەکانی دەوڵەتی خودموختاری فەلەستینیدا حەماس سەرکەوتنی وەدەست هێنا و ئەو مەسەلەیە بووە هۆی گرژیی پێوەندییەکانی ئیسراییل و وڵاتە رۆژئاواییەکان لەگەڵ دەوڵەتی فەلەستینی قەیرانێکی گەورەی لێکەوتەوە.

➢ ئێران سەرەڕای داواکانی وڵاتانی رۆژئاوا و ئاژانسی وزەی ناوکی چالاکییە ناوکییەکانی خۆی بە مەبەستی دەسڕاگەیشتن بە ئۆرانیۆمی هەر دەست پێکردەوە.

➢ ناسا یەکەمین مەئمووریيەتی خۆی لە هەسارەی پلۆتۆنیۆم دەست پێکرد.

فێوریە:

➢ دانمارك بەهۆی بڵاوبوونەوەی کاریکاتۆری پێغەمبەری ئیسلام لە رۆژنامەکانی ئەم وڵاتەدا، لەگەڵ شەپۆلێکی بەربڵاوی نارەزایەتیی موسوڵمانانی جیهان بەرەڕوو بۆوە و خۆپێشاندان و نارەزایەتی‌یەکی لە زۆر وڵاتی موسوڵمان پێك هات.

➢ ئاڵمان پاش ١٤ ساڵ لەگەڵ گەورەترین مانگرتن بەمەبەستی نارەزایەتی دەربڕین بەرامبەر بە سیاسەتە نێوخۆیی‌یەکانی ئەم وڵاتە بەرەوروو بوو.

مارس:

➢ فەرانسە خۆپێشاندان و پشێوی‌یەکی بەرینی لاوان بە دژی یاسای نوێی کاری بەخۆوە بینی و لە ئاکامدا لەژێر گوشاری ئەو خۆپێشاندانانەدا وازی لە پەسندکردنی ئەم یاسایە هێنا.

➢ گرووپی جیایی‌خوازانی باسك (ئێتا) ئاگربەسێکی هەتاهەتایی لە شەڕی چەکدارانە بەدژی دەوڵەتی ئیسپانیا راگەیاند.

➢ نیجیریە، چارلز تەیلۆر، شەڕسالار و سەرۆك کۆماری پێشووی لیبریای رادەستی دادگایەکی تایبەت لە سییەرالیئۆن کرا بۆ ئەوەی بەهۆی تاوانەکانی شەڕ دادگایی بکرێ.

➢ یەکیەتیی ئورووپا گلەیی لە رەوتی خاوی پەسندکرانی یاسای بنەڕەتی لە نێوان وڵاتانی ئورووپا دەربڕی.

ئاوریل:

➢ هاوبەندیی چەپی میانە لە ئیتالیا، لە هەڵبژاردنەکانی پارلمانی ئەم وڵاتەدا شکستی بە دەوڵەتی بێرلۆسکۆنی هێنا و، لە ئاکامدا رۆمانۆ پرۆدی وەك سەرۆك وەزیری ئیتالیا هەڵبژێرا.

➢ لە درێژەی توندوتیژی‌یەکان لە عێراقدا، نووری ئەلمالیکی وەك سەرۆك وەزیری ئەم وڵاتە دیاری کرا.

➢ گیاناندرا، پاشای نیپاڵ لە ژێر گوشاری نارەزایەتی و مانگرتنەکان پاشەکشەی لە هەڵوێستی خۆی کرد و رێبەری یەکێك لە حیزبە دژبەرەکانی وەك سەرۆك وەزیر دیاری کرد.

مای:

➢ یەکەمین دەوڵەتی هاوبەندیی میللیی عێراق لە دوای شەڕی ئازادیی عێراق بە سەرۆکایەتیی نووری ئەلمالیکی پێك هات.

➢ ئامریکا پێوەندی‌یەکانی خۆی لەگەڵ لیبی ئاسایی کردەوە.

➢ ئاشکرا بوونی کۆنترۆڵی تەلەفۆنەکان لە ئەمریکا، کۆمەڵێك نارەزایەتی بە دژی ئەو کارەی دەوڵەتی ئامریکای لێکەوتەوە.

ـ بوومەلەرزەیەك لە دوڕگەی جاوەی ئەندونێزی بووە هۆی کوژرانی نزیکی ٥٨٠٠ کەس لەم دوڕگەیە.

➢ بە دوای راپرسی‌یەکدا، مۆنتەنێگرۆ لە سێربستان جیا بۆوە و سەربەخۆیی خۆی راگەیاند. لەم راپرسی‌یەدا ٥٥/٤٪ی دەنگدەران دەنگیان بە جیابوونەوە لە سێربستان دا و ٤٤/٦٪یش دەنگیان بە مانەوە لەگەڵ ئەو وڵاتە دا. پێویست بە گوتنە ٨٥٪ی ئەوکەسانەی مەرجی دەنگدانیان تێدابوو لەم راپرسی‌یەدا بەشدار بوون. رۆژی ٣ی ژوئەنیش مونتەنێگرۆ بە فەرمی سەربەخۆیی خۆی راگەیاند.

ژوئەن:

➢ بەرپرسانی ئامریکایی و عێراقی هەواڵی کوژرانی ئەبومەسعەب زەرقاوی یەکێك لە سەرکردەکانی ئەلقاعیدە بەدەستی هێزەکانیان لە عێراقیان راگەیاند.

ـ ئەنجومەنی ئاسایشی رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان بە دەرکردنی بڕیارنامەی ژمارە ١٦٦٩ داوای لە ئێران کرد هەموو چالاکی‌یەکانی پێوەندیدار بە پیتاندنی یۆرانیۆم رابگرێ.

➢ یاری‌یەکانی جامی جیهانی ٢٠٠٦ی ئاڵمان کۆتایی پێهات و تیمی میللیی ئیتالیا بوو بە قارەمانی ئەم یاری‌یانە.

ژووئیە:

➢ هێزەکانی حیزبوڵڵای لوبنان لە هێرشێکدا بۆ سەر پێگەیەکی سنووری دوو سەربازی ئیسرائیلی‌یان بە دیل گرت. ئەو کارە بووە هۆی دەسپێکردنی شەڕێکی ٣٣ رۆژە لە نێوان ئیسراییل و حیزبوڵڵا. ئیسرائیل بە بیانووی وەرگرتنەوەی سەربازە بە دیل گیراوەکان هێرشێکی بەرینی ئاسمانیی بۆ سەر لوبنان دەسپێکرد و حیزبوڵڵاش بەو چەکانەی لە لایەن ئێرانەوە پێی‌درابوو دەستی بە مووشەکبارانی شار و شارۆچکەکانی ئیسرائیل کرد. ئەو شەڕە جگە لە کوژرانی ١٣٠٠ لوبنانی و ١٥٨ ئیسرائیلی، وێرانیی دەیان گوند و بەشێکی گەورەی بەیرووت و چەند میلیار دۆلاری زەرەر و زیانی ماڵیی لێکەوتەوە. لە حاڵێکدا زۆربەی خاوەنڕایان لەسەر ئەو باوەڕە بوون کە ئەم کارەی حیزبوڵڵا بە فەرمانی ئێران بۆ بەلارێدا بردنی رای جیهانی بۆ کەم کردنەوەی گوشار لەسەر ئێران لە پێوەندی لەگەڵ قەیرانی ناوکی ئەو وڵاتەدا بەڕێوەچوە و ئەو زەرەر و زیانە قورسەی بۆ خەڵکی لوبنان لێکەوتەوە بە جۆرێك کە حەسەن نەسروڵڵا، رێبەری حیزبوڵڵا دانی بەوەدا هێنا کە ئێمە پێمان وانەبوو ئەو هەموو زیانەی لێدەکەوێتەوە، ئێران ئەوەی بە سەرکەوتنێك بۆ حیزبوڵڵا دەزانی.

➢ فیدل کاسترۆ دوای ٤٧ ساڵ رێبەریی کووبا، بەهۆی نەخۆشی، دەسەڵاتی بە براکەی خۆی، رائول کاسترۆ سپارد.

ئاگۆست:

➢ دەوڵەتی بریتانیا رایگەیاند گەڵاڵەی هێرشی تیرۆریستی بۆ سەر هێڵی ئاسمانیی ئەمریکای پووچەڵ کردۆتەوە، بە دوای ئەوەدا ئاستەنگێکی زۆر لەسەر رێگەی سەفەرە ئاسمانی‌یەکان و رێبەندانێکی بەربڵاو ساز بوو.

➢ یەکیەتیی ئورووپا نزیکەی ٧ هەزار نیزامیی خۆی لەژێر چاوەدێریی رێکخراوی نەتەوەیەکگرتووەکان ناردە لوبنان بۆ چاوەدێری بەسەر پرۆسەی ئاگربەسی نێوان ئیسرائیل و حیزبوڵڵا.

سێپتامبر:

➢ ناتۆ هەواڵی هێرشی نیزامیی بەربڵاوی خۆی دژی هێزەکانی تاڵەبان لە باشووری ئەفغانستان راگەیاند.

➢ پێنجەمین ساڵیادی هێرشەکانی یازدەی سێپتامبر لە ئامریکا بەڕێوەچوو.

➢ وتەکانی پاپ بنێدێکتی شانزدەهەم، رێبەری کاتۆلیکەکانی جیهان، کە دەقێکی سەدەکانی نێوەڕاستی بە توندوتیژی لە ئیسلامدا دەبەستەوە، نارەزایەتیی موسوڵمانانی لێکەوتەوە و پاپ وێڕای راستکردنەوەی قسەکانی خۆی داوای لێبوردنی لە موسوڵمانان کرد.

➢ لە کاتێکدا کە تاکسین شیناواترا، سەرۆك وەزیری تایلەند بۆ بەشداری کردن لە کۆبوونەوەی کۆڕی گشتیی رێکخراوی نەتەوەیەکگرتووەکان لە تایلەند وەدەرکەوتبوو، ئەرتەشی ئەم وڵاتە بە داگیرکردنی بنکەی حکوومەت کودیتایەکی نیزامیی راگەیاند. بە دوای ئەوەدا ژێنێراڵ سونتی بونیاراتگلین رێبەری کودیتا، پێکهێنانی حکوومەتی راگەیاند و بهومیبول ئادولیادج، پاشای تایلەند پشتیوانیی فەرمیی خۆی لەو کردەوەیە راگەیاند و سونتیی وەك سەرۆك وەزیری نوێی تایلەند پشتراستکردەوە.

ئۆکتۆبر:

➢ تەرمی "ئاناپۆلیتکۆسکایا" رۆژنامەنووسی رووسی کە بە گواستنەوەی هەواڵەکانی چێچەن ناسرابوو، لە موسکۆ دۆزرایەوە. جێی ئاماژەیە کە ساڵی ٢٠٠٦ دوای ١٩٩٤پڕکارەساتترین ساڵ بۆ رۆژنامەوانان بوو بەجۆرێك کە لەم ساڵەدا ٨١ رۆژنامەوان کوژراون، ٨٧١ رۆژنامەوان دەسبەسەرکراون، ١٤٧٢ رۆژنامەوان کەوتوونەتە بەر هێرش و هەڕەشە، ٩١٢ راگەیەن و بڵاوکراوە سانسۆر کراون و ٥٦ رۆژنامەوان رفێندراون.

➢ کۆریای باکوور یەکەمین تاقیکردنەوەی ناوکیی خۆی بەڕێوەبرد و ئەنجومەنی ئاسایش بە پەسندکردنی بڕیارنامەیەك، داوای لە کۆریای باکوور کرد دەست لە بەرنامە ناوکی‌یەکانی و بەرهەمهێنانی چەکی ناوکی هەڵگرێ و بێ هیچ مەرجێك بگەڕێتەوە بۆ وتوویژە شەش لایەنەکان.

➢ جۆرج بوش سەرۆك کۆماری ئەمریکا یاسایەکی واژۆکرد کە زیندانە نهێنی‌یەکان بە یاسایی دەزانێ و پشتیوانیی کۆنوانسیۆنی ژێنێڤ لە دەسبەسەرکراوانی تایبەتی وەلادەبا.

➢ نوێنەری رێکخراوی نەتەوەیەکگرتووەکان بە هۆی بڵاوبوونەوەی رەخنەکەی لە سیاسەتەکانی خارتوم لە پێوەندی لەگەڵ دارفوور، لەم وڵاتە دەرکرا.

➢ شێست و یەکەمین کۆڕی گشتیی رێکخراوی نەتەوەیەکگرتووەکان بە فەرمی "بان کی مۆر" وەزیری دەرەوەی کۆریای باشووری وەك جێگری کۆفی عەنان و هەشتەمین سکرتێری گشتیی ئەو رێکخراوە دیاری کرد.

نوامبر:

➢ دادگایەك لە عێراق، سەددام حوسێن، رێبەری پێشووی ئەو وڵاتەی بە سزای ئێعدام بە سێدارە مەحکووم کرد.

➢ لە هەڵبژاردنە میاندەورەیی‌یەکانی ئامریکادا، دێمۆکراتەکان توانیان کۆنترۆڵی مەجلیسی نوێنەران و سەنا بەدەستەوە بگرن.

➢ دۆناڵد رامسفێڵد، وەزیری بەرگریی ئامریکا دەستی لە کار کێشایەوە.

➢ پییەر جومەییل، وەزیری سەنعەتی لوبنان لە کردەوەیەکی تیرۆریستی‌دا کوژرا.

دێسامبر:

➢ ئاگۆستۆ پینۆشە دیکتاتۆری پێشووی شیلی کۆچی دوایی کرد.

➢ تێکهەڵچوونەکانی نێوان لایەنە رکەبەرەکان لە لێواری غەزە دەستی پێکرد. ئەبومازن سەرۆکی تەشکیلاتی خۆبەڕێوەبەری فەلەستین خوازیاری بەڕێوەچوونی هەڵبژاردنی پێش وەخت لە فەلەستین بوو.

➢ راپۆرتی بییکەر ـ هامیلتۆن کە هەڵگری ٧٩ پێشنیار بۆ دەرچوونی ئامریکا لە قەیرانی عێراقە بڵاوبۆوە و بەهۆی نەگونجان لەگەڵ راستی‌یەکانی سەردەم و ویست و داواکانی گەلانی عێراق و وەبەرچاونەگرتنی یاسای بنەڕەتیی ئەو وڵاتە، کە لە لایەن خەڵکی ئەو وڵاتەوە دەنگی پێدراوە، کەوتە بەر رەخنە و نارەزایەتیی حیزب و لایەنەکانی کورد و عەرەب لە عێراقدا.

➢ ئەنجومەنی ئاسایشی رێکخراوی نەتەوەیەکگرتووەکان بە پەسندکردنی بڕیارنامەی ١٧٣٧ بە کۆی دەنگ بڕیاری سزای بەسەر ئێراندا سەپاند، بەڵام ئێران ئەو بڕیارنامەیەی رەت کردەوە و رایگەیاند کە درێژە بە بەرنامەی ناوکیی خۆی دەدا.

➢ تورکیە لە ژێر گوشاری یەکیەتیی ئورووپا و دوای خولێکی وتوویژ لە کۆتایی‌دا فرۆکەخانەیەك و لەنگەرگایەکی بەسەر قیبرێسدا کردەوە.

➢ دادگای پێداچوونەی حوکمی ئێعدامی سەددام سەبارەت بە کوشتاری ١٤٠ کەس لە خەڵکی دوجەیل لە ساڵی ١٩٨٢دا، ئەو حوکمەی پشت راستکردەوە و چەند ساتێك بەر لە کاتژمێر ٦ی بەیانیی رۆژی ٣٠ی دێسامبر ئەو حوکمە بەڕێوەچوو و پەتی سێدارە خرایە ئەستۆی سەددامی دیکتاتۆرەوە و تەرمەکەی رۆژی ٣١ی سێپتامبر لە گوندی "العوجە"، شوێنی لە دایك بوونی بە خاك سپێردرا.

چەند دیمەنێك لە رووداوەکانی ساڵی ٢٠٠٦

دەسەڵاتدارێتیی خەڵك

بەشی سێهەم کۆتایی

و بۆ کوردی: عەولڵا بەهرامی / و بۆ فارسی: نەسرین تەباتەبایی/ نووسینی: Peter M.Merki
وەرگیراو لە: دایرەالمعارف دمکراسی

بونیادگەرا ئایینیەکان نەك تەنیا لە روانگەی ئەو ئایینەوە کە هەیانە بەڵکوو لە لایەنی رادەی بیرکردنەوەیان لە دوارۆژ (آخرت)، کە هێندێك لە گرووپەکان زیاتر بەرەو دوورکەوتنەوە یان وازهێنان لە سیاسەت پاڵ پێوە دەنێ، پێکەوە جیاوازییان هەیە. لەگەڵ ئەمەش دا، هێندێك جار مەبەست دامەزراندنی حکوومەتی ئایینی بووە. بۆ وێنە، لە بزووتنەوەی بوژێنەرانەی شیعانەی ئایەتوڵڵا خومەینی کە لە ١٩٧٩دا دەستی پێکرد "ئەڵڵا"و شەرعی ئیسلام سەرچاوەی کۆتایی دەسەڵاتن. کۆمەڵگای ئیسلامیی ئایدیالی بە کۆمەڵگەی کەسانێك دەژمێردرێ کە بڕوایان بە"وتەی ئیلاهی" ـ بەو چەشنەی کە لە لایەن پێشەواکان یان رێبەرانی ئایینی وەك ئایەتوڵڵا خومەینی ، لێك دەدرێتەوە ـ هەیە.

هەرچەند بڕواو بایەخە هاوبەشەکانی "ئوممەت" پێوەندییەکی پتەوی لە نێوان دەسەڵاتدارانو پێرەوانی ئەوان دا پێك هێنا، ناکۆکیی نێوان لێکدانەوەکانو گرووپە ئیسلامییە رکەبەرەکان بە ناچار لە ئەسپاردنی دەسەڵاتی ئایینیدا گومانی پێك هێنا. کێ دیاریی دەکا کە "پێشەوا" راستەقینەیەو راست دەکاو ئەگەر نەتوانرێ ئەم چەشنە پرسانە بەدەنگی زۆرینەی خەڵك چارەسەر بکرێ ئایا کۆدەنگیی "ئوممەت" راستە یان ناڕاستە؟ ئەو بونیادگەرایانەی دیکەش کە سەرنجیان داوەتە سیاسەت، بۆ وێنە ژمارەیەك لە بونیادگەرایانی وڵاتە یەکگرتووەکان، لەگەڵ پرسی هاوشێوە بەرەوڕووبوون. هەرکات نارەزایەتییەك دروست بێ چۆن دەتوانرێ پەیامهێنەری راستەقینەی خوداو پەیامی ئەو دەست نیشان بکرێ؟ ئەسپاردنی حەقیقەتی ئایین بە دەنگی زۆرینەی خەڵك دوورکەوتنەوەیە لە ئایین.

مەیدانداریی جەماوەریی بەربڵاوەکانی کومۆنیسمو فاشیسم لە ماوەی نێوان دوو شەڕی جیهانیدا شۆڕشی بێژمارو شەڕی زۆر خاپوورکەری لە سەدەی بیستەم دا لێکەوتەوە کە زۆر لەوان بەناوی خەڵکەوە یان بە شێوەیەکی ناڕاستەوخۆ لە ژێر ناوی دەسەڵاتدارێتیی خەڵكدا روویان دا. حیزبە کومۆنیستەکان لە هەموو جێگایەك بە حیسابی پێشکەوتنی مێژوویی و سەرکەوتنی کۆتایی پرۆلتاریای سەنعەتیی ستەمچەشتووی نێونەتەوەیی شەڕیان کردو فەرمانڕەواییان کرد، یان لانیکەم بۆ خۆیان لافی ئەوەیان لێ دەدا. حیزبەکان، کاتێك کە بە دەسەڵات گەیشتنو سەقامگیر بوون بە ئاوێتەیەك لە هەڵڵاو بانگەشەی بەردەوامو سەرکوتی بێبەزییانەی ئەو کەسانەی کە دژایەتیی ئەوانیان دەکرد یان لەبەرانبەریان دا رادەوەستان رەزامەندیی زۆرینەیان چەواشە کرد. بزووتنەوەی فاشیستی نەتەوەگەرا شۆڕشگێڕەکانی ئەورووپای دوای شەڕی جیهانی یەکەم بە هەمان شێوە لافی ئەویان لێدەدا کە نوێنەری ئەو نەتەوانەن کە لە بەرانبەر ئیتنیکەکانی دیکەدا کە لە ئەورووپای رۆژهەڵات دا بەسەریاندا زاڵ بوون، ئەوانیش تێکنیکەکانی هەژاندنی جەماوەرو چەواشەکردنی رەزامەندی و سەرکوتگەریی بەربڵاو لە کۆمۆنیستەکانو لە یەکتری فێر بوون.

دوای شەڕی جیهانیی دووهەم، بزووتنەوە نەتەوەگەراکان لە سەرانسەری جیهان دا لە بەرانبەر زاڵێتیی ئیمپراتۆرییە کۆلۆنیالیستەکاندا یان زۆرینە ئیتنیکییەکانی وڵاتەکەیان دا پەنایان بۆ دەسەڵاتدارێتیی خەڵك برد. لە هەمووی ئەو نموونانەدا دەسەڵاتدرایێتیی خەڵك لەگەڵ گرووپێك کە خاوەنی بایەخی هاوبەش بوو ـ پرۆلتاریایی، ئیتنیکی یان نەژادگەرا ـ پێوەندیی هەبووو بەردەوام بە

بانگەشەی بەربڵاو پەرەی پێدەدرا. دەکرێ بگوترێ کە لە هیچ کام لەم نموونانەدا پرۆسەی رەواییبەخشین پەسەندی دێمۆکراتیكو پشتگیریی یاسایی لە مافەکانی کەمایەتییەکانی لێ نەکەوتەوە. تەنانەت ئەو کومۆنیستانەی کە چەمك گەلێکیان لە رۆسۆو شۆڕشی فەرەنساو هەروەها لە خەڵکگەرایی لە دۆخە جۆراوجۆرەکان بەمیرات بردبوو، بە هیچ شێوەیەك ئامادە نەبوون کە مل بۆ شێوازە رەسەنەکانی رەزامەندیی گشتی راکێشن یان چاوەدێری کران بەسەر دەسەڵاتی سەرەڕۆیانەی دەوڵەت، کە لە کۆنەوە پێوەری بەکارهێنانی ئەمڕۆیی دەسەڵاتدارێتیی خەڵك بووە، قبووڵ بکەن. بەم پێیە، ئایا چەمکی دەسەڵاتدارێتیی خەڵك، سەرەڕایی ئەم بەکارهێنانە پرسیار خولقێنانەشی، هێشتا لە دێموکراسییە یاساییە ئەمڕۆییەکان دا چەمکێکە کە پێوەندیی بە ژیانی سیاسییەوە هەیە؟ بێگومان وڵامی ئەم پرسیارە "ئەرێ"یە، هەرچەند لەمێژە کە شەڕی گەورە لەسەر تیۆریو بەکارهێنانی حکوومەتی خەڵك سەرکەوتووانە کۆتایی پێهاتووەو دەکرێ بگوترێ کە دەسەڵاتدارێتیی خەڵك، بە شکڵی جۆراوجۆر، لە هەموو جێگایەك دامەزراوە. ئەم چەمکە بۆ کرداری دێموکراتیکی ئەم سەردەمە ئەوەندە بنچینەییو گرنگە کە ئیتر ناتوانرێ چاوەڕوان بکرێ کە ئەم بابەتە لە ململانێ ئاساییەکانی هەڵبژاردن یا گەنگەشە پارلمانییەکان دا کورت بکرێتەوە. تەنانەت کاتێك خەڵك بە شێوەی جۆراوجۆر توێژینەوەیان دەوێو بژاردە سیاسییەکان بە هۆی لەبەرچاو نەگرتنی بەرژەوەندییەکانی خۆیان سەرکۆنە دەکەن، بە دوور دەزانرێ کە ئەم بژاردانە لەگەڵ دەسەڵاتی کۆتایی خەڵك دژایەتی بکەن، پلەیەکی سیاسیی تایبەت کە گونجاویی لەگەڵ بڕواو بەهاکانیان هەبێ بە خۆیان بدەنو، لەبەر ئەوەکە کۆسپێك بێتەسەر رێگای "ویستی گشتی"ی ئەوان دەستێوەردان بکەن.

لەسەدەی شازدەیەمدا، کاتێك کە "ئۆگنۆ"ە پرۆتستانە فەرەنساییەکان لە بەرانبەر پاشایەکی کاتۆلیكو ستەمکاردا ناچاربوون بەرگری لە خۆیان بکەن، بەڵگەی خۆیان لە بواری "مافی شۆڕش" وەك دوایین رێگاچارەی کۆمەڵێك لە بڕواداران لە بەرانبەر سەرکوتگەریی مەزهەبی سیاسی دا خستە روو. ئەمجارەش، هەروەك "کالونیستەکان"ی سکاتلند، مافی شۆڕش ناچارییانە بوو بە مافی بنەمایی خۆڕاگری کۆمەڵە خەڵکێکی لە خواترس لە بەرانبەر حکوومەتی زۆردارانەدا، کە جۆرێك پێداگرتن لەسەر دەسەڵاتدارێتیی خەڵك بەپاساوی ئایینییەوە بوو. بەسەرنج دان بە دەرکەوتنی دەوڵەتی لێك جیاکراوەی ئەمڕۆیی کە خاوەنی پێکهاتەیەکی شیاوی بەڕێوەبەریی یاساییشە، زۆری نەخایاند کە ئەم خواستە نائایینی بوو. شۆڕشەکانی سەدەکانی حەڤدەیەمو هەژدەیەمو ئەو تیۆرە سیاسییانەی کە پێشتر تاوتوێکران، نەریتەکانی بیرکردنەوەی کۆنیان بەسەرنجدان بە تەکوزییەکی یاسایی شیاو کە لەودا، پێگەی دەسەڵاتدارێتیی خەڵك بە روونی دیاری کرابوو بوژێندرایەوەو چاك کرا. بە دەرکەوتنی یاسا بنچینەییەکان ئەم چەمکە، بەزمانی یاسایی، وەك توانای دەنگدەر باسی لێوەکرا کە بە پێی ئەو خەڵك ئەو مافەیان هەیە کە بە رەزامەندیی خۆیان سیستمی بنچینەیی خۆیان پەسەند بکەن.

ئەم مافە لە روانگەی یاسای بنچینەییەوە سێ واتای هەبووەو هێشتاش هەیەتی. یەکەم، خەڵك مافی خۆیانە یاسای بنچینەیی نوێی خۆیان دارێژن یان کارتێکەرییان لەسەر دارشتنی هەبێ. دیارە، هێندێك لە سیستمە یاساییەکان، بۆ وێنە ئینگلستان، هێشتا بەبێ یاسای بنچینەیی نووسراو کاردەکەنو لە وڵاتانی دیکە بەرنووسی یاسای بنچینەیی زۆرتر لە لایەن کۆڕێك لە کارناسانی یاسای بنچینەییەوە دەنووسرێ نەك لە لایەن ئەنجومەنی بژاردەکان کە ئەندامانی ئەو هەڵدەبژێردرێن.

دووهەم، خەڵك مافی خۆیانە، دوای گەنگەشە بەربڵاوە گشتییەکاندا رەنگە پێداچوونەوە بە بەرنووسی بەرایی، پەسەند بکەن. لێرەش دا ریزپەڕ هەیە، بۆ وێنە، "یاسای بنەمایی کۆماری فیدراڵی ئاڵمان" (کە ئێستا یاسای بنچینەیی ئاڵمانی یەکگرتوویە) لە ١٩٤٩دا بە دەنگی خەڵك پەسەند نەکرا. هۆیەکەی ئەوە بوو کە "کۆماری فیدراڵ" هێشتا لە لایەن سێ هێزی رۆژئاواییەوە داگیرکرابوو، رێبەرانی ئاڵمان دەیانویست، تا کاتی یەکگرتنەوەی دووبارە لە سەر نێوەرۆکی کاتیی ئەو بەشە لە دەوڵەت کە لە رۆژئاوادا مابۆوە پێدابگرن. لە ١٩٩٠دا، کە ئاڵمان یەکی گرتەوە، رێبەرانی ئەو وڵاتە بە پێی بەرژەوەندیی وڵات جارێکی دیکە لە پەسەندکردنی خۆیان بوارد.

سێهەم، خەڵك مافی خۆیانە کە سەبارەت بە گۆڕین یان چاك کردنی یاسای بنچینەیی راوێژیان پێبکرێ. زۆرتر ئەو پرۆسەیەی کە بە روونی دیاری دەکرێو بە پێی ئەو چاکسازیی یاسای بنچینەیی پەسەند دەکرێ دەسەڵاتییاسایی خەڵك دەپارێزێ. لێرەش دا ریزپەڕو شێوازگەلی جۆراوجۆر بۆ چاکسازیی هەیە، بۆ وێنە چاکسازیی بە پەسەندی دوو لە سێی ئەندامانی پارلمان، یان لە سیستمە فیدراڵەکان دا، ئەو هەرێمانە (پارێزگا، کانتۆنانە)ی کە بۆ خۆیان دەسەڵاتی یاساییان ـ کە سەرچاوەگرتوو لە خەڵکی هەرێمە ـ هەیە، بەسەرنج دان بە یاسای بنچینەیی فیدراڵ پەسەندی دەکەن. رەنگە گرینگترین ریزپەڕ ئەو بەشە لەو گۆڕانکارییانە بن کە بە تێپەڕینی زەمەنو بە بێ پشت بەستن بە رەزامەندیی گشتی روو دەدەن. یەکێك لە نموونەکانی ئەو باڵادەستیی سەرۆك کۆماریی ئەمریکا بەسەر کونگرەی ئەو وڵاتەو باڵادەستیی دەوڵەتی فیدراڵ بەسەر هەرێمەکان لە سەدەی بیستەم دایە. بەر لە ساڵی ١٩٠٠، کۆنگرە لە سەرۆك کۆمار گرنگتر بووو هەرێمەکان لە دەوڵەتی فیدراڵ گرنگتر بوون. ئەم گۆڕانکارییانە بە پێی چاکسازیی یاسای بنچینەیی روویان نەدا بەڵکوو بە هۆی گۆڕانکارییە کۆمەڵایەتیو ئابوورییە درێژماوەکان روویان دا.

ئەم دەسەڵاتە یاساییە هەروەها هێندێك جار بە شێوەی راپرسی (دەنگی راستەوخۆی خەڵك) بۆ گۆڕینی سیستم بە شێوەیەکی ئاشکرا کەڵکی خراپی لێ وەرگیراوە. بۆ وێنە، بۆ رەوایی بەخشین بە دیکتاتۆریی ناپلیۆن بوناپارتو ناپلیۆنی سێهەمو دواتر ئادۆلف هیتلێر، کە بە راشکاوی دەیەویست سیستمی یاسایی لە نێوبەرێ، لە راپرسی کەڵك وەرگیرا. دێموکراسییەکی لەم چەشنە (راپرسییانە) بە تەواوی نوێنەری خەڵك نیە چونکە زۆرتر بە خۆشەویستی تاکەکسیی ئەو کەسەوە کە بەدەسەڵات دەگاو زۆرتر بەکەڵك وەرگرتن لە ساختەکاریو ستەم کردن بەستراوەتەوە. ماف و شێوازی پێشنیارکرانی یاسا لە لایەن خەڵکەوەو راپرسی ئامرازگەلێکن کە ئەگەر زۆرجار بە مەبەستی زیادکردنی رێنوێنی لە بوارەکانی ستراتژیو رێبازدا بە یاسای بنچینەییەوە بەکار بهێنرێن (کارێك کە لە کالیفۆرنیاو هەرێمەکانی دیکەی ئەمریکا باوە) رەنگە دەسەڵاتی یاسایی خەڵك بچووك نیشان بدا. ئەمڕۆکە دوایین رووکاری گرنگی دەسەڵاتدرایێتیی خەڵك بریتییە لە کەڵك وەرگرتن لە هەڵبژاردنی گشتی بۆ دیاریکردنی کاربەدەستە دەوڵەتییەکان، رادەی نفووزی حیزبەکان لە ئەنجوومەنی یاسادانان داو، ئەو بەرنامە هەراوانەی پێوەندییان بە رێبازەوە هەیە. هەڵبژاردن، ئەگەرچی دەسەڵاتی گۆڕین یان چاکسازیی یاسای بنچینەیی بەو واتایەی کە باسمان کرد مسۆگەر ناکا، لەگەڵ ئەمانەشدا دەتوانێ لە بنەڕەت دا رژێمەکان بگۆڕێو، ئەم کارەش نەك تەنیا بە "دەرکردنی لاتو چەقۆکێشەکان"، بەڵکوو هەروەها بە چاکسازیی فرەوانو دانانی سیاسەتی نوێو گرنگ ، لانیکەم لە ماوەی خزمەتی ئەندامانی ئەنجوومەنی یاسادانان دا، جێبەجێ دەبێ. هەڵبژاردن ئامرازێکە بۆ دەربڕینی ویستی گشتی، دیارە نەك لە ئاستێك دا کە گۆڕانی یاسای بنچینەیی لێبکەوێتەوەو ئامرازێکی بەهێزە بۆ نواندنی دەسەڵاتی چاوەدێریی خەڵك بەم مەبەستە کە، ئابراهام لینکۆڵن گوتەنی: "حکوومەتی خەڵك لە رووی جیهان نەسڕدرێتەوە."

خوایە ساردتری نەکەی ....

ئاسۆ شنۆیی

ئامـاژە: چەند رۆژێکە بە هۆی ساردبوونی هەوا وەکوو ساڵانی رابردوو داستانی هەڵبڕانی گازی شارە کوردستانیەکان دووپاتە بۆتەوە. بە پێویستمان زانی لە قالبی کۆرتە رۆمانێکی تراژیدی گۆشەیەک لەو گرفتە گەورەیە بخەینە بەر چاوی ئێوەی بەڕێز

سێکانسی یەکەم:

نێوەڕۆیە کاتژمێر دوازدەیە، بە ناو شەقامی سەرەکیی شار دا بە پای پیادە بە ترس و لەرز هەنگاو دەنێم کە بێمەوە بۆ ماڵێ،هەوا سارد و بێبەزییە؛ بەرد لە سەر بەرد بەند نابێ، تف هەڵاوێی دەیبەستێ؛ سەرما ٢٩ دەرەجە لە ژێر سیفرە و شارەکەمان وەکوو ساردترین شوێن و شاری ئێران راگەیاندراوە. دەڵێن لە ساڵی ١٣٦٨وە سەرمای وەها سابیقەی نەبووە، دەگەمەوە کۆڵانەکەی خۆمان، بەفر هەموو کەلێن و قووژبنی پڕ کردوە تەنیا باریکە رێگایەک شک دەبەم پێیدا برۆم کە ئەویش بەستەڵەکە. دەبی بە ئەسپایی و هێدی هێدی برۆم نەکوو کۆلانی بکەوم کە ئەگەر بکەوم تووشم بە تووشی نەخۆشخانە و خەرجی بیمارستان و دەوا و دەرمان ببێ کە بەڕاستی زۆر مکافاتە. دێمە ژوورەوەی ماڵ، کوورەی گازەکەمان داییسێ بەڵام ئەویش وەک هیوای هیوابڕاوان زۆر کزە. ماوەیەک دادەنیشم لە پڕ کە چاوم بە کوورەکە کەوت و گوێبیسی کزە کزی کووژانەوەی بووم و کە سەرنجم دایە گازەکەی براوە.دوو سێ جار چەخماخەکەم لێدا بەڵام وا دیار بوو بە هۆی ساردیی هەوا فیشاری گاز کەم بۆتەوە و گازمان لێ قەتع بووە.

سێکانسی دووهەم:

بە دوای ئەوەی لە هاتنەوەی گاز ناهۆمێد بووم و فراوێنێکی سادەم خوارد کاتژمێر ٢ی پاش نیوەڕۆ بەرەو پۆمپی بێنزین وەڕی کەوتم، کە گەیشتمە پۆمپی بەنزین دیتم لە پەنا سەفکێشانی دەیان ماشێن بۆ بەنزین، چەند کەسیش لە ژن و پیاو لە ڕیزێکی دوور و درێژ بۆ وەرگرتنی نەوتێکی کە نەبوو راوەستاون. یەکێک کە حەواڵەی ٢٠٠لیتر نەوتی بە دەستەوە بوو بە تووڕەیی جنێوی دەدا و قسەی ناحەزی بە کاربەدەستان دەگووت و دەیگووت:"جا وەرە تۆ ئەو خودایەی بە هەقی دەناسین، لە سەر بیری نەوت بی کەچی نەوتت نەدەنێ،دووهەم وڵات بی لە دونیا گازت هەبێ بەڵام ئێستا ماڵ و منداڵ لە سەرمان هەڵ لەرزن؛هیچ کەسیش نەبێ وڵامت داتەوە"بە ناهۆمێدی لێدا رۆیشت. ژنێکم دیت دەیگوت:"منداڵەکانم وەختی ئیمتیحانیانە، تەنیا یەک دیویشمان ئاوەدانە، ئەوە لە پێش جێژنەوە گازمان رۆیشتوە، حەواڵەیەکم بە هەزار پارانەوە و لالانەوە لە فەرمانداری وەرگرتوە کەچی ئێستا جوابیشم نادەنەوە!. منیش کە ئەو دیمەنانەم بینی لە هاتنی خۆم پەشیمان بوومەوە و چووم بۆ شوێنێکی دیکە .

سێکانسی سێهەم:

لە یەکێک لە فەلەکەکانی شار کە لەوە پێش دەمزانی جێگای کڕین و فرۆشتنی بێنزینە؛ کۆمەڵێک خەڵک راوەستابوون.کە لە تاکسێکە هاتمە خوارێ؛ یەکسەر چووم بۆ لای پۆلێک پیاو کە دەست لە گیرفان راوەستابوون بە دیاری کڕیارەوە. گەیشتمە لایان و سڵاوم لێکردن و ووتم ئەرێ کاکە من دەمهەوێ نەوت بکڕم لە کوێ وەدەستم دەکەوێ؟ یەکیان هاتە وڵام و وتی چەندەت دەوێ؟ وتم بۆشکەیەکم دەوەێ .یەکیان گوتی دەزانی بۆشکەیەک نەوت بە چەندە، منیش کە نەمدەزانی بە چەندە گوتم نەوەڵڵا نازانم. کابرای یەکەم جار وڵامی دامەوە گوتی کاکە گیان گازۆئیلیشمان هەیە،وتم کاکە گیان بۆشکەیەک نەوت یان گازۆئیل چەند دەبڕێ؟ کابرا گوتی کاکە بۆ تۆ کەوا دیارە خەڵکی ئێرە نی بۆشکەیەک نەوت ٦٥هەزار تمەن و بۆشکەی گازۆئیلیش ٤٠هەزار تمەنە. منیش لە وڵامەکەی ئەو کابرایە واقم ورما و وتم هەر بە ڕاستیتە؟ گوتی بەڵی . وتم کاکە بمبوورن وەڵا ئەوە خۆراکی من نیە و بە من ناکرێ. بە نارەحەتی سەرم داخست و

گوتم کاکە ببخە شن .. خودا حافیز.

سێکانسی ئاخر

کە چوومەوە ماڵێ دوو منداڵەکانم هەر دووکیان زۆر سەرمایان بوو ،دایکیان لیباسی زۆری لە بەر کردبوون، کوورەکەم سێ رۆژە لە بەر بێسووتەمەنیی مەدرەسەکەیان نەچۆتە مەدرەسە، خێزانەکەم بە پیرمەوە هات گووتی چ بوو کڕیت؟ منیش لە وڵامدا وتم نەوت زۆر گران بوو بە ئێمەمانان ناکرێ. چ بکەین چ نەکەین ؟؟ زۆر نارەحەت بووم وەبیرم کەوتەوە کە منداڵ بووم ئەو ماوەی کە کوردستان گەمارۆ درابوو و ئێستا "پاکسازی" نەکرابوو ،نەوت نەبوو ،گازۆئیل نەبوو ..خەڵک داریان ورد دەکرد و سۆبەی داریان دادەنا و باش لە بیرمە جاروبار تەگەری تریلی یان تەراکتۆریان لەت لەت دەکرد و لە کوورەی داریان داویشت کە دوای تێپەڕبوونی ٢٥ساڵ بە ئێستاشەوە بۆنی چرەدووکەڵەکەیم لە بیر ماوە. لەو خەیاڵاتانە دا بووم کە خێزانم لە پڕ هاتە گۆ و گوتی :" فیکرێکی بیکرم کردۆتەوە تۆ دەڵێی چی؟" وتم بڵێ بزانم فیکرەکەت چیە؟ گووتی پێت چۆنە مێزە چکۆڵەکەی موتالا و نووسینت بێنین لامپێکی ٢٠٠ واتی تێدا هەڵکەین و بیکەینە کورسی و منداڵەکانی پێ گەرم کەینەوە؟ وتم وەڵڵا فیکرێکی باشە.پاشان لە پڕ پێکەنێنیکی بە قە ولی مامۆستا هێمن تاڵتر لە کەکرە هات بە سەر لێواندا و وتم راستە ئەگەر گووتوویانە "پێویستی و نیاز دایک و هۆکاری داهێنانە"بەڵێ خوێنەری بەڕێز ئەوەیە وەزع و حاڵی زۆربەی خەڵکی ئێمە؛ خەڵکی کەم داهات و هەژاری ئێمە لە کاتێکدا لە سەر بیری نەوت و گاز خەوتووین. چار نیە ئەو بارەی لێمانە هەر لێمانە یا دە بێ هەر دەست و دۆعا راوەستین و بڵێین خودایە ساردتری نەکەی یا بە قۆلی لی هە لمالن و دژی ستە م و بێدادی وە خۆ کەوین.

بڕیارنامەی ١٧٣٧ی ئەنجومەنی ئاسایش، دووڕێیانێکی سەخت لەبەر دەم ڕێژیمی ئێران دا

عەلی بداغی

سەرەنجام پاش ٣ مانگ هەوڵی چڕوپڕو مشتومڕی زۆرو وتووێژی بەردەوامی ئەمریکا لەگەڵ ئەندامانی دیکەی ئەنجومەنی ئاسایش‌و وڵاتی ئاڵمان، ڕەشنووس بڕیارنامەی سزادانی ئێران پاش زۆر ئاڵوگۆڕ لە لایەن وڵاتانی ٥+١ خرایە بەردەم ئەنجومەنی ئاسایش‌و ڕۆژی ٢ی بەفرانباری ١٣٨٥ی هەتاوی دەنگی لە سەر وەرگیرا. ئەم بڕیارنامەیە بە تێکڕای دەنگی ١٥ ئەندامەکەی ئەنجومەنی ئاسایش پەسند کراو جیا لەو کۆدەنگی‌یەی ئەنجومەنی ئاسایش لە پێوەندی لەگەڵ پەسندکردنی بڕیارنامەکە، هاودەنگی‌و پشتیوانیی زۆر لە وڵاتانی جیهانیشی لێ‌کەوتەوە.

بڕیاری ١٧٣٧ی ئەنجومەنی ئاسایش دەرەنجامی شکستی دیپلۆماسیی ئێران‌و بە ئاکام نەگەیشتنی ڕۆمانی وتووێژەکانی ئورووپا لەگەڵ ئێران بە مەبەستی چارەسەری قەیرانە ئەتۆمی‌یەکەی ئەم وڵاتەیە. ئەم بڕیارە لە ئێرانی دەوێ بە زوویی‌و بە بێ بە فیڕۆدانی کات هەموو چالاکی‌یەکی وەك پیتاندنی ئۆرانیۆم‌و پرۆژەکانی ڕیئاکتۆری ئاوی قورس ڕاگرێ‌و بۆ ئەم کارەش ٢ مانگ وەك دوا مۆڵەت بە ئێران دراوە. هەر ئەو بڕیارنامەیە داوا لە وڵاتانی ئەندام لە ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان دەکا کە دەبێ ڕێوشوێنێ وا بگرنەبەر کە لە وڵاتەکەیان دا ڕێگە لە هەر جۆرە سەودایەکی کڕین‌و فرۆشتن‌و ڕاگواستنی ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆی مەوادد، کەرەسەو تەجهیزات‌و تێکنۆلۆژی بگرن کە لە خزمەتی بەرنامەی ناوکی‌و مووشەکیی ئێران دایە. هەروەها داوا لە وڵاتانی جیهان کراوە کە پێش بە فێرکردن‌و ڕاهێنانی ئێرانی‌یەکان لە پێوەندی لەگەڵ زانستی ئەتۆمی‌و ناوکی بگرن‌و لە ئاژانسی نێونەتەوەیی وزەی ئەتۆمیشی ویستوە، کە لە ماوەی ٢ مانگ دا ڕاپۆرتێك بۆ ئەنجومەنی ئاسایش‌و شووڕای بڕیاردەرانی ئاژانس ئامادە بکاو ڕوونی بکاتەوە کە ئاخۆ ئێران ڕاگرتنی "تەواو"و "پایدار"ی هەموو چالاکی‌یەکانی ئاماژە پێکراو لە بڕیاری ١٧٣٧ی جێبەجێ کردوە یان نا؟ دیارە هەر دوابەدوای ئەوەش ئاماژە بەوە کراوە کە ئەگەر ئێران هەتا ڕێکەوتی ٤ی ڕەشەمەی ٨٥ مل بۆ هەموو ڕاسپاردەو خاڵەکانی بڕیارنامەکە ڕانەکێشێ، ئەوا ئەنجومەنی ئاسایش بە پێی بەندی ٤١ی بەشی ٧ی مەنشووری ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان سزای زیاترو قورستر بە سەر ئەم وڵاتەدا دەسەپێنێ. دژکردەوەی وڵاتانی جیهان بە تایبەت وڵاتانی خاوەن بڕیار باس لە کۆدەنگی‌یەکی تایبەت لە هەمبەر لاساری‌یەکانی ڕێژیمی ئیسلامیی ئێران‌و بەرنامە ئەتۆمی‌یە کێشەخوڵقێنەکەی دەکەن. ئەمریکا بڕیاری ١٧٣٧ بە پەیامێکی توندو ڕاشکاوانە بۆ ئێران دەزانێ‌و ڕووسیەش کە بە کاڵتر کردنەوەی چەند جاری خاڵەکانی ڕەشنووسی بڕیارنامەکە هەوڵی دەدا ڕەزامەندیی ئێرانی شەریکە بازرگانی‌یەکەی وەدەست بێنێ، لە خولەکی ٩٠دا بە دانی دەنگی ئەرێ بە بڕیارنامەکە هەنگاوێکی قورسی بۆ هاوکاری لەگەڵ بەرەی ئورووپاو ئەمریکا هاویشت. "ویتالی چورکین"و "وانگ کانگیا" نوێنەرانی ڕووسیەو چین لە ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان دا لە دوو لێدوانی جیا جیا دا باس لە بێ‌ئاکام مانەوەی هەوڵی وڵاتەکانیان تەنانەت بە بەرکارهێنانی قورساییان لە ئەنجومەنی ئاسایش دا بۆ چارەسەریی قەیرانی ئەتۆمیی ئێران بە بێ پەنابردنە بەر سزادانی ئەم وڵاتە دەکەن‌و دەڵێن کە ناچارین لێبڕاوانە ئەم بەشە لە بڕیارەکە، کە پێوەندیی بە کاری ئاژانسەوە هەیەو ئەرك دەخاتە سەر کاروباری ئاژانسەکەیان، جێبەجێ دەکا.

لە بەرامبەردا ئێران لەگەڵ ڕەتکردنەوەی بڕیاری ١٧٣٧، سوور بوونی خۆی لەسەر درێژەپێدانی چالاکی‌یە ئەتۆمی‌یەکانی ڕاگەیاند.

سزاکانی بەندی٤ی بەشی ٧ی مەنشووری ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان وەك دوا چەکی جبەخانەی دیپلۆماسیی نێونەتەوەیی لە دژی ئێران بەکار بێنن.

ئەلبەرادعی، سەرۆکی ئاژانسی نێونەتەوەیی وزەی ئەتۆمییش لە ڕاگەیەندراوێك دا ڕای‌گەیاند کە ئاژانس زۆر

ئەحمەدی نەژاد، سەرکۆماری ڕێژیم بڕیارەکەی ئەنجومەنی ئاسایشی بە کوتە کاغەزێکی شڕ ناوبردو گوتی ئەمجۆرە هەڕەشەو گوڕەشانە کار ناکەنە سەر بڕیاری ئێران بۆ گەیشتن بە وڵاتێکی ناوکی‌و هەر لە جێش دا ڕای‌گەیاند کە هەر بەم زووانە ٣٠٠٠ سانترفیوژی دیکە لە ناوەندی ئەتۆمیی شاری نەتەنز وەگەڕ دەخەن‌و ئەوەش بە وڵامێکی شیاو بۆ بڕیاری ١٧٣٧ی ئەنجومەنی ئاسایش دەزانن.

مەجلیسی بە ناو شووڕای ئیسلامیی ئێرانیش لە بڕیارێك دا دەوڵەتی ڕاسپاردوە کە چالاکی‌یە ناوکی‌یەکانی ئێران خێراترو بە گوڕتر لە جاران بەرێتە پێشێ‌و پێداچوونەوەیەك بەسەر هاوکاریی ئێران‌و ئاژانسی نێونەتەوەیی وزەی ئەتۆمی‌دا بکاو چاوی پێدا بخشێنێتەوە.

هەڵوێستی ڕێبەران‌و بەرپرسانی پایەبەرزی دیکەی ڕێژیمیش هەر لەو ڕاستایە دایە. تەنانەت زۆر لە قۆڵی ڕادیکاڵی ڕێژیم داوای هاتنەدەری ئێران لە NPT یان کردوە.

بڕیاری ١٧٣٧ بە سەرکەوتنێکی سیاسیی گەورە، بۆ دیپلۆماسی ئەمریکا دەژمێردرێ کە توانی وەك لایەنی سەرەکیی دژبەری ئێران وەها کۆدەنگی‌یەك بۆ پەسندکردنی دەستنووسی بڕیارەکە لە نێو وڵاتانی ئەندام دا وەرێ بخاو هەمیش بە سەرەتای فازی نوێی شکستی دیپلۆماسیی ئێران‌و بە هەنگاوێکی دیکەی تەریك کەوتنەوەی ئەم ڕێژیمە لە ئاستی نێونەتەوەیی دادەنرێ.

بەمجۆرە ئێران لەم دۆخەدا تەنیا دوو ڕێی لەبەرە، یان دەبێ واز لە چالاکی‌یە ناوکی‌یەکانی بێنێ‌و بۆ چارەسەری قەیرانە ئەتۆمی‌یەکەی بگەڕێتەوە سەر مێزی وتووێژو مل بۆ ئیرادەی جیهانی ڕاکێشێ، یان دەنا چاوەڕوانی پەراوێزکەوتن‌و تەریك کەوتنەوەی هەرچی زیاتری ڕێژیمەکەی لە ئاستی جیهانی دا بێ.

بەڵام ئایا ئەو نەرمە سزایە بەربەستێك بۆ سەرکێشی‌و سەرەڕۆیی‌یەکانی ئێران لە سیاسەتی ناوچەیی‌و جیهانی‌دا دروست دەکا؟ ڕابردووی ٢٨ ساڵەی تەمەنی ڕێژیم بە سەرنجدان بە نێوەڕۆك‌و پێکهاتەی ئەم دەسەڵاتەو ئەو پێویستی‌یەی کە ڕێژیم بۆ مانەوەی دەسەڵاتەکەی بە پرچەککردنی خۆی هەیەتی، دەری دەخا کە کێشەی ئێران بەوەندە نابڕێتەوە. ئێرانی بێ چەکی ناوکی‌و ئەتۆمییش هەر لە جێدا مەترسی‌یەکی گەورەیە بۆ ئاشتیی جیهانی‌و پێویستە ئەم ڕاستی‌یە لەبەرچاوی جیهانییان ون نەبێ. ڕێژیمی دژی ئازادی‌و دیموکراسی، ڕێژیمی دژی ئاشتی‌و تەبایی لە ناوچەو جیهان، ڕێژیمی پشتیوان‌و ماکەی تیرۆریزمی نێودەوڵەتی‌و ڕێژیمێك کە ئێرانی کردۆتە گۆڕی بە کۆمەڵی هەموو داوا دیموکراتیکەکان بە بێ چەکی ئەتۆمییش هەڕەشەیەکە بۆ ئاشتیی جیهانی. هەر بۆیەش تەنیا ئیرادەیەکی پتەوی جیهانی دەتوانێ بەر بەو سەرکێشی‌یەی ئێران بگرێ‌و بڕیاری ١٧٣٧ی ئەنجومەنی ئاسایشیش ئەگەرچی نەرم‌و سووکە، بەڵام وەك سەرەتای ئەم نواندنی ئیرادەیە جێی سەرنج‌و بایەخە.

پاشماوەی

عەبدوڵڵا حەسەن زادە لە بەردەم پرسیاری ڕۆژنامەنووسان دا

هەر دووکیان هەقیان هەیە بڵێن میوەی من تازەیە، بەڵام حەقی نیە بڵێ میوەی جیرانەکەم کرمۆڵە. با تەعریفی کالای خۆی بکا. ئەوانەی کە هیچیان پێ نیە خۆیان بە جنێودان بە خەڵکی دیکە پێناسە دەکەن.

چاودێر: باس لەوە دەکرێ لایەنەکەی دیکە خوازیاری بەستنی کۆنگرەیەك بۆ چارەسەرکردنی کێشەکان بوون بەڵام ئێوە بەوە ڕازی نەبوون. پرسیاری دووەم هۆکاری دروست نەبوونی بەرەی کوردستان لە چی دا دەبینی؟

حەسەنزادە: لە بارەی پرسیاری ئەوەڵەوە بەرەسمی ئەو برادەرانە پێشنیاری پێکهێنانی کۆنگرەی نائاساییان نەکردوە. ئەما ئەگەر پێشنیار بکرایە ئێمە موخالیفەتمان دەکرد. چونکە کۆنگری ئاسایی‌و نائاسایی لەو فەزایەی تێیدان وەك یەکە. ڕەفیقێکی ئەوان لە کۆبوونەوەیەکی دەرەوەی وڵات دا وتوویەتی نیگەرانی کۆنگرەی ١٤ مەبن لە ئێستارا دەزانم لە کۆنگرەی ١٤ لە سەر چ کورسییەك دانیشتووم. جا ئەو کۆنگرەیە بە ئاسایی بگیردرێ یا نا، مەعلوومە نەتیجەکەی لە کۆنگرەی ١٣ چاکتر نابێ. بۆ ئاگاداریتان هەتا ئێستا ئەو هاوڕێیانە نەیانهێشتوە بە ئازادی لە پشت میکرۆفۆن ئێمە قسەی خۆمان بکەین. قەد ئیجازە نەدراوە. ئەو خەڵکەی کە لە گەلیشیانە تەنیا یەك قسەیان بیستوەو ئیجازەیان نەداوە قسەی موخالیف ببیستن. خەڵکێکی ئاوایان لە دەوری خۆیان کۆکردوتەوە. پێم باشە ئاماژە بە خاڵێك بکەم. ئاخرین پاراگرافی ڕاپۆرتی کۆمیتەی مەرکەزی بۆ کۆنگرەی١٣ ئەوە بوو کە دەڵێ: "*ماوڕێیانی خۆشەویست زامنی سەرکەوتن لە هەموو ئەو بوارانەی کە باس کران لە هەر بوارێکی دیکەی کاری حیزبی‌و ڕێکخراوەیی مان بەستراوەتە بە پاراستن‌و پتەوترکردنی ڕیزی تەشکیلاتیمان. ئەگەر لە خۆمان نەگۆڕین هەموو کادرو پێرسونێلی حیزب بۆ بەڕێوەبردنی ئەرکەکانی سەرشانمان‌و لابردنی کۆسپەکانی سەر ڕێگامان بە ڕاستی کەمو ناتەواوە هەتا دەگا بەوەی کە ئەم حیزبە نەتوانێ لە هەموو تواناکانی خوی کەلك وەربگرێ‌و بەشێکیان تووشی دوورەپەریزی بکا، یا لەوەش خراپتر بیانخاتە پەراوێزەوە. حیزبی دێموکرات لە دەست هێندێك ململانێی ناڕەوا زۆری چەشتوەو زیانی دیوە. با پەیمان بدەین ئەم نەخۆشینە خاشەبر بکەین‌و وەرن لەگەڵ خوێنی شەهیدان‌و لەگەڵ گەل‌و نیشتمان پەیمانی ژنان‌و پیاوانی بەرپرس تازە بکەینەوە کە نەك هەمووماں هەرکەس لە بەر خۆیەوە هەستی دووبەرەکی لە خۆمان دا بکوژین، بەڵکوو لە هەرکەسیشمان دی یەکپارچە بە گژی‌دا بچینەوە*" ئەو پاراگرافە بە زۆرایەتییەك کە ئەوان هێنایانە کۆنگرە ڕەد کرایەوە. یانی لە کۆنگرە هاوکاری‌و پێکەوە کارکردنیان ڕەد کردەوە. ئەوە دەر دەخا مەسەلەکە چیە؟

دەلایلی سەرنەکەتنی بەرەی کوردستانی یەك و دوان نین، بەڵام ئەگەر تێیدا سەرنەکەوتن هۆیەکەی ئەوە نەبووە کە لە ئامانجەکان دا یەکمان نەگرتوتەوە. لە سەر ئامانجەکانمان ئەگەر کەمێکیش تەفاوەتمان هەبووبێ کەم بووە زیاتر لە سەر میکانیزمی پێکەوە کارکردنی ئەو بەرەیە تێك چوتەوە نەیتوانیوە درێژەی هەبێ. هیوادارم لە داهاتوودا بە ڕۆحێکی دیکەو بە نەفەسێکی دیکە بۆ ئەومەسەلەیە بچین.

گوڤاری ژنان: مامۆستا بۆ ژنان لە حیزبی دێموکرات‌و بە تایبەت لە ڕێبەریی ئەم حیزبە دا ڕۆڵی بەرچاویان نەبووە؟ حیزبی ئێوە بۆ تێکۆشانی ژنان‌و ڕۆڵی ئەوان لە ڕێبەریی دا چی لە بەرنامەی دایە؟

حەسەنزادە: من هەمیشە سەرنجی ئەوەم داوە پیاوەکان کە پرسیار دەکەن باسی پیاوان ناکەن، بەڵام کە ژنان پرسیار دەکەن باسی ژنان دەکەن!

فەتاح کاویان: زۆلمیان لێ‌کراوە بۆیە.

حەسەن زادە: لێرەدا دەگەڕێمەوە سەر یەکێك لە قسەکانی دوکتور قاسملوو زۆر بە سەراحەت دەیگوت پیاوانی حیزبی دێموکرات لە بەرامبەر مەسەلەی ژن دا کۆنەپەرستن. ئەوە لە نێو حیزبی دیمۆکرات هەبووە. ئەمن لە ڕێبەرانی حیزبی دیمۆکراتم دیوە کە ڕازی نەبوە کچەکەی بە ئارەزووی خوی مێرد بکا. ڕازی نەبووە کچەکەی بچێتە بواری تێکۆشانی ژنانەوە. کەوابێ ئەوە دیدێکی کۆنەپەرستانە بووە کە بە سەرماندا زاڵ بووە. ئێمە گوتومانە دەبێ میکانیزم هەبێ پێم خوش نیە ئێستا ئەو میکانیزمە زۆر بە وردی باس بکەم بەڵام دەبێ میکانیزمێك دروست بکەین کە مەجبوورم بکا بەشێك لە دەنگەکانم بدەم بە ژنان. ئەو میکانیزمە ئێستا لای من هەیە.

هەولێر پۆست: مامۆستا ئێوە ئەندامی دیکە لە بەشەکانی دیکەی کوردستان وەردەگرن؟ دەنگۆی ئەوەیە کە لە هێندێك لە شارەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان ناڕەزایەتی دەربڕین بۆ ئەو لەتبوونەی حیزب هەیە، ئێوە پەیامتان چیە بۆ ئەو خەڵکە؟

حەسەنزادە: لە سەر بەشەکانی دیکەی کوردستان ئێمە ئەساسنامەمان تا ئێستا دەڵێ ئەو کەسانە دەبنە ئەندامی حیزبی دێموکرات، یا کوردی ئێران بن یا دانیشتووی کوردستان بن. کەوایە بە پێی ئەو خاڵە حەقی ئەندام وەرگرتن لە بەشەکانی دیکەی کوردستان بە خۆمان نادەین. بەڵام یەکپارچەیی‌و پێکەوە بوون لەگەڵ بەشەکانی دیکەی کوردستان لەوێ دا بە باشی باس کراوە. لەگەڵ ئەوەی لە هەر وڵاتێك دا هەلومەرج‌و سیاسەتێك هەیە بەڵام خاڵی هاوبەش زۆرەو ئیمکانی هاوکاری زۆرە لەگەڵ یەکتر لە سەر ئەو مانگرتن‌و ناڕەزایەتییە کە گوایە دەبێ ببێ من هێندێك شتم پێ گەیشتوە بە ناوی ناڕەزایەتی لە هەموومان یا گوایا ناڕەزایەتی لە لایەکمان. بەڵام پەیامی من ئەوەیە ئەو ناڕەزایەتییەی کە هەیانە لە سەر سەرو سەر چاوم. ئەوەندە خەتای ئێمەی تێدایە ئەمن لە پشت ئەو تریبوونەوە بە هەمووو دڵەوە داوای لێبوردن لە خەڵکی کوردستان دەکەم. لەگەڵ ئەوەی ویژدانی خۆم بە شاهید دەگرم بەشێکی ئیجگار زۆر کەم لەو خەتایەم بەر دەکەوێ. ئێستا مەجالی ئەوە نیە کە ئەو شتانە باس بکەم بریا کاتی هاتبایە.

ئالای ئازادی: باشە ئەو جیابوونەوەیە چون دوو ساڵ دوای کونگرەتان ڕووی دا؟ پاشان لە سەر چ بنەمایەك دەڵێن سەدی ٥٠ی خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لەگەڵ ئێوە دایە؟ چەندتان توانیوە دیموکراسی لە ناو حیزب دا جێگیر بکەن؟

حەسەنزادە: لە ڕاستی دا هەر دوای کۆنگرەی ١٠ کە ئێمە بڕیاری یەکگرتنەوەی حیزبمان دا لەو ڕۆژەوە ئەوان هەوڵیان دا ئەو بڕیارە هەڵوەشێننەوە. پێشتر ئەمن لە پێش کونگرەی ١٠ کە کاك مستەفا سکرتێر بوو و ئەمن جێگری سکرتێر بووم دووجار چومە لای. پێم گوت یەکگرتنەوەی حیزب داخوازی خەڵکە، خەڵك دەیەوێ. ئەوە شانازییەکی گەورەیە با ئەو شانازیە بە تۆ ببرێ. ئەو کات پێی وابوو ئەوە خیانەتە ڕاست گوتی بە خیانەتی دەزانم. بەڵام دواتریش چەند جار باسی کردوە کە ئەمن تەسلیم بووم، بەڵام پێم کارێکی غەلەت بووە. هەر بۆیە لە ماوەی ئەو ١٠ ساڵەدا هیچ کات ناوی لادەر لە زاری موبارەکیان نەکەوت. هەروەك چۆن ئێستا بە کاری دەبەن.

ئەمن عەرزم نەکردی نیوەی خەڵکمان لەگەڵە ئەمن عەرز کردی هەر ئێستا تەماشا بکەین لە نێو ڕیزەکانی حیزب دا لە جێیەك نیوە زیاترمان لەگەڵەو لە جێیەك نیوە کەمترمان لەگەڵە. ئەوە پاشان داهاتوو ڕوونی دەکاتەوە. بۆیە ئیدیعای وام نەکردوە چونکە بە زەحمەت نیوەی خەڵکی کوردستان لە گەل حیزبی دێموکراتە. خەڵکی کوردستان ڕەنگە یەك لە سێی کاری بە کاری حیزبایەتی نەبێ. هەر چەند حیزبەکانی دیکەش هەن بەڵام بە باوەری من هەتا ئێستاش زۆرتری لەگەڵ حیزبی دیموکراتە. بەڵام ئەی حیزبەکانی دیکە؟ کەسی دیکەیان لە گەل نیە؟ بۆیە واقیعبینانە نیە بڵێین نیوەی خەڵکی کوردستان لە گەل حیزبی دێموکراتە. لە سەر ئەوەی چەنددەمان توانیوە دێموکراسی لە نێو حیزب دا جێگیر بکەین ئەمن دەتوانم بڵێم لە کۆنگرەی ١٠ەوە ئێمە هەولمان داوە دیموکراسی لە نێو حیزب دا سەقامگیر بکەین. دیمۆکراسی لە نێو حیزب وەك پێوەندیی حیزبی هەمیشە هەبوە بەڵام یەك شت نەبووە لە نێو حیزب دا. ئەویش حەقی بیروڕای موخالیف بەرانبەر بە سیاسەتەکانی حیزب. لە کۆنگرەی ١٠ بڕیارێکمان پەسند کرد کە ئەوە لە ٦ مانگ پێش کۆنگرە ئازادە . لە کۆنگری ١١ گۆڕیمان بەوەی کە هەر لە دوای کۆنگرەوە هەموو کەسێك ئازادە لە نێو حیزب دا ڕای موخالیفی حیزب بڵاو بکاتەوە. لە کۆنگرەی١٢ کردمانە بڕیار کە دەستەبەندی نهێنی تاوانە تا سەرەدی خیانەت بەڵام هەموو کەسێك لە سەر هەر سیاسەت‌و هەر شەخسێك‌و هەر بڕیارێکی حیزب‌و ئۆرگانێك ڕایەکی موخالیفی هەیە بە ئاشکرا لە کۆبوونەوەکان دا باسی بکا.

ڕادیو نەوا: باسی کۆنەپەرستی ناو حیزبت کرد بەرنامەی ئێوە چیە بۆ لابردنی ئەم کۆنەپەرستییەو بەشداریی ژنان؟ حیزبی داهاتووتان ناوی دەنێ چی‌و ئایا خۆتان دەکەن بە سکرتێر؟

حەسەنزادە: ئەوەی کە کارمان نەکردبێ وا نیە، بەڵام وتم دەبێ میکانیزمێك هەبێ بۆ بەشداری ژنان لە ئیدارەی حیزب و کۆمەل دا. ئەوەی دیکە سکرتێری عەبدوڵڵا حەسەن زادە، ئەسلەن ئەو مەسەلەیە ڕاست نیە. دەنا ئەوانەی لە نیزیکەوە شاهیدن‌و تەنانەت موخالیفینی منیش دەزانن تا ئەمن هەم لە بەر کورسی ڕامکردوەو کورسی بە دوای من دا هاتووە. ئەمن بە دوای کورسی دا قەد ڕام نەکردوە.

فەتاح کاویان: من بۆ تەئیدی ئەو قسەیەی مامۆستا یەك شت دەلیم. کەم کەس لە حیزب هەیە لەو هەلوێستانەی مامۆستا کە دەیگوت سکرتێری ناکەم نارەحەت نەبووبێ. پێش کونگرەی چواریش ئەندامەتی کومیتەی مەرکەزی نەکرد. لە کونگرەی ٨یش نەیکرد. قبوولاندن‌و بە تەسویب گەیاندنی ئەوەی کە سکرتێر حەقی نیە زیاتر لە دوو دەورە سکرتێر بێ مامۆستا خوی بوو باسی کرد. یەکێك لەو کەسانەی کە زیاتر لە هەر کەسێکی دیکە قەلس بوە، لەو هەلوێستانەی مامۆستا، ئەمن بووم. هەمیشە کورسی بە دوای ئەو کەوتووە.

ڕۆژهەلات تیڤی: مامۆستا باسی ئەوەت کرد کە نیوەی خەڵك لەگەڵ حیزبی دێموکراتە. ساڵانی ڕابردوو باسی ئەوەتان دەکرد کە زیاتر لە ٨٠ خەڵك لەگەڵ حیزبی دیموکراتە چۆنە ئێستا باسی ئەوە دەکەن کە نیوە خەڵك لەگەڵ حیزبی دێموکراتە؟ پێت وانیە ئەم سیاسەتە یەکێك لەو هۆکارانەیە کە نەیهێشتوە بەری کوردستانی بەئاکام بگا؟ ئەمە سیاسەتێکی پاوانخوانە نیە کە بە سەر حیزبی دێموکرات دا زال بووە؟

حەسەن زادە: ئەمن پرسیارکەت ڕاست دەکەمەوە کە من قەت وام نەگوتوە. گوتومانە لە هەڵبژاردنێکی ئازاددا کە لە ساڵی ١٣٥٩ بەڕێوەچوو حیزبی دیمۆکرات بە تەنیا سەدی ٨٢ی دەنگەکانی کۆکردەوە. ئەوە ئامار هەیەو ماوە. تەنیا شتێکم وتوە کە دەلیلێك بۆ گۆڕانی ئەوە نیە. نە بە موسبەت، نە بە مەنفی.

ڕۆژنامەی کوردستان: مامۆستا لایەنی بەرانبەر ئێوە تاوانبار دەکەن کە هەموو هەوڵەکان بۆ چارەسەرکردنی کێشەکانتان وەڵام نەداوەتەوە، ئەمە چونە؟ گویا ئێوە نێوبژیوانیی خەڵکی دیکەتان ڕەد کردۆتەوە؟

حەسەنزادە: ئێمە وتومانە تەوافقێك کە دەکرێ دەبێ ئیمزا بکرێ. تەنانەت داوامان کردوە کە زەمانەتێکی ئیجرایی هەبێ‌و دوستێکیش لە نێومان دا هەبێ بۆ ئەوەی سبەینێ ئەو لایەنەی کە لێی لادەدا بە خەڵکی بناسێنین. لە لایەکی دیکەشەوە لەو ڕۆژەوە کە داخوازەکانمان پێشان داون وتوومانە خەڵکێکی زۆر دەرکراون لە بەر هۆکاری جیناحی. کەوابێ ئەو بڕیاراتانە ڕابگرن‌و بەوانی دیکەش دا بچنەوە. کەچی هەر لەو ماوەیەدا بە دەیان کەسی دیکەیان دەرکردوە بێ‌هیچ دەلیلێك، جگە لە بۆچوونی جیابیری. بەڵام لە بارەی نێوبژیوانی خەڵکی دیکەوە ڕۆژنامەی چاوەدێر ڕۆژێك پرسیاری لە من کرد کە لەگەڵ نێوبژیوانیی خەڵکی دیکە دەڵێن چی؟ ئەمن بە ڕاستی پێشم وانەبوو بۆ چاپ کردنە وتم ئەمن داوای نێوبژیوانی ناکەم بەڵام نێوبژیوانی بە شتێکی زۆر سروشتی دەزانم‌و پێم باشە. ئەوە دەست تێوەردان نیە. من خۆم چووم لە نێوان پارتی‌و یەکیەتی نێوبژیوانیم کردوە. ئایا ئەوان سەربەخۆییان لە دەست دا. لە نێوان پارتی‌و پەکەکە و لە نێوان پەکەکەو هەر دوو حیزبی کوردستان لە ساڵی ٩٢ نێوبژیوانیم کردوە، ئایا ئەو حیزبانە سەربەخۆییان لە دەست داوە؟ کاك مستەفا هیجری هەر لەو ژمارەی چاوەدێر نێوبژیوانیی ڕەد کردۆتەوە. بۆیە ئێمە نێوبژیوانیمان ڕەد نەکردۆتەوە. ئەوان هەولی نێوبژیوانییان لە بار بردوە.

سەرچاوە: ماڵپەڕی دیمانە

هۆیەکانی جۆراوجۆریی ڕێبازە فیمینیستی‌یەکان

بەشی هەشتەم و کۆتایی

وەرگێڕانی:
شنۆ مێهرپەروەر

کارامەیی‌یەکانی مرۆڤەکان کە دەبێتە هۆی داگیرکردنی تاکەکان لە یەکترەوەو لە ئاکامدا جیاوازی لە ئاست بژێوی‌و ژیاندا، تا ئەو رادەیەی کە مافە راستەقینەکانی تاکەکان پێشێل نەکەن‌و دژی مافە ئاساییەکانی مرۆڤ و سروشت نەبێ، قبووڵە. هۆیە سەرەکییەکانی زوڵم کردن لە ژنان‌و ژێردەستەیی‌یان چین؟ لە هەڵسەنگاندنی مەسەلە مێژوویی‌و ئایینییەکان دەتوانرێ چەند هۆی گرینگ بۆ راڤەکردنی ژێردەستەیی ژنان بهێنینەوە وەك:

١ـ بێبەش بوونی ژنان لە خۆ ناسین.

٢ـ بێبەش بوونی ژنان لە بەباشی ژیان.

٣ـ دەمارگرژیی پیاوان.

٤ـ پیاوسالاری‌و بێعەداڵەتیی پیاوان دەرهەق بە ژنان.

٥ـ بڕوا نەبوونی پیاوان بە توانایی‌و لێهاتوویی‌یە جەستەیی‌و هزرییەکانی ژنان لە بەڕێوەبردنی بەرپرسایەتییە کۆمەڵایەتییەکاندا.

٦ـ تێنەگەیشتن، لەخۆرازی بوون‌و خۆ بە بازنە دیتنەوەی پیاوان.

ئیسلام ڕێگای نەهێشتنی زوڵم کردن لە ژنان لە خەباتی سیاسی لەگەڵ ڕەگەزی نێر، ئاڵوگۆڕە ئابوورییەکان، خەباتی چینایەتی‌و شۆڕش لە یاساکان‌و راهێناندا نازانێ، بەڵکوو یەکەم هەنگاو لە نەهێشتنی زوڵم لەسەر ژنان بە چاکسازی زەینییەکان دەزانێ، جا ئەو کات بە چاکسازیی کولتووری، بوارو هەلی شارەزایی ژنان‌و پیاوان لەگەڵ کەسایەتیی راستەقینەو شکۆمەندیی مرۆڤی خۆیان دەرەخسێنن. لە هەنگاوی دواتردا دەبێ سەرنج بدرێتە پێوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی نێوان ژنان‌و پیاوان، بایەخ‌و تایبەتمەندییە ژنانەو پیاوانەکان بە فەرمی بناسرێ، بۆ ئەوەی چاوەڕوانییەکان لەوان واقعبینانە بن. رێوشوێنە حقوقییەکان لەسەر بنەمای وانە ئایینەکان‌و گونجاو لەگەڵ هەلومەرجی کۆمەڵایەتی کۆ بکرێتەوەو سیستمێکی بەڕێوەبەریی بەهێز دابمەزرێ.

ئیسلام‌و فیمینیسم دوو چەمکی بە تەواوی جیا لە یەکترن، بنەماو ئیدئۆلۆژیی‌و ئامانج‌و کارکردی جیاوازیان هەیەو هیچکات پێکەوە ناگونجێن

کۆبەند:

١ـ فیمینیزم، بزووتنەوەیەکی ڕێکخراوە کە لەسەر بنەمای فەلسەفەی ڕۆژئاوا، دارێژراوەو ئامانجەکەشی نەهێشتنی هەموو جۆرە زوڵم‌و ستەمێك لەسەر ژنان‌و وەدەستهێنانی مافەکانیان لە سیستمی کۆمەڵایەتیدایە.

٢ـ فیمینیسم ڕەوتێکی ئۆمانیستی‌یە.

٣ـ فیمینیسم لە ڕۆژئاوادا بە هۆی دووریی ژن لە لایەنی مەعنەوی‌و لەبەر ئەوەی کە بە باشی دانەڕێژراوەو تیۆریزە نەکراوە، لە ڕۆژئاوادا ئێستا شاهێدی زۆرترین رادەی توندو تیژی‌و بەکەم گرتنی ژنانین، سووکایەتیی کردن، چەوسانەوەی ئابووریی، رووت‌و قووت کردنەوەی ژنە جوانەکان‌و دانانیان لە پشت‌و ویترینەکان بەکەرەستە کردنی ڕەگەزی مێینە، ئەو نموونانەن کە شوناسی فمینیسمی بردۆتە ژێر پرسیار.

٤ـ زوڵم‌و بەکەم گرتنی ژیارە کۆنەکان، بیری چەواشەکارانەی خاوەنانی سەروەت‌و سامان‌و دەسەڵات، بیروبۆچوونی دواکەوتووانەو چەوسانەوەی سیستمی سەرمایەداری، لەو هۆکارانەن کە بوونەتە هۆی رابوونی ژنان‌و پێکهاتنی بزووتنەوەی فمینیسم.

٥ـ دەبێ هۆی جۆراوجۆریی لایەنگری فمینیستی بگەڕێنیەوە بۆ لایەنگریی ئەوان لە ئەندێشە سیاسی‌و فەلسەفییەکانی ڕۆژئاوا، هەر لایەنگری‌و مەیلێکی فیمینیستی بە پێی ئەو روانگەیە، کێشەکانی ژنان لێك دراوەتەوە.

٦ـ لە قۆناخی ئیدەو ئامانجدا، هەموو لقە فمنیستیەکان خوازیاری بەرابەریی ژن لە هەموو بوارە سیاسی‌و کۆمەڵایەتییەکان‌و لابردنی دەسەڵاتخوازیی ڕەگەزی، بەربەرەکانیی لەگەڵ دژە پیاوی، کۆتایی هێنان بە جیاوازیدانان‌و توندوتیژی دژی ژنان بە یەکێك لە ئامانجەکانی خۆیان دەزانن، بەڵام زۆربەی ئەم ئامانجانە، تەنیا هەر لە ئاستی بیرۆکەو زەیندا ماوەتەوە.، بەکردەکی بەڕێوە نەچوون.

٧ـ فیمینیسمی ئیسلامی، دیاردەیەکی نوێیە کە لەسەر بنەمای سیکۆلاریزم‌و نوێخوازی لە کۆمەڵگا ئیسلامییەکاندا بنیات نراوەو کەوتۆتە لێکدانەوەو راڤەی وانە ئایینییەکان‌و بەراوردکردنی بابەت ناسینی مەسەلەکانی ژنان‌و لەوەڕا کە لەگەڵ بارودۆخی ئایینی، کولتووری‌و کۆمەڵایەتیی کۆمەڵگا ئیسلامییەکان ناتەبایە، نەیتوانیوە وەڵامدەری پێداویستییەکانی ژنی موسوڵمان بێ، فیمینیسم لە بواری جیهان بینی لەگەڵ ئیسلامدا بۆ بەراورد کردن ناکرێ. ئیسلام‌و فیمینیسم دوو چەمکی بە تەواوی جیا لە یەکترن، بنەماو ئیدئۆلۆژیی‌و ئامانج‌و کارکردی جیاوازیان هەیەو هیچکات پێکەوە ناگونجێن.

٨ـ گرینگترین ئامانجەکانی فمینیسم، هەوڵ بۆ نەهێشتنی هەر جۆرە جیاوازیدانان‌و هەڵاواردنێك دژی ژنان، وەدەستهێنانی بەرابەریی حقووقی، یەکسانیی ژن‌و پیاو، یەکسانی لە ماف‌و حقوقدا، یەکسانیی ڕەگەزیی‌و بەفەرمی ناسینی (Homosexual)و لەبار بردنی کۆرپەلە.

ژێدەرەکان:
١ـ جامعەشناسی زنان، پاملا ێبوت‌و کلروالانس،
٢ـ زن از دیدگاە ادیان‌و مکاتب
٣ـ حقوق زن در اسلام و اروپا
٤ـ حقوق زن در اسلام و جهان
٥ـزن از دیدگاە ادیان و مکاتب
٦ـ این جریان، موسوم بە جریان موج اول است.
٧ـ افسانە نجمێبادی، فچای تنگ ناسازگاری، نیمە دیگر
٨ـ ناهید مگیع، مجلە زنان.
٩ـ فمنیسم، دمکراسی‌و اسلام گرایی
١٠ـ نگاهی بە فمنیسم، معاونت دروس اسلامی، نمایندگی ولی فقیە در دانشگاهها
١١ـ فلسفەو اندیشەهای سیاسی سبزها، اندرودابسون
سایتی:
www.ariayemusic.com

لە قامووسی فیمینیزمدا

(٢٥)

وەرگێڕانی: ب.هانا

ژیاننامەی کەسی Autobiography

ژیاننامەی کەسی بریتی‌یە لە بەسەرهاتی نووسراو یا زارەکیی کەسێك کە خۆی لە بارەی ژیانی خۆیەوە ئامادەی کردبێت.

باوەڕی گشتی ئەوەیە کە ئەو زاراوەیە یەکەم جار لە لایەن رابێرت سوتی لە سەرەتاکانی سەدەی نۆزدەیەم (١٨٠٩)دا بەکار هێنراوە. ئەگەرچی واتای مۆدێرنی ژانری ئەدەبیی ژیاننامە لەگەڵ ریوایەتەکانی پێوەندیدار بە وەخەبەرهاتنی رۆحی لە ماوەی سەدەی حەڤدەیەمدا برەوی پەیداکرد و دوایە ئەم باسەش هاتە گۆڕێ کە پێشینەی یەکەمین فۆرمەکانی ژیاننامە نووسی دەگەڕێتەوە بۆ سەدەی دووهەمی زایینی. تا دەیەی ٨٠، ژیاننامەی کەسییان وەك "چیرۆکی ژیانی کەسێك کە بۆخۆی نووسیبێتی" پێناسەی دەکرد و ئەم ژانرە ئەدەبی‌یەیان بێ ئەم لا و ئەولا بە پیاوتەوەر دەزانی، هەر بۆیە ناوەکەی دیکەی ئەم نەریتە "پیاوی گەورە"یە.

تێگەیشتنی کەلتووری ڕۆژئاوا لە هۆکارێتی، زۆرترین کاریگەریی لەسەر ژانری ئەدەبیی ژیاننامە هەبووە، تێگەیشتنێك کە لە ماوەی سەدە یە ك لە دوای یەکەکاندا، لەژێر دەسەڵاتی چەمکی دیکارتیی کەس (بە شێوەیەکە گشتی) ـ کەسێکی هەر لە جێدا نێر، یەکگرتوو و سەقامگیر ـ دا بوو. هەر بۆیە دەڵێن نەریتی ژیاننامەنووسیی سەربەخۆی ژنانە، لە ڕێگا و ڕێچکەی لە بنەڕەتەوە جیاوازدا، سەری هەڵدا. چونکە ژنان نەیاندەتوانی خۆیان لەگەڵ کەسێکی ئەوتۆدا بە هاوزات بزانن. لە ئاکامدا تەنانەت یەکەمین ژنانی ژیاننامەنووس هەوڵیان دەدا هەڵوێستی کەسی ئاڵترناتیف و میتۆدی نوێی ئەدەبی لە ڕەوتی ئەم خۆپێناسەکردنەوەیاندا بخەنە روو.

ناوی "ژیاننامەی کەسی" بۆ هەر چەشنە نووسینێك لە بارەی ژیانی تاك بەکار ناهێنرێ. فۆرمەکانی دیکەش هەن کە شایەدیدانی کەس (testimonios) لە ئەمریکای ناوەندی‌دا یەك لەوانە. ژیاننامەی کەسی، فۆرمی سەرەکیی ژنانی چینی کرێکار بووە و، لە بریتانیای سەدەی هەژدەیەم و بە هۆی نووسەرانێکی وەك ماری کیلی دەستی پێکرا. ڕووداوەکانی ژیانی کچێکی کۆیلە (١٨٦١) لە نووسینی هاریت.ئـ.جاکوبس، دەسپێکی نەریتی ژیاننامە کەسی‌یەکانی ژنانی ڕەش پێستی ئەمریکایی بوو کە لە ئەزموونی کۆیلەیی‌یەوە سەرچاوەی دەگرت و گرنگی بە کتێب خوێندنەوە و جۆرەکانی ئەدەب دەدا. تۆنی مۆریسۆن دەڵێ ژیاننامەی کەسی لە کەلتووری ڕەش‌دا گرنگی‌یەکی زۆری هەیە. چونکە هەم تاك، هەم گرووپ سەر لە نوێ پێناسە دەکاتەوە (١٩٩٢، Morrison). هەر بەم پێیە، نووسینەوەی بەسەرهاتی کەس لە جیهانی سێهەمدا فۆرمی نووسینی بەرگریخوازانەی بەخۆوە دەگرێ و زۆرتر لە جیاتی ئەوەی ڕەنگدانەوەی رابردوو بێ، بایەخ بە داهاتوو دەدا.

دوو دەیەی رابردوو، هەم شایەدی زیندووبوونەوەی نەریتی نووسینەوەی ژیاننامەی کەسیی ژنانە و هەم شایەدی ڕاگەیاندنی ئەم باسە بوو کە یەکەمین ژیاننامەی کەسیی کامڵ لە راستی‌دا لە لایەن ژنێکەوە نووسراوە: کتێبی مارجێری کەمپ (١٤١٣).

بیردۆزی فیمینیستیی ڕۆژئاوا لە بارەی ژیاننامەی کەسییش هەر دەگەڕێتەوە بۆ ئەم دوایی‌یانە و، لە نێوەڕاستەکانی دەیەی ١٩٨٠دا، بە "هێندێك یادداشت بۆ سیاسەتێکی شوێن دۆزینەوە"ی ئادرین ریچ دەستی پێکردوە (Rich،١٩٨٦).

بەو هۆیەوە کە ڕەخنەی نەریتی، ژیاننامەی کەسی ((ی باش)) (بە گوێرەی خوێندنەوەی ژیاننامە کەسی‌یە نێرینەکان) وەك بەهێز، تاکەکەسی و ناسێنەرەوە، پێناسە دەکا، بیردۆزی فیمینیستی لە بەرامبەردا ئەم باسە دێنێتە گۆڕێ کە ژیاننامەکانی ژنان تایبەتمەنیی ژنتەوەری هاوبەشیان هەیە. ڕەخنەگران لەسەر ئەم بڕوایەن کە ژیاننامە شەخسی‌یەکانی ژنان، لەسەر گرینگیی کاروباری کەس لە چاو کاروباری پیشەیی پێدادەگرن، لە وێنەی بەهێز لە بارەی خۆیان و لە خوێندنەوەی پتەو و ڕێنیشاندەر بێبەشن (Jelinek، ١٩٨٠). ڕەخنەگرانی دواتر ڕەخنەیان لەم دابەشینە (نێر/مێ) گرت. بەڵام لەسەر ئەم خاڵە هاودەنگن کە بە زۆرهۆی کۆمەڵایەتی ـ دەروونی، ژنان لە چاو پیاوان، کەمتر لە دۆستان، بنەماڵەکان و کوڕ و کۆمەڵەکانی خۆیان دابڕاون، هەر بۆیە دەیانتوانی دوو قات ئاگایی‌یان هەبا (Friedman، ١٩٨٨).

بێل هووکز ئیدیعا دەکا کە ئاگایی دووقات ئامرازێکە بۆ مانەوەی کەلتووری و کەسیی ژنانی ڕەش (hooks، ١٩٨٩). برنیس جانسۆن ریگان ئەم جۆرە مێژووی بەستراوەیی گرووپێك لە قالبی ژیاننامەی کەسی‌دا بە "ژیاننامەی کەسیی کەلتووری" ناودێر دەکا (Reagon، ١٩٨٣). ڕەخنەیەکی دیکە لە تاك گەرایی لە ژیاننامەی کەسیی ئورووپایی‌دا، ڕووی لە چەمکی "ژینی ئوستوورە نووسی"ی ئۆدری لۆردە (١٩٨٤، Audre Lorde). لۆرد لە "زامی"دا، پێکهاتەی دایك / ئوستوورە / ژیاننامەدا شوناسە لیزبینی‌یەکان وەسف دەکا (Lorde، ١٩٨٢). گایاتاری سپیواك، تیۆرزانی پاش ئیستیعماری، زاراوەی "گیانی ژیاننامەی ڕێکخەر"ی دروست کرد کە فۆرمێکە ڕەخنەی کەلتووریی چەندین توێژالکی (Spivak، ١٩٨٩). فرانسواز لیونەش لەسەر ئەم رایەیە کە ئەم خودانەی لە ژیاننامە کەسی‌یەکانی سەر بە کەلتووری گشتین، لە راستی‌دا نووسینەوەی [بەسەرهاتی] نەتەوەن (Lionnet، ١٩٨٩).

ژیاننامەی کەسیی ژنان، ئێستا وێنەگری ڤیدیۆیی و ڕاگەیەنەکانی دیکەش دەگرێتەوە. بۆ وێنە، میتۆدی "وێنە دەرمانی"ی جۆسپێنسی، بزر بووەکان لە نێو وێنەکانی سەردەمی منداڵیی ژنانیشدا، وەك جۆرێك سیاسەت دەرمانی، سەرلە نوێ دێنێتەوە روو (Spence، ١٩٨٧). ڕەخنەگرانی فیمینیست (بۆ وێنە ئالیس واکێر لە بابەتێك لە ژێر ناوی "ڕۆڵەیەکی خودی کەس"دا)، بە مەبەستی چڕبوونەوە لە سەر پرسەکانی پێوەندیدار بە "دەنگ"، ئۆتۆریتە و کۆمەڵ، دوو ڕەهەندی خۆڵەقاودەر و ڕەخنەگرانە تێك دەئاڵقێنن (Walker، ١٩٨١).

گەڵاڵەی گەشەکردنی نەریتی ژیاننامە نووسیی ژنانە لە ژمارەیەك لە لێکۆڵینەوە فیمینیستی‌یەکاندا خراوەتە روو، کتێبەکانی خودی تایبەتی، بەسەرهات نووسینەکانی ژنان (١٩٨٨) لە نووسینی شاری. بێنستاك و، ژیاننامەکەسی‌یەکان: بیردۆزەیەکی فیمینیستی لە بارەی شێوەی خۆ دەرخستنەوەی ژنان (١٩٩٤) نووسینی لی گیلمور. ئەم جۆرە لێکۆڵینەوانە لەسەر لێك هەڵبزینەوەی خودە تایبەتی و گشتی‌یەکانی ژنان و گرژی لە نێوان ڕۆڵە بنەماڵەیی و پیشەیی‌یەکان چڕ دەبنەوە بۆ ئەوەی نیشان بدەن کە بەسەرهاتنووسی هەر لە کۆنەوە بە کردەوەیەکی فیمینیستی دانراوە. ئەم راستی‌یە کە بیردۆزەکانی پێوەندیدار بە ڕۆڵی بکەری و هەستی جینسیی ژنانە، لەسەرەتای سەدەی بیستەمەوە بە توندی پەرەی‌گرتوە، بە رواڵەت ئەمە دەگەیەنێ کە ئەم دەستەیە لە نووسینەکانی ژنان لەبارەی شێوازەوە، هەروا نوێخوازانە و لەباری سیاسی‌یەوەش، وەك رابردوو پاساو هەڵگر دەبن.

سەرچاوە: کتێبی "فرهنگ نظریەهای فمینیستی" نووسینی: مەگی هام، سارا گەمبل، لاپەڕەکانی ٤٥، ٤٦، ٤٧

وەرگێڕان بۆ فارسی: فیروزە مهاجر، نوشین احمدی خراسانی، فرخ قرەداغی

لە دەوری ئاڵای حیزبی دیموکراتی کوردستان کۆ ببنەوە

KURDISTAN
The Official Organ of Democratic Party of Kurdistan - Iran
No: 452 6 Jan 2007

ماڵپەڕی ناوەندیی حیزبی دیمۆکراتی کوردستان ـ ئێران، رۆژنامەی "کوردستان" و رادیۆ دەنگی کوردستان لە تۆڕی جیهانیی ئینتێرنێت دا:
www.kurdistanukurd.com www.radiopdk_iran.com e- mail: info@ kurdistanukurd.org

سەردانی هونەرمەند شوان پەروەر لە بنکەی دەفتەری سیاسیی حیزب

کاتژمێر ۱/۳۰ی رۆژی پێنج شەممە ١٤ی بەفرانباری ١٣٨٥ (٢٠٠٧/١/٤) هونەرمەند شوان پەروەر بە سەردانێك گەیشتە بنکەی دەفتەری سیاسیی حیزبی دیموکراتی کوردستانو لەلایەن بەڕێزان مامۆستا عەبدوڵلا حەسەن زادەو مستەفا مەولوودی بە گەرمی پێشوازیی لێ کرا. هونەرمەند شوان پەروەر لەم دیدارەدا خۆشحاڵیی خۆی لەوە دەربڕی کە جارێکی دیکە خۆی لە نێو دۆستانو برادەرانی دێرینیدا دەبینێتەوە.

بەڕێزیان هیوای خواست کە لەتبوونی حیزب گیروگرفتو کێشەی گەورەی لێ نەکەوێتەوەو نەبێتە هۆی شادبوونی دوژمنان. شوان پەروەر ئامادەیی خۆی بۆ بەشداری لە هەر بۆنەیەکی هونەری کە خزمەتی گەلو نەتەوەی تێدا بێ، دەربڕیو هەر لەم پێوەندییەدا ئامادەیی خۆی بۆ هاوکاریی هونەری لە بۆنە نەتەوایەتییەکانی حیزبی دیموکراتی کوردستان دا راگەیاند.

بەڕێزان حەسەن زادەو مەولوودی خۆشحاڵیی خۆیان لەم سەردانەی هونەرمەند شوان پەروەرو رێزو سوپاسی خۆیان بەرامبەر خزمەتە نەتەوەییو هونەرییەکانی ئەم هونەرمەندە گەورەیە راگەیاند.

پێویستە بگوترێ ئەم دیدارە دۆستانەیە تا کاتژمێر ٣ی دوانیوەڕۆی خایاند.

چیاکانی کوردستان

شەیدا SHayda

چیای "شەیدا" (شەیدا نازدار)، لە باکووری رۆژهەڵاتی شاری سنە هەڵکەوتوەو ٤٨ کیلومیتر لەم شارە دوورەو بەرزایییەکەی نزیکەی ٢٠٠٠ میترە.

لەسەر ترۆپکی ئەم چیایە، گومبەزێك هەیە کە شەیدای نازدار لەوێدا نێژراوە. گومبەزەکە لە بەرزترین شوێنی چیای شەیدا، لە باکووری رۆژهەڵاتی ئاوایی زەفەرئاوای سەر بە قوڕوە هەڵکەوتوە. دەڵێن سوبحان وێردیخان باپیری ئەمانوڵلاخانی گەورە (والیی کوردستان) کە هاوسەردەمی ئەفشاریە (نادرشا) بووە، لەسەر وەسیەتی خۆی لەوێ نێژراوە.

شەیدا، لە ترۆپکە بەتاق کەوتووەکانو لە پاشماوەی گڕکانەکان پێك هاتوە. چەمی "چەم شوور" بە تەنیشتو بە داوێنی کێوی شەیدادا رادەبرێو "پەنجەعەلی" تەنیا بەرزایی دراوسێی شەیدایە کە لە ٥٠ کیلومیتریی ئەو هەڵکەوتوە. پاشماوەی گڕکانەکان لە دەوروبەری چیاکە بەتایبەتی لە نزیك ترۆپکی چیاکە، دیمەنێکی جوانو سەرنجڕاکێشیان هەیە.

بە سەرنجدان بە گڕکانیبوونی شوێنەکە، رووبەری گیایی، هەتا لە ترۆپکەوە بەرەو داوێنەکان دێی باشترو دەوڵەمەندترە. رێواس، مەزرە، گێلاخە، کارگی جۆراوجۆر (خۆراکیو ژاراوی)، گژوگیای دەرمانیو... جۆرە دیارەکانی رووەکەکانی ئەم چیایە پێك دێنن. لەنێو گیانلەبەرانی ئەم چیایەش دا دەتوانین ئاماژە بە چەقەڵ، کەروێشك، کیسەڵ، خشۆکە جۆراوجۆرەکان، هەڵۆو... بکەین. داری بادامو چنار لە دەوروبەری گومبەزو لە داوێنی ترۆپکی چیاکە، زۆرن.

کاتی پێویست بۆ چوونەسەرو هاتنەخوار لە ترۆپکی شەیدا، دوو کاتژمێرو نیوە. ئەم چیایە بۆ شاخەوانان هیچ پەناگەیەکی زستانیی نیە.

شەیدا یەك لە بەرزاییەکانی بەشی رۆژهەڵاتی پارێزگەی کوردستانو یەك لە ترپکە بەتاق کەوتوو و گڕکانییەکانە.

سەرچاوە:
جلوەهای طبیعی
کردستان، دفتر اول:
"کوهها"
ئامادەکردنی:
ئەکبەر وەلەدبەگی

جێژنی نوێ بوونەوەی ساڵی نوێی زایینی لە نێو منداڵانی حیزبی دیموکراتی کوردستان دا

بەیانیی رۆژی دووشەممە، ٤ی بەفرانباری ١٣٨٥ی هەتاوی (٢٠٠٦/١٢/٢٥) رێورەسمێکی تایبەتی بە بۆنەی جێژنی کریسمەسو نزیکبوونەوەی ساڵی نوێی زایینی لە قوتابخانەی ئازادی [تایبەت بە منداڵانی رۆژهەڵاتی کوردستان نیشتەجێی هەرێمی باشووری کوردستان] بەڕێوە چوو.

ئەگەرچی ئەم رێورەسمە لە هەوایەکی زۆر ساردو سڕدا بەڕێوە چوو، بەڵام منداڵانی قوتابیی پۆلی ١ تا ٦ی سەرەتایی قوتابخانەی ئازادی بە لەبەرکردنی جلوبەرگی ئاڵاو واڵای کوردیو جۆشو خرۆشی تایبەتییان گەرمیو جوانییەکی کەم وێنەیان بە جێژنەکە بەخشیبوو. پاش بەخێرهێنانی منداڵانو بەشداران لە لایەن بەڕێوەبەری قوتابخانەی ئازادی، سروودی "وا وەتەن خەملیوە وەك نەوبەهاری میللەتا" یەکەم بڕگەی بەرنامەکانی جێژنەکە بوو کە تێکڕای منداڵان بەکۆرسو بە سۆزو هەستێکی تایبەتەوە پێشکەشی مامۆستایانی قوتابخانەو میوانانی بەشداری رێورەسمەکەیان کرد.

پاشان لە نێو چەپڵەڕێزانو پێشوازیی بەشداران دا بابا نۆئێل هاتە نێو ئاپۆرەی منداڵانو دیاری و جێژنانەی خۆی بە سەر منداڵانو بەشدارانی جێژنەکەدا دابەش کرد.

شاییو هەڵپەڕکێی گەرمو رەنگاورەنگی منداڵان بەشی سەرەکیی رێورەسمەکە بوو کە لەم بەشەدا پۆل پۆل منداڵانی بەشدار بە هەڵپەرکێو سەمای جۆراوجۆریان تابلۆیەکی جوانو رازاوەیان نەخشاندبوو.

مامۆستا دارا ئیبراهیم، بەڕێوەبەری قوتابخانەی ئازادی، بەڕێوەبردنی رێورەسمەکە وەك چالاکییەکی گشتی قوتابخانەکانی هەرێمی باشووری کوردستان ناو دەبا کە هەموو ساڵێ لە بەرەبەری نوێبوونەوەی ساڵو جەژنی کریسمەس دا بەڕێوە دەبردرێن. بەڕێزیان ئەم جۆرە چالاکیو رێورەسمە تایبەتییانە وەك دەرفەتێکی گونجاو بۆ هەرچی زیاتر لێك نزیکتر کردنەوەی منداڵانو هاوسۆزی زیاتری ئەوان بۆ یەکتر دەزانێو دەڵێ بۆ ئێمە بەڕێوەبەرانو مامۆستاکانی قوتابخانەش جێی رەزامەندیو دڵخۆشییە کە دەبینین قوتابیەکانمان لە تەنیشت یەکتر هەست بە خۆشیو شادمانی دەکەن.

شایانی باسە رێورەسمەکە پاش ٢ کاتژمێر لە نێو تریقەو پێکەنینی منداڵانو پێشوازیی گەرمی بەشداران کۆتایی پێهات.

هەواڵنێری کوردستانو کورد ـ
قوتابخانەی ئازادی ـ کۆیە

نەیارانی فیدرالیزم لە ئێراندا

گەورەترین گرووپی موخالیفانی فیدرالیزم لەو کەسانە پێك دێن کە پێیان وایە ئێران یەك نەتەوە، و میللەتەکانی ئێران " ئەقوام "ن و، لە سەر ئەم بناغەیە پێیان وایە کە فیدرالیزم شتێکی پێویست نیە. هێندێك لەوان ئەوەندە لەم بارەیەوە دەچنە پێش کە لە گۆشە نیگایەکی بان شووێنیستی و خۆپێزۆرانەوە، زمانی کوردی بە زاراوەیەکی زمانی فارسی ناودەبن، بە عەرەبەکانی خووزستان دەڵێن " کۆچەر "، زمانی ئازەری بە زمانی بێگانەکان دەزانن کە تورکە ئێرانییەکان بەرەبەرە فێری بوون و کردوویانە بە جێنشینی زمانی فارسی.

هێندێك لەو جەنابانە شۆوێنیزمی خۆیان لە ژێر ئاڵای دیمۆکراسی خوازیدا دەشارنەوە و وەك بەدیلێك بۆ فیدرالیزم دەیهێننە گۆڕێ.

دەستەی دووهەم لە نەیارانی فیدراڵیزم ئەو گرووپە سیاسییە توندرەوە چەپانەن کە بە خەیاڵی خۆیان لە گۆشە نیگای " پاراستنی قازانجەکانی چینی کرێکار " (!!) دەڕواننە فیدرالیزم و بە کۆنەپەرستانەی دەزانن و لەو پێوەندییەدا لەگەڵ شۆوێنیزم بوون بە هاودەنگ.

دەستەی سێهەم لە نەیارانی فیدرالیزم، نووسەران و " رووناکبیران "ی نێوخۆ و هێندێك لە بەدەنەی " کۆماری ئیسلامین کە پلۆرالیزم، لە بەرامبەر فیدرالیزم دادەنێن و رێگاچارەی کێشەی کورد لە پێکهێنانی ئەم یا ئەو پارێزگەدا دەبینن.

سەرئەنجام دەستەی چوارەم لە نەیارانی فیدرالیزم لایەنگرانی رێژیمی شایەتی و پان ئێرانیستەکان و دەوڵەتی کۆماری ئیسلامین کە لە گۆشە نیگای پاراستنی تەواوەتیی خاکی ئێران و" بەربەرەکانێ لەگەڵ هەڕەشەی لەتبوون"ەوە، دوژمنایەتی لەگەڵ فیدرالیزم دەکەن و بە سەرنجدان بە نێوەرۆکیان هیچ بڕوایەکیان نە بە فیدرالیزم هەیە، نە بە دیموکراسی، نە بە پلۆرالیزم و تەنانەت نە باوەڕیان بە هیچ گۆرانێك لە قەوارەی سیاسی و جوغرافیایی وڵاتدا هەیە.

وتاری " فدرالیزم و عناد شووینیستی با آن "

مرواریی دەریای وشە

نەتەوەیەك کە ئازادیی نیە شایانی مردنە چوونکە ژیان بە بێ ئازادی واتایەکی دیکەی بێجگە لە مردن نییە. کتێبی: (بهشت سخن)

دڵ لە هەموو بلیمەتو زاناکان زاناترە ، ئەوەی دڵێکی پاکی هەبێ ئاموژگاریی حەکیمان و زانایانی ناوێ. (ژان ژاك رووسو)

وشەکان پەرو باڵیان هەیە هەرکە دەرگای قەفەس واتە زار بکرێتەوە هەڵ دەفرنو لە دەست ئێمە دەچنە دەرێ و، دەچنە تەنگترین درزەکانو جاری وایە ئەستوورترین دیوارەکانیش دەبڕن . (ئالفرێد نوبێل)

بۆ هەموو ئەو سەرکەوتنانەی لە ژیانم دا بەدەستم هێناون، خۆم بە قەرزداری ئەو چارەکە سەعاتەی دەزانم کە زووتر لە کاتی دیاری کراو لە سەر کاری خۆم ئامادە بووم. (ئیمیرال نیلسون)

(فیدرالیزم و دوژمنایەتی شۆوێنیستانە لەگەڵی "
نووسینی یەدوڵلا زەمانی راد

بەر لەماڵاوایی

١٩ی بەفرانباری ١٣٧٥، ١٥ی سەرماوەزی ١٣٨٥

قادر وریا

دەرئەنجامە دژبەیەکەکانی دوو جۆر عەقڵیەتی ناتەبا!

دەساڵ لەمەوبەر، راست لەم رۆژانەدا خوازیارانی یەکڕیزیی تێکۆشەرانی حیزبی دیموکرات و لەگەڵ ئەواندا، بە دەیان هەزار کوردی نیشتمانپەروەر و دڵسۆز و، ئۆگرانی حیزبی دیموکرات و خەباتی میللی ـ دیموکراتیکی گەلی کورد لە رۆژهەڵاتی کوردستان، بە خۆشی و شانازییەوە بەرەو رووداوێکی گرنگ دەچوون: بەرەو هەنگاوی مێژوویی وەسەریەك کەوتنەوەی بنەماڵەی گەورەی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران.

ئەمساڵ لە کاتێکدا یادی ئەم رووداوە مێژووییە دەکەینەوە کە حیزبی دیموکرات راست لە بەرەبەری ١٠ ساڵەی یەکبوونەوەیدا، رووداوی ناخۆش و نەخوازراوی دوولەتبوونی بەسەردا سەپاوە. بەڵام هاوکاتیی ئەم رووداوە ناخۆشە لەگەڵ دەیەمین بیرەوەریی وەسەریەك کەوتنەوەی بنەماڵەی گەورەی حیزبی دیموکرات، نە لە گرنگیی هەنگاوە مێژووییەکەی ١٩ی بەفرانباری ١٣٧٥ کەم دەکاتەوە، نە دوو شتی بێ پێوەندین. راستە ئەویان یەکگرتنەوە و یەکبوونەوە و ئاواتی رۆڵە ئاگا و نیشتمانپەروەر و دڵسۆزەکانی کوردستان بوو و، ئەمەیان لەتبوون و لێکدابڕان و، مایەی خەم و نیگەرانیی گەلی کورد. لە راستیدا ئەم دوو رووداوە لە نێوەرۆکدا دوو شتی لێك جیاواز و تەنانەت ناتەبان، بەڵام هەردووکیان بەرهەمی ململانێی دووجۆر عەقڵیەتی ناتەبا و دژبەیەکن کە لەپێش کۆنگرەی دەیەمی حیزبەوە تا لەتبوونی بە رەسمیی حیزبی دیموکرات لە ١٥ی سەرماوەزی ئەمساڵدا لەگەڵ یەك لە ململانێدا بوون. یەکبوونەوە و وەسەر یەك کەوتنەوە بەرهەمی زاڵبوونی عەقڵیەت و ئیرادەی داواکاری یەکیەتی و فرەخواز بەسەر حیزبی دیموکراتدا بوو و، لەتبوونیش دەرهاویشتە و دەرەنجامی زاڵبوونی ئیرادە و عەقڵیەتێکی پاوانخواز و یەکدەستکەر و لایەنگری تەك دەنگی. بە گوتەیەکی دیکە، لەتکردنی حیزبی دیموکرات، تۆڵەیەك بوو کە نەیارانی یەکیەتی و یەکڕیزی و فرەخوازی، دوای زاڵبوونیان بەسەر حیزبی دیموکراتدا، لە مێعماران و ئاڵاهەڵگرانی وەسەریەك کەوتنەوەی بنەماڵەی گەورەی حیزبی دیموکراتی کوردستانیان ستاندەوە.

بەڕاستی کۆتاییهاتن بە نزیکەی ١٠ ساڵ دابڕان و تەنانەت لێکتر کوشتنی دووبەشی حیزبی دیموکرات و، کۆبوونەوەی رۆڵەکانی ئەم حیزبە لەژێر چەتری یەك بەرنامە و یەك رێبەری و لە یەك سەنگەردا و بۆ یەك ئامانج، چ خراپییەکی هەبوو کە تاقمێك هەرگیز دانی خێریان پێدانەنا و، راست لە رۆژی هاتنەدیی ئەم ئاواتە پیرۆزەی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان، لە دەروونی خۆیان و لەنێو خۆیاندا بڕیاریاندا، لە کات و دەرفەتی گونجاو! ئەم دەسکەوتە پووچەڵ بکەنەوە؟ ئەگەر یەکبوونەوەی ئەم حیزبە، شتێکی زیانبار بوو، بۆچی ببوو بە ویستی دۆستان و دڵسۆزانی حیزبی دیموکرات و کۆمەڵانی خەباتگێڕی خەڵکی کوردستان؟ بۆچی کاتێك بەدەنەی حیزبی دیموکرات پێشوازییەکی گەرم و بەرینی لەو ویستە کرد و لە کۆنگرەی دەیەمی حیزبدا رێگای بۆ جێبەجێبوونی خۆش کرد و سەرئەنجام تاجی شانازیی یەکبوونەوە، لەسەر رۆژی ١٩ی بەفرانباری ١٣٧٥ دانرا، بە سەدان پەیام و بروسکەی دەستخۆشی و پیرۆزبایی لە حیزب و رێکخراو و کەسایەتییە کورد، ئێرانی و بیانییەکانەوە بۆ رێبەریی حیزبی دیموکرات هاتن؟ ئەم حیزبەی وەسەریەك کەوتبۆوە، بێجگە لە پێوە زیادبوونی پۆلێکی گەورە لە خەباتکارانی بە ئەزموون و قاڵبۆوە لە مەیدانە جۆراوجۆرەکانی خەباتدا، بێجگە لە زاڵبوون بەسەر تەفرەقەو و لێك دابڕانێکدا کە هیچ قازانجێکی حیزبی دیموکرات و جووڵانەوەی ئازادیخوازیی گەلی کوردی تێدا نەبوو، چی بەسەر هاتبوو کە ببووە مایەی ترس و نیگەرانیی کەسانێك لەنێو خۆیدا؟!

هەر عەقڵیەتێك، روحیە، تایبەتمەندی و ئامراز و میکانیزمی تایبەت بەخۆی بۆ مانەوە، بەرەوپێشچوون و سەرکەوتن هەیە. عەقڵیەتێك کە بڕوای بە فرەخوازی و پلۆرالیزم و یەکڕیزی و یەکیەتی لە عەینی جیاوازیی بۆچوون و سەلیقەدا هەیە، هەوڵ دەدا دەرگاکانی هاتنەژوور بکاتەوە، بیروبۆچوون و سەلیقەی جیاواز کە ئامانجی هاوبەشیان هەیە، بخاتەوە سەریەك، مەیدانی خۆنواندن، گەشەکردن و چوونە پێش بۆ هەمووان هەبێ و، هەموولا هەست بە هەبوونی دەرفەت و مافی وەك یەك بکەن. عەقڵیەتێکی ئەوتۆ ناتوانێ دژی "شفافیت" بێ، ناتوانێ دژی ئازادیی بیروڕا دەربڕین بێ، لەگەڵ بۆچوونی جیاواز، نەك هەر دەحاوێتەوە، بەڵکوو رێزی لێ دەگرێ و دەرەتانی خۆناساندن و خۆپێناسەکردنی بۆ پێك دێنێو، پاراستنی مافی هەر کەمینەیەك و دابینکردنی مەرجەکانی پێشبڕکێی ئازادانە، بە ئەرکی خۆی دەزانێ. لە زاڵبوونی عەقڵی پلۆرال و فرەخواز و بە مانای راستەقینە دیموکراتدا، وێکهەڵکردن و پاراستنی یەکیەتیی دڵخوازانە و یەکڕیزیی بەکردەوە سەرەڕای هەبوونی هەر جۆراوجۆرییەك، شتێکی ئاسایی و سروشتییە. هەر بۆیەش بوو حیزبی دیموکرات لە ماوەی دەساڵ زاڵبوونی ئەم عەقڵەدا، هەم توانی لێکدابڕانی پێشووی خۆی چارەسەر بکا، هەم لە دژوارترین قۆناغی تەمەنی خۆیدا، بە یەکگرتوویی بمێنێتەوە.

بەڵام عەقڵیەتی پاوانخواز، فەلسەفەی وجوودیی خۆی لە پەندی کوردیی "چەوەندەر بە تەنکی" هەڵێنجاوە. بۆیە دەرگای هاتنەژوور تەنیا لەوانە دەکاتەوە کە لەپێشەوە بەیعەتی لەگەڵ بکەنو دەرگای رۆیشتن بۆ هەر کەس و لایەنێك کە گوێڕایەڵو ملکەچی نەبێ، دەخاتە سەر پشت. ئەم عەقڵیەتە بێجگە لە خۆی، هەمووان بە بێگانە و مەترسی دادەنێ و مانەوەی خۆی لە نەبوونی ئەوانی دیکەدا دەبینێ. ئەم عەقڵیەتە بە مەرجی پاوانکردنی تریبونەکان، ئامرازەکان و مەیدانەکان بۆخۆی، ئامادەیە بکەوێتە پێشبڕکێ و ململانێو، هەرچی ململانێشی لەگەڵ بکا، بە گومانلێکراو، لادەر، خائین و بەستراوە بە دوژمنان دەیناسێنێ! چونکە خۆی پێپیرۆز و مەرجەعە و، سەردانەنواندن بۆ ئیرادەی خۆسەپێنانەی وەك لادان و تاوان دەبینێ. ئەم عەقڵیەتە تەنیا لەگەڵ وەڵامدانەوە بەو پرسیارانەدایە کە بۆخۆی دەستنیشانیان دەکا، نە وەڵامێکی بۆ پرسیارە راستەقینەکان پێیە، نە ئامادەیە پرسیاری راستەقینە ببیسێ. ئەم عەقڵییەتە فێربووە خۆی لە جێی خەڵك دابنێ و بە ناوی هەموو ماڵی هەر گوندێك و هەرچی کۆڵانی هەر شارێکە، لەگەڵ خۆی بەیعەت بکا، بەڵام تواناى پاراستنی یەکیەتی و یەکڕیزیی دانیشتووانی قەڵەمڕەوە دوو بستییەکەی خۆی نیە. هەر بۆیە ئەوانەی لەگەڵی ماونەوە، کەمترن لەوانەی پشتیان تێکردوە. ئەمەش شتێکی ئاساییە. یەکیەتی و پێکەوە بوون هەرواکە لە وڵاتێکی فرەنەتەوەدا، نەك بەزەبر و زەنگ، بەڵکوو بە دابینکردنی رێز و ماف و ئازادی بۆ هەمووان دەپارێزرێ، لە حیزبێکیشدا، بە دابینکردنی ماف و دەرفەتی وەك یەك بۆ هەمووان دەستەبەر دەکرێ. لە زاڵبوونی عەقڵی ١٩ی بەفرانباری ١٣٧٥دا، حیزب چەندە گەورە و پڕ لە جۆراوجۆری بێ، هێشتا توانای گەورەتر بوونەوە و وەخۆکردنی جۆراوجۆریی دیکەی هەیە و لەگەڵ پاراستنی یەکگرتوویی خۆیدا هەر گەشە دەکا و دەچێتەپێش، بەڵام "ئیرادە و عەقڵیەتێك" کە لە کۆنگرەی سێزدەدا بەسەر حیزبی دیموکرات زاڵبوو، ئەوەی لێ دەکەوێتەوە کە لە ١٥ی سەرماوەزی ١٣٨٥دا، شایەدی بووین. ئاواتمان ئەوەیە ئەم دەرەنجامە، نەك سەرەتا بەڵکوو کۆتایی ئەو زیان و هەزینانە بێ کە حیزبی دیموکرات و بزووتنەوەی کورد لە ئاکامی زاڵبوونی ئەو ئیرادە و عەقڵیەتەدا، دەبوو یا دەبێ بیدەن.